

Soukromé právo (obecná část – A)

Tato skripta slouží k přípravě na státní závěrečnou zkoušku. Obsahují **základní poznatky**, mají studentům usnadnit orientaci v dané problematice.

Nejedná se o vyčerpávající materiál, jehož znalost zaručuje úspěch u státní zkoušky! Naopak, důležité je čerpat poznatky i z dalších publikací a pomůcek, konfrontovat nabyté vědomosti se závěry judikatury a především nad danou problematikou **přemýšlet**.

V Praze, 13. 4. 2016

Petr Bezouška

Aktualizováno 31. 12. 2023

Přehled použité (a doporučené) literatury:

- BEJČEK, Josef et al. *Obchodní právo. Obecná část. Soutěžní právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014
- ELIÁŠ, Karel. K justifikaci pravidla o nezávislosti uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného. *Právník*. 2014, č. 11, s. 1007 an.
- ELIÁŠ, Karel. K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: *www.bulletin-advokacie.cz* [online]. Publikováno 13. 10. 2015 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-pojeti-dispozitivniho-prava-v-obcanskem-zakoniku>
- ELIÁŠ, Karel. K první větě občanského zákoníku: prolegomena ke každému příštím komentáři občanského zákoníku. *Právník*. 2014, č. 6, s. 433 an.
- HÁJKOVÁ, Alena et al. *Spolky a spolkové právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015
- HAVEL, Bohumil et al. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015
- HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2055). Komentář*. 1. vyd. C. H. Beck, 2014
- HURDÍK, Jan. Kogentnost a dispozitivnost ustanovení nového občanského zákoníku o právnických osobách. Ke vzájemné použitelnosti ustanovení o nadacích a nadačních fondech. *Právní rozhledy*. 2014, č. 7, s. 229 an.
- KOTÁSEK, Josef et al. *Právo cenných papírů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013
- LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011
- MELZER, Filip; TÉGL, Petr, et al. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117. Obecná ustanovení*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr, et al. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. 1. vyd. Praha: Leges, 2014
- RONOVSÁ, Kateřina. *Nové české nadační právo v evropském srovnání*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012
- RONOVSÁ, Kateřina. Spolková autonomie v novém soukromém právu: její význam a limity. *Právní rozhledy*. 2016, č. 4, s. 115 an.

- RONOVSKÁ, Kateřina, HAVEL, Bohumil. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle, nebo vice versa? *Obchodněprávní revue*. 2016, č. 2, s. 33 an.
- TELEC, Ivo. Zásady nového spolkového práva. *Právní rozhledy*. 2013, č. 22, s. 763 an.
- TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014
- WEINHOLD, Daniel. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015

Obsah

1. SOUKROMÉ PRÁVO V SYSTÉMU PRÁVA – SOUKROMÉ VS. VEŘEJNÉ PRÁVO, SOUKROMOPRÁVNÍ ODVĚTVÍ, KOGENTNÍ A DISPOZITIVNÍ PRÁVO.	5
2. TŘÍDĚNÍ SUBJEKTIVNÍCH SOUKROMÝCH PRÁV A JEJICH OCHRANA. VZTAH SOUKROMÉHO A PROCESNÍHO PRÁVA. 8	
3. VÝKLAD A DOTVÁŘENÍ SOUKROMÉHO PRÁVA.	11
4. ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA.....	14
5. ČLOVĚK – PRÁVNÍ OSOBNOST, NEZVĚSTNOST.	17
6. ČLOVĚK – SVĚPRÁVNOST, PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PŘI NARUŠENÍ SCHOPNOSTI ZLETILÉHO PRÁVNĚ JEDNAT.....	19
7. OCHRANA OSOBNOSTI VČETNĚ OCHRANY JMÉNA. DRUHY PŘIROZENÝCH PRÁV ČLOVĚKA. POJEM SOUHLASU. DRUHY ZÁKONNÝCH DOVOLENÍ. NÁROKY NA OCHRANU. BYDLIŠTĚ.....	23
8. PRÁVNICKÁ OSOBA – POJEM, ZNAKY, TYPOLOGIE. KORPORACE A FUNDACE – POJEM, ZNAKY, ROZDÍLY. DRUHY CIVILNÍCH A OBCHODNÍCH KORPORACÍ. ZÁSADY SPOLKOVÉHO PRÁVA, NADAČNÍHO PRÁVA A PRÁVA ÚSTAVŮ.	28
9. VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY PRÁVNICKÝCH A FYZICKÝCH OSOB. DRUHY REJSTŘÍKOVÝCH ORGÁNŮ.	32
10. USTAVENÍ A VZNIK PRÁVNICKÉ OSOBY. NÁZEV. SÍDLO. ÚČEL PRÁVNICKÝCH OSOB.	34
11. ORGÁNY PRÁVNICKÉ OSOBY. JEDNÁNÍ ZA PRÁVNICKOU OSOBU. PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE, ODBORNÁ PÉČE. STŘET ZÁJMŮ.....	37
12. NEPLATNOST PRÁVNICKÉ OSOBY. ZRUŠENÍ, ZÁNİK A LIKVIDACE PRÁVNICKÉ OSOBY.....	40
13. PODNIKÁNÍ. PODNIKATEL. SPOTŘEBITEL. OBCHODNÍ FIRMA. OBCHODNÍ ZÁVOD. POBOČKA OBCHODNÍHO ZÁVODU.	42
14. ZASTOUPENÍ – SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ, PROKURA.....	46
15. ZASTOUPENÍ – ZÁKONNÉ ZASTOUPENÍ, OPATROVNICTVÍ.....	49
16. VĚC V PRÁVNÍM SMYSLU – POJEM, ROZDĚLENÍ, SOUČÁST A PŘÍSLUŠENSTVÍ. JINÉ PŘEDMĚTY SOUKROMÝCH PRÁV.	52
17. CENNÉ PAPÍRY – POJEM, DRUHY, DISPOZICE. SMĚNKA – POJEM, ÚČEL, SUBJEKTY.	57
18. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – POJEM, DRUHY, VÝKLAD, PODMÍNKY, DOLOŽENÍ ČASU.	63
19. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – NÁLEŽITOSTI.	67
20. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – NÁSLEDKY VAD.....	70
21. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – ODPOROVATELNOST.	73
22. SMLOUVA – POJEM, UZAVŘENÍ, OBSAH, FORMA, ÚČINKY.	75
23. VEŘEJNÁ NABÍDKA, VEŘEJNÁ SOUTĚŽ O NEJVHODNĚJŠÍ NABÍDKU, SMLOUVA VE PROSPĚCH TŘETÍHO, SMLOUVA O SMLOUVĚ BUDOUCÍ, DRAŽBA, SMLOUVA O PLNĚNÍ TŘETÍ OSOBY.	79
24. ČAS JAKO PRÁVNÍ SKUTEČNOST – LHŮTY, DOBY, PROMLČENÍ, PREKLUZE.	82

1. SOUKROMÉ PRÁVO V SYSTÉMU PRÁVA – SOUKROMÉ VS. VEŘEJNÉ PRÁVO, SOUKROMOPRÁVNÍ ODVĚTVÍ, KOAGENTNÍ A DISPOZITIVNÍ PRÁVO.

SOUKROMÉ PRÁVO

- soukromé právo v objektivním smyslu **reguluje subjektivní práva a subjektivní povinnosti vznikající mezi osobami**
 - souhrn pravidel chování obsažených v ustanoveních právního řádu (nejen právní předpisy, mezinárodní smlouvy, přímo použitelné předpisy EU, ale i soukromé smlouvy a soudní výroky)
 - „*Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo.*“ (§ 1 odst. 1 věta první)
- soukromé právo se pojí se svobodnou vůlí člověka (lze říci, že se z ní odvozuje)
- autonomie vůle může být sice různě omezena (je-li tu legitimní účel), důležité však je, že obecně umožňuje vytvářet právo bez vlivu veřejné moci
 - => soukromé právo jako **prostředek realizace svobody jednotlivce**
- pro soukromé právo je charakteristická **rovnost subjektů** – nemohou si jednostranně ukládat povinnosti nebo přiznávat práva

SOUKROMÉ PRÁVO VS. VEŘEJNÉ PRÁVO

- **veřejné právo** – ochrana veřejného zájmu, založení pravomoci orgánů veřejné moci
 - právo ústavní, správní, finanční, trestní, procesní
 - ústavní právo je však východiskem všech právních odvětví systému práva ČR
 - ve vztahu k soukromému právu to platí pro úpravu osobnostních práv, rodiny, manželství, vlastnictví, zaměstnání apod.
- nelze stanovit přesnou hranici, dochází k **prolínání a vzájemnému ovlivňování**
 - např. ve stavebním řízení lze uplatňovat námitky veřejnoprávní i soukromoprávní
 - řada ustanovení NOZ spojuje právní následky se skutečnostmi spadajícími do oblasti správního práva či souvisejících disciplín (např. práva sociálního zabezpečení)
 - např. problematika veřejných seznamů či veřejných rejstříků
 - některá ustanovení NOZ předpokládají koordinované působení veřejného a soukromého práva
 - např. náklady pohřbu při náhradě škody (§ 2961) nebo náhrada za ztrátu na důchodu (§ 2964)
 - veřejné právo využívá řadu institutů, které mají původ v soukromém právu
 - např. ručení, prekluzi, zástavní právo apod.
- občanský zákoník stanoví **nezávislost uplatňování soukromého práva na uplatňování veřejného práva**
 - vylučuje se paušální podřízenost soukromého práva vůči právu veřejnému
 - zásadně platí, že soukromé právo interpretujeme a aplikujeme nezávisle na ustanoveních práva veřejného (tato zásada samozřejmě umožňuje výjimky, ty však musejí být stanoveny jednoznačně)
 - např. § 1004 odst. 1 (vyloučení obrany při neuplatnění námitek v řízení o povolení stavby), § 1105 (k převodu nemovitosti je nutný vklad do katastru nemovitostí), § 2288 odst. 1 písm. b) (výpověď z nájmu pro odsouzení za trestný čin)
 - mnoho soukromoprávních jednání však má veřejnoprávní důsledky (daňové nebo poplatkové apod.)
 - v případech, kdy se svět soukromého práva střetne s veřejným zájmem hájeným veřejným právem => soukromý, individuální zájem musí zpravidla ustoupit zájmu veřejnému
- rozlišení soukromého a veřejného práva je důležité kvůli správné aplikaci práva
 - správné zařazení právní normy rozhoduje o tom, který orgán bude rozhodovat (soud civilní vs. správní, správní úřad)
 - zák. č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů – zvláštní soudní senát rozhoduje, zda věc připadá do civilní nebo správní agendy
 - např.: vyvlastnění – dle judikatury – správní, pak výslovné stanovení v normě, že civilní soudy, pak zákon stanovil, že rozhodnutí vyvlastňovacího úřadu přezkoumává správní soud s výjimkou výroku o náhradě za vyvlastnění, kde je příslušný obecný (civilní) soud
 - např.: důležité pro aplikaci správního zákona v případě způsobení škody (kritérium zda byla škoda způsobena při výkonu veřejné moci)

- žádný **právní předpis nevymezuje hlediska, podle nichž bychom mohli rozhodnout, že určitá právní norma patří do oblasti soukromého nebo veřejného práva =>** toto je ponecháno právní vědě, která vyvinula celou řadu teorií, z nichž největšího ohlasu dosáhly tyto tři:
 - teorie zájmová (Ulpianus)
 - teorie podřízenosti, mocenská, subordinační
 - teorie subjektová, organická

Teorie ZÁJMOVÁ

- určujícím hlediskem pro rozlišení veřejného práva od soukromého je **zájem**, kterého se právní norma týká (jaké zájmy chrání)
- **veřejný zájem** = veřejné právo / **soukromý zájem** = soukromé právo
 - určitý zájem je veřejným zájmem, pokud sleduje jako svůj cíl veřejné (obecné) blaho, střízlivěji vyjádřeno, veřejný nebo obecný prospěch
- složitá otázka: kde jsou hranice soukromého a veřejného zájmu?

Teorie MOCENSKÁ

- kritériem je **vztah** subjektů, jsou-li navzájem ve **vztahu nadřízenosti** a **podřízenosti** = veřejné právo / jsou-li ve **vztahu rovnosti** = soukromé právo
- zatímco pro veřejné právo je typická jednostranná regulace, pro právo soukromé je typickým nástrojem smlouva

Teorie ORGANICKÁ

- kritériem je skutečnost, zda se subjekt ocitá v určitém právním poměru z důvodu svého členství ve veřejném svazku či nikoli
 - členství subjektu v některé veřejné korporaci = veřejné právo / subjekt není členem veřejné korporace = soukromé právo
- modernější variantou organické teorie je **materiální organická teorie =>**
 - **veřejné právo** = soubor právních norem, v nichž alespoň **1 subjekt** právního vztahu je nositelem **veřejné moci a tuto moc uplatňuje**

SOUKROMOPRÁVNÍ ODVĚTVÍ

- **obecné občanské právo je právem podpůrným** vůči ostatním odvětvím soukromého práva (§ 9)
 - pokud jsou některé soukromoprávní otázky řešeny speciálním zákonem, pak se subsidiárně použijí pravidla obecného občanského práva
 - sama právní odvětví se dělí na **subsystémy nižšího řádu** – obecné občanské právo lze dělit na právo rodinné, práva věcná, právo dědické a právo závazkové
- zvláštní soukromá práva, která se aplikují jen na určité skupiny osob nebo na určité vztahy
 - **obchodní právo**
 - soubor právních norem upravujících postavení podnikatelů a vztahy, do nichž vstupují
 - upravuje NOZ, ZOK a obchodní zvyklosti
 - **pracovní právo**
 - hybrid soukromého a veřejného práva, upravuje vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, vztahy kolektivní povahy související s výkonem závislé práce, pracovní podmínky zaměstnanců a ochranu jejich zdraví
 - upravuje zákoník práce, zákon o kolektivním vyjednávání, zákon o zaměstnanosti
 - **právo duševního vlastnictví**
 - odvětví práva, které se zabývá právy k nakládání s nehmotnými výsledky procesu lidské tvořivosti, zkoumání a myšlení
 - autorská práva upravuje autorský zákon, průmyslová práva upravuje zákon o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích, zákon o ochraně průmyslových vzorů, zákon o užitných vzorech, zákon o ochranných známkách, patentové právo upravuje zákon o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích
 - **mezinárodní právo soukromé**
 - vnitrostátní právní odvětví, které upravuje soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, obsahuje normy hmotněprávní i procesní

- upraveno zákonem o mezinárodním právu soukromém (často překonáno regulací EU či mezinárodní smlouvou)

KOGENTNÍ A DISPOZITIVNÍ PRÁVO

- východisko => důraz na dispozitivitu
 - **kogentnost je výjimečná** (normy soukromého práva jsou zásadně dispozitivní)
- směrnice pro odlišení dispozitivních a kogentních ustanovení v rámci soukromého práva je obsažena v § 1 odst. 2 (navazuje na čl. 2 odst. 3 Listiny)
- **základním kritériem kogentnosti je výslovný zákaz**
 - přímý zákaz => používá se výraz „zakazuje se“ (§ 1315, 1814, 1988, 2975 odst. 2)
 - nepřímý zákaz => odchýlení zákon reprobuje tím, že je prohlásí za neplatné, zdánlivé, nebo že se k němu nepřihlíží (např. § 2067, 2942 odst. 5, 2898, 2857, 2771, 2751)
- **další kritéria kogentnosti**
 - dobré mravy
 - veřejný pořádek
 - právnímu řádu vlastní hodnotové a řídicí principy, bez nichž není funkční demokratická společnost, pravidla, na nichž leží základy společenského řádu zdejší společnosti
 - status osob (včetně práva na ochranu osobnosti)
 - např. úprava subjektivity (osobnosti), svéprávnosti, deliktní způsobilosti, manželství, rodičovství
 - u PO např. organizační struktura, účel, právní osobnost
- úprava věcných práv a dědického práva => lze se odchýlit s účinky vůči třetím osobám, jen připouští-li to zákon (§ 978)

2. TŘÍDĚNÍ SUBJEKTIVNÍCH SOUKROMÝCH PRÁV A JEJICH OCHRANA. VZTAH SOUKROMÉHO A PROCESNÍHO PRÁVA.

PRÁVO OBJEKTIVNÍ VS. PRÁVO SUBJEKTIVNÍ

- **objektivní právo** = systém norem společenského chování, jejichž dodržování je zabezpečováno státem
 - normy ve formě příkazu, zákazu, dovolení
 - určuje, co je dovoleno po právu a co je po právu zakázáno (dává odpověď na otázku, co je po právu)
 - člení se na subsystemy – právní odvětví – občanské právo je jedním z takových subsystemů – upravuje práva a povinnosti mezi soukromými subjekty
 - další normativní systémy => morálka, slušnost, náboženství
- **subjektivní právo (oprávnění)**
 - určuje míru a způsob možného chování, která je objektivním právem chráněna proti neoprávněnému rušení někým jiným, včetně státu samého
 - tři složky
 - právo chovat se určitým způsobem (má své meze)
 - právo požadovat určité chování od jiného (minimálně aby nerušil)
 - právo požadovat od státu právní ochranu v případě rušení
 - **nárok** – vlastnost subjektivního práva
 - subjektivní právo je vynutitelné státní mocí
 - právo se stává dospělým, lze je uplatňovat (vynucovat) – lze požadovat po někom určité plnění
 - po řádném uplatnění námitky promlčení právo sice trvá, ale zaniká nárok, u prekluze zaniká samo právo

TŘÍDĚNÍ SUBJEKTIVNÍCH PRÁV

- **absolutní vs. relativní**
 - absolutní = působí vůči všem (erga omnes) – např. vlastnické právo, právo na ochranu osobnosti
 - relativní = působí jen v rámci určitého právního vztahu (inter partes) – v relaci k určitému subjektu povinnosti, např. právo na splnění závazku
- **osobní práva**
 - týkají se osoby do té míry, že jsou s ní nerozlučně spjata
 - připouští-li to jejich povaha, náleží nejen člověku, ale i právnickým osobám
 - jejich typologie
 - přirozená práva člověka spjatá s osobností (např. právo na zdraví)
 - právo osobního stavu (např. právo ke jménu, k názvu)
 - osobní práva rodinná (např. právo manželské, právo rodičovské)
 - pozor – nesměšovat s právy, jejichž plnění je vázáno na osobu dlužníka nebo věřitele (§ 1265 odst. 2, § 2009) => ta mají často majetkovou povahu
- **majetková práva**
 - předmětem jsou majetkové hodnoty (např. věc), nebo plnění majetkové povahy
 - absolutní majetková práva, relativní majetková práva
- **praktické důsledky rozlišování osobních a majetkových práv**
 - regulace osobních práv je zásadně kogentní (§ 1 odst. 2) – ochrana osobnosti, statusové věci
 - procesní aspekty (určení věcné a místní příslušnosti soudu) => NS např. nesprávně umožňuje žalobu z imisí i proti zásahům, které nesměřují vůči vlastnickému právu („imise pohledem“) – jde o zásah do práva na soukromí
 - možnost právních dispozic – osobní práva zásadně nejsou předmětem dispozic (nelze s nimi nakládat)
 - promlčení (§ 612)
 - ochrana dobrověrného výkonu zdánlivého osobního práva (§ 988 odst. 2)

OCHRANA SOUKROMÝCH PRÁV

- **soudní ochrana práv (§ 12)**

- ústavní rovina => čl. 36 odst. 1 LZPS: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“
- každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, má právo domáhat se ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc (orgán veřejné moci) – při absenci zákonného ustanovení je tímto orgánem veřejné moci soud
- zvláštní postavení má Ústavní soud – orgán ochrany ústavnosti
 - při rozhodování o zásazích veřejné moci do základních práv a svobod též poskytuje ochranu subjektivním soukromým právům
- **ochrana poskytovaná správním orgánem**
 - výjimečné – např. Český telekomunikační úřad rozhoduje tzv. účastnické spory
- **mezinárodní soudní instituce**
 - ESLP – podobné postavení jako Ústavní soud
- **rozhodčí řízení (§ 3017)**
- **svépomoc (§ 14)**
 - výjimka ze státního monopolu ochrany subjektivních soukromých práv
 - dvě samostatné skutkové podstaty (obě s korektivem přiměřenosti)
 - ohrožení práva + zřejmá opožděnost zásahu veřejné moci
 - „je zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě“
 - limit pro hodnocení druhé podmínky – ohrožení práva => těžko si lze představit takové ohrožení, které není bezprostřední a kde by byla zřejmá opožděnost zásahu veřejné moci
 - není vyloučena v případech, jejichž následky jsou snadno odstranitelné pozdějším zásahem orgánu veřejné moci (soused, který bere cizí věc)
 - nevztahuje se na neefektivitu orgánů veřejné moci (pomalost soudů)
 - bezprostřední ohrožení práva neoprávněným zásahem
 - odvrácení neoprávněného zásahu úsilím a prostředky, které se osobě odvracející neoprávněný zásah v jejím postavení musí jevit vzhledem k okolnostem jako přiměřené (proporcionalita)
 - svépomoc pro zajištění subjektivního práva (ne např. k vymožení pohledávky)
 - případy svépomocného zadržení delikventa za účelem zjištění jeho totožnosti zajištění důkazů nebo odnětí věci, kterou si přisvojil
 - soukromoprávní ostražka, revizor vs. černý pasažér
 - proti osobám podezřelým z přestupku nebo civilního deliktu
- **legitimní očekávání, předvídatelnost rozhodování (§ 13)**
 - každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný případ, který již byl rozhodnut, předpokladem je **shoda v podstatných znacích právního případu**.
 - ustanovení zároveň zakládá právo každého, aby rozhodnutí, které se odchyluje od rozhodnutí v obdobných případech, obsahovalo **přesvědčivé odůvodnění odchylky**
 - procesní pravidlo, které zakládá legitimní očekávání, že rozhodovací praxe setrvá na závěrech, které již předtím učinila => nestane-li se to, vzniká povinnost přesvědčivě vysvětlit důvod takové odchylky
 - vyjádření principu rovnosti před zákonem, právní jistoty
 - položen důraz na předvídatelnost soudního rozhodování
 - k otázce legitimního očekávání srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. **I. ÚS 2054/10**: „*Ústavní soud ovšem dodává, že legitimní očekávání nepůsobí bezprostředně mezi subjekty občanskoprávních vztahů, nýbrž jde o ústavním pořádkem jednotlivcům garantované základní právo, které v daném případě působí ve vztahu jednotlivce vůči obecným soudům, tj. státní moci. Soudy jsou pak zavázány (čl. 4 Ústavy České republiky) poskytovat tomuto základnímu právu ochranu cestou interpretace a aplikace příslušných norem jednoduchého práva.*“

VZTAH SOUKROMÉHO A PROCESNÍHO PRÁVA

- právní normy určitého právního řádu lze třídit do dvou subsystémů, které se nazývají právem hmotným a právem procesním
 - hmotněprávní normy stanoví, jaká práva a povinnosti mají jejich adresáti
 - procesní normy stanoví, jakým formálním způsobem, tj. jakým procesem, mohou být práva uplatněna, jak se mohou a jak se mají chovat v právním procesu, resp. jakým formálním způsobem může být vynuceno splnění povinností

- v dřívějších dobách civilní právo procesní zcela splývalo s právem hmotným => postupně se odlišovaly
- rozdíl mezi hmotným a procesním právem je dán zvláštní povahou lidského chování, které upravují, tedy předmětem právního regulování (hmotné právo je soukromým právem a civilní právo procesní je veřejným právem)
 - obě odvětví nejsou nezávislá samostatná a oddělená, ale vznikají mezi nimi funkční vazby – nelze hovořit o nadřazenosti jednoho odvětví nad druhým

3. VÝKLAD A DOTVÁŘENÍ SOUKROMÉHO PRÁVA.

VÝKLAD PRÁVA

- řešení významových nejasností (každé pravidlo je třeba vyložit); stále se však pohybujeme v rámci možného jazykového významu
- přiřazování významu znakům
- spočívá v poznávání právní normy, jež je obsažena v textu právního předpisu

NOZ zakotvuje výkladová pravidla v § 2

- funkce je především pomocná či výstražná
- zdůrazňují, že právo zdaleka není text zákona a že úkolem soudce je vždy hledání spravedlnosti
- východisko je vždy stejné => mít na paměti, že smysl zákona je jen jeden
 - z mnoha výkladů zákona může být v daném čase správný jen jeden, v čase se může posouvat tak, jak se mění sociální poměry
 - základním východiskem je úvaha o racionálním zákonodárci (nechce stanovit nic absurdního)
 - výklad musí být konformní s ústavním pořádkem, s evropským právem (vzhledem k čl. 10 a 10a odst. 1 Ústavy) a v souladu se zásadami NOZ
 - výklad musí být prováděn se zřetelem k hodnotám, na kterých NOZ spočívá
 - nelze primárně vycházet z jazykového výkladu, pokud odporuje výše uvedeným kritériím, musí jazykový výklad ustoupit => nikdo se nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu
 - **výklad a aplikace právního předpisu nesmí být:** v rozporu s dobrými mravy, vést ke krutosti, nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské citění, kritériem hledisko spravedlnosti
- **základní metody výkladu dle § 2**
 - **jazykový/gramatický výklad**
 - **formálně systematický výklad**
 - **subjektivně historický výklad**
 - **objektivně teleologický výklad**

Ústavně konformní výklad

- šetří základní práva a svobody - je nejvíce souladný s ústavním pořádkem
- vztahuje se na všechna ustanovení všech soukromoprávních předpisů (samozřejmě i na veřejnoprávní)
- vázanost soudce zákonem neznamená vázanost jeho slovy; od nich se soud smí a musí odchytil v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž má svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku
- při výkladu je nutné si uvědomit, zda nedochází ke střetu dvou základních práv => dojde-li ke střetu, je nutné to řešit testem proporcionality, jenž usiluje o to, aby jedno ze základních práv stojících v kolizi sice dostalo přednost, ale zároveň aby zůstalo co nejvíce zachováno z práva druhého
- z Ústavy ČR vyplývá rovněž povinnost interpretovat ustanovení soukromoprávních předpisů v souladu s mezinárodními smlouvami, jakož i s právem EU

Jazykový/gramatický výklad

- začátek výkladu je vždy u slovního vyjádření, vlastního smyslu slov („zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov“)
- přispívá k objasnění významu právní normy pomocí syntaktických, lexikálních, gramatických a jiných lingvistických pravidel
- vychází z dikce zákona a věnuje se interpunkčním znaménkům, používání jednotného nebo množného čísla apod.
- jazyk, v němž je vyjádřena norma, je jazyk právní
- jazykový výklad je pouhým prvotním přiblížením se právní normě, jejímž nositelem je právní předpis => dále se mají použít další metody
- s jazykovým výkladem se nelze spokojit ani tehdy, dává-li jednoznačné řešení => je třeba zkoumat, zda tu je prostor pro dotváření práva (např. pro analogii)

Formálně systematický výklad

- je třeba zohledňovat „vzájemné souvislosti“ slov interpretovaného textu, pracovat s tím, do jaké části (dílu, oddílu) je pravidlo zařazeno
- využívá zvláštní argumenty právní logiky
- bere ohled na celý právní řád a usiluje v souladu s principem jednoty právního řádu o bezrozporný výklad ustanovení právních předpisů
- právní řád je tedy nutné vnímat jako celek, jehož jednotlivé části nepůsobí proti sobě, ale naopak souladně

Subjektivně historický výklad

- jeho potřeba plyne z pokynu vycházet při výkladu i „z jasného úmyslu zákonodárce“
- jak by interpretační otázku zodpověděl historický zákonodárce? => hledá úmysly zákonodárce a podle toho usuzuje na obsah právní normy (proto se někdy hovoří o subjektivně teleologickém výkladu)
- k odhalení úmyslu zákonodárce slouží důvodové zprávy, protokoly, které byly vyhotoveny při přípravě zákona a jeho projednávání v legislativním procesu, předchozí verze návrhu zákona, případně další materiály, z nichž lze názor zákonodárce nepochybně zjistit
- není rozhodující interpretační metodou, rozhodující je objektivně teleologický výklad – ne vůle zákonodárce ale vůle zákona

Objektivně teleologický výklad

- nikdo se „nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu“
- hledá se objektivní smysl a účel daného pravidla (právo není samoučelné, váže se k určitému hodnotovému systému) => vázanost soudce zákonem neznamená vázanost jeho slovy, ale smyslem
 - je to rozdíl od historického výkladu – to hledáme smysl sledovaný historickým zákonodárcem (někdy se tak hovoří o subjektivním teleologickém výkladu)
- má se bránit bezduchému formalismu, ale i soudní libovůli
- snaží se o nalezení ratio legis
- souvisí se zásadou cessante regione legis cessat lex ipsa = odpadnutím účelu (rozumného smyslu) zákona, zaniká zákon sám (odpadnutí účelu má za následek jeho neaplikovatelnost nikoliv zánik jeho platnosti)
- má prioritu před formálně systematickým i subjektivně historickým výkladem => prosadí se i proti dikci příslušného ustanovení
- v jeho rámci se používá argument a fortiori
 - má podobu buď argumentu od většího k menšímu (a maior ad minus) nebo od menšího k většímu (a minori ad maius)

Dobré mravy, krutost, bezohlednost

- interpretace a aplikace právního předpisu nesmí podle § 2 odst. 3 být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění
- **§ 2 odst. 3 se tak vztahuje k právnímu jednání a nikoliv k interpretaci zákona**
 - v rozporu s dobrými mravy může být v konkrétním případě právní jednání či výkon práva, nikoliv však interpretace a aplikace zákona nebo jejich důsledky
 - také nelze označit za krutou nebo bezohlednou interpretaci právního předpisu, ale jediné právní jednání nebo výkon práva, a to s ohledem na okolnosti, za nichž bylo realizováno

DOTVÁŘENÍ PRÁVA

- již není přímá opora v textu právního předpisu; jde o doplňování mezer v zákoně
- **princip dělby moci** => tvorba právních pravidel náleží moci zákonodárce => zásadně platí, že je nepřípustné dotvářet právo soudním rozhodováním
- s tím souvisí některé užívané argumenty vycházející z toho, že pokud zákon spojuje s určitými právními skutečnostmi nějaký první následek, nelze ten samý první následek spojovat s právními skutečnostmi dalšími
 - **argument a contrario**
 - týká se situací, kdy se nabízejí dvě varianty
 - např. jsou-li služebnosti buď pozemkové, anebo osobní a nelze-li podle § 1265 jenom osobní služebnost převést na jiného, lze a contrario dovozovat, že pozemková služebnost není spjata s osobou vlastníka panujícího pozemku

- **argument per eliminationem** (či per exclusionem, vylučovací důkaz)
 - dopadá na případy, kdy existuje více alternativ
 - uplatňuje se u taxativních výpočtů – stěžejní otázka je, zda je výčet demonstrativní nebo uzavřený => je vždy nutné uvažovat na základě teleologické úvahy, případně dalších argumentačních metod
- **výjimečně je dotváření práva možné => velmi přísné předpoklady**
 - např. tehdy, pokud rozhodnutí historického zákonodárce spočívá na překonaných východiscích, a soud by tak musel dospět na základě dosavadního chápání práva k hrubě nespravedlivým výsledkům
- je nezbytné, aby dotváření práva, které přesahuje zákon, v každém případě vycházelo z korektních právních důvodů a nejen z důvodů účelnosti, protože soudce není jakkoli oprávněn zasahovat do právně politických představ zákonodárce
- základním předpokladem je **existence mezery v zákoně**
 - **analogie zákona** => užije se ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího
 - nejčastěji – aplikace jedné normy nutně předpokládá jinou právní úpravu, která však chybí
 - pokud je prostor pro analogii, nelze použít argument a contrario (soudce musí dotvářet právo, je-li k takovému postupu prostor – § 10)
 - **analogie iuris** => má směřovat k dobrému uspořádání práv a povinností
 - užívají se principy spravedlnosti a zásady, na nichž spočívá občanský zákoník
 - bere se ohled na zvyklosti soukromého života, stav právní nauky, ustálenou rozhodovací praxi
 - soudce vytváří pro jeden jediný případ pravidlo, jako by byl sám zákonodárcem
 - **teleologická redukce** => omezení věcného rozsahu normy jejím účelem
 - z jazykového výkladu vyplývá, že se pravidlo vztahuje na množinu případů A, ale pomocí teleologické redukce dojdeme k závěru, že se pravidlo týká jen určité podmnožiny

4. ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA.

Zásada = základní hodnotový soud, který podstatně ovlivňuje dotčenou právní materii; určité východisko právní úpravy

- zásada X princip – zásada je odvětvová, princip je vlastní celému právu, případně je ústavní
- význam: interpretační, legislativní => ukazují, z čeho jednotlivá pravidla vyrůstají a kam se má jejich rozumné používání ubírat
- psané (málo – NOZ uvádí jejich demonstrativní výčet v § 3) X nepsané

Jednotlivé základní zásady soukromého práva

- **autonomie vůle člověka (osobní autonomie)**
 - soukromé právo uznává jako nejvyšší hodnotu svobodného člověka => každý jedinec může dle svého rozumu a odpovědnosti utvářet v rámci soukromoprávních styků sám svůj osud (své právní postavení) na základě své **svobodné vůle**
 - dílčí projevy – z autonomie vůle vychází zejména vlastnická, smluvní, testovací a sdružovací svoboda
 - **vlastnická svoboda** = svobodně nabýt předmět do vlastnictví a nakládat s ním dle své vůle (§ 1012)
 - **smluvní svoboda** = především svoboda rozhodnout o obsahu smlouvy, svoboda uzavřít smlouvu (X smluvní přímus – povinnost smlouvu uzavřít, např. pojištění advokáta, lékaře apod.), svoboda volby spolukontrahenta, svoboda formy právního jednání (východiskem je bezformálnost)
 - **testovací svoboda** = svobodně pořídit o svém majetku pro případ smrti
 - **sdružovací svoboda** = svobodně přijímat členství ve spolcích a dalších korporacích
 - **fundální (nadační) svoboda** = svoboda rozhodnout, jakým způsobem naloží vlastník s jím vyčleněným majetkem: zda založí nadaci či nadační fond, nebo si zvolí jinou formu správy
- **vše je dovoleno, co není zákonem zakázáno**
 - čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR, čl. 2 odst. 3 Listiny
 - projev svobody člověka vůči státní moci
- **ochrana slabšího**
 - projevuje se sociální dimenze soukromého práva => zaručuje-li právní řád svobodu, musí též každému zajistit skutečnou sílu k jejímu přiměřenému využití
 - nelze popřít faktickou nerovnost, která může být lehce zneužita => zákonodárce se jí snaží vyrovnávat
 - praktické projevy – ochrana nezletilých, zdravotně postižených, obětí domácího násilí, osob, které se ocitnou v ohrožení života
 - nejčastější projev – v závazkovém právu => **ochrana slabší smluvní strany**
 - smluvní strana je slabší v důsledku závislosti svého postavení
 - abstraktní způsob ochrany = případy, ve kterých se typicky vyskytuje jedna strana ve slabším postavení, ochrana je poskytnuta bez toho, aby bylo třeba dokazovat, že je slabší (spotřebitel, zaměstnanec, nájemce bytu – zákonodárce k ochraně užívá paušální řešení – relativní kogentnost právní úpravy = nelze se od ní odchýlit v neprospěch slabší strany)
 - konkrétní způsob ochrany = je třeba, aby bylo prokázáno, že strana je skutečně slabší (zvýhodnění nepodnikatelů vůči podnikatelům vyvratitelnou právní domněnkou – § 433 odst. 2)
- **daný slib zavazuje, smlouvy mají být plněny (pacta sunt servanda)**
 - výraz právní jistoty (splnit dané slovo), smlouva strany zavazuje a mají ji splnit – a to i v případě, je-li to pro smluvní stranu nevýhodné
 - porušení daného slibu může vést ke vzniku povinnosti nahradit újmu (představuje-li nepoctivé jednání)
 - k prolomení může vést změna okolností (§ 1765)
- **poctivost (§ 6)**
 - kdo právně nebo fakticky jedná (např. vykonává své právo) musí brát ohled na oprávněné zájmy ostatních
 - poctivě musím jednat já vůči jinému, a rovněž se mohu spolehnout na poctivost jiných

- zahrnuje mnoho aspektů => slušnost (§ 1153 odst. 2), čestnost (§ 212), loajalita, solidarita, důvěryhodnost vlastní, ale i důvěra v jiného, ekvita, spolehlivost
- zákaz těžit z nepoctivosti (projev zákazu zneužití práva) – např. ztráta práva namítat neplatnost právního jednání (§ 579)
- **zákaz zneužití práva (§ 8)**
 - zneužití práva = zdánlivý výkon subjektivního práva (dosažení nedovoleného výsledku dovoleným způsobem)
 - i zákaz zneužití může být zneužit, proto – důraz na zákaz činu, jímž je **zjevně** zneužito právo; nesmí být pochybnost o naplnění skutkové podstaty
 - sankce za zneužití práva = neposkytnutí právní ochrany zdánlivého výkonu práva
 - **šikana** = zvláštní zneužití práva, zneužití práva za účelem způsobení škody druhé straně

Demonstrativní výčet zásad soukromého práva v § 3

- právo brát se o vlastní štěstí (§ 3 odst. 1)
 - člověku nelze v soukromé sféře bránit, aby si zvolil, kam bude směřovat svůj život (vyjádření autonomie vůle)
 - poukaz na bezdůvodnou újmu druhým = odmítnutí egoismu a sobectví (výraz zásady neminem laedere)
- každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí
- zvláštní zákonná ochrana rodiny, rodičovství a manželství
- ochrana slabšího: nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; zároveň platí, že nikdo nesmí těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých
- pacta sunt servanda, daný slib zavazuje
- zákonná ochrana vlastnického práva, jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká
- nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží

Obecně platné principy

- **nikomu neškodit (neminem laedere)**
- **princip právní jistoty**
 - právo má být předvídatelné, tíhne ke stálosti
 - konkrétní projevy – ochrana dobré víry, ochrana práv třetích osob, zákaz retroaktivity, ochrana nabytých práv
- **zásada prevence**
 - snaha předcházet vzniku problémů (neplatnosti, újme apod.)
- **vigilantibus iura scripta sunt**
 - bdělým náleží práva
 - reflexní projev svobody – odpovědnost za sebe sama

Vedle zásad upravuje NOZ i standardy => někdy jsou ztotožňovány se zásadami, ale nemají povahu pravidel, jde o jakási vodítka pro soudce (měřítko faktické reality):

- **dobrá víra**
 - = chybné přesvědčení (omyl) jednající osoby o (ne)existenci určité relevantní skutečnosti (prvek vědomosti)
 - legitimní spoléhání se na to, že věci jsou takové, jak se zdají být
 - dobrá víra se předpokládá => všude tam, kde je s existencí dobré víry spojen určitý následek, je na tom, kdo dobrou víru zpochybňuje, aby to prokázal
 - s dobrou vírou je nutno pracovat nejen tehdy, dovolává-li se jí zákon výslovně, ale vždy, plyne-li to ze smyslu a účelu zákona
 - neexistuje univerzální pojetí dobré víry, jsou různé koncepty (někdy stačí k narušení dobré víry lehká nedbalost, jindy je třeba hrubé nedbalosti)
- **rozumnost**
 - předpoklad schopnosti svéprávné osoby disponovat rozumem průměrného člověka (§ 4 odst. 1)
 - např. když mi předvádí prodavač funkčnost výrobku – mohu předpokládat, že s ním umí zacházet, že mne neporaní
 - jen takový člověk dokáže dostát zásadě „bdělým náleží práva“
- **odbornost**

- nestačí jen to, aby odborník jednal s péčí a opatrností průměrně rozumného člověka => musí využít znalosti a jednat s pečlivostí, která se běžně s jeho odborností pojí
- veřejnost může důvěřovat, že příslušníci určité profese či stavu budou dodržovat zvýšenou míru péče očekávatelnou od odborníka v dané profesi či stavu
- dopadá i na ty, kteří odbornost jen předstírají
- v obchodním právu – **profesionalita** = počítá se s tím, že podnikatelé jsou profesionálové, vyžaduje se od nich vyšší standard chování

Vedle zásad a standardů lze hovořit také o určitých **obecných východiscích regulace a aplikace soukromého práva:**

- **dispozitivnost soukromoprávní regulace**
 - zákonná pravidla soukromého práva jsou spíše dispozitivní (připouštějí odchýlné ujednání subjektů), kogentnost je výjimečná
- **nezávislost uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného**
 - soukromé právo interpretujeme a aplikujeme nezávisle na ustanoveních práva veřejného
 - ustanovení soukromého práva nelze automaticky poměřovat ustanoveními práva veřejného
 - porušení povinnosti stanovené právem veřejným nezakládá nutně vadu a sankci v oblasti práva soukromého (§ 580 – posouzení smyslu a účelu zákona)
 - např. není neplatná smlouva o dílo, kterou si strany ujednaly provedení stavebních prací jinak, než určuje stavební povolení

5. ČLOVĚK – PRÁVNÍ OSOBNOST, NEZVĚSTNOST.

PRÁVNÍ OSOBNOST (dříve právní subjektivita) – § 15

- **způsobilost člověka být v mezích právního řádu nositelem práv a povinností**
- člověk je způsobilý mít práva a povinnosti => je osobností ve smyslu práva
 - právní osobnost je imanentní vlastností člověka, je součástí lidského bytí a výrazem lidské důstojnosti
 - právní osobnost člověka se vztahuje na všechna práva a povinnosti, která jsou možná
- člověk má právní osobnost **od narození až do smrti**
- od právní osobnosti je třeba odlišovat svéprávnost => způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem
- právní osobnosti ani svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani z části, učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu (§ 16)
- od právní osobnosti je třeba odlišovat způsobilost být účastníkem řízení (§ 19 OSŘ)
- člověk se rodí jako muž nebo žena – za života lze změnit pohlaví => nastává chirurgickým zákrokem **při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů**
 - **zaniká manželství nebo registrované partnerství** – obdobně se použijí ustanovení o rozvodu – ustanovení o právech a povinnostech rozvedených manželů ke společnému dítěti, a o jejich majetkových právech a povinnostech v době po rozvodu

NAROZENÍ

- počátek právní osobnosti – vázáno na narození (oddělení plodu z matčina těla)
 - platí vyvratitelná domněnka, že dítě se narodilo živé
 - nenarodí-li se však živé, hledí se na něho jakoby nikdy nebylo (právní fikce)
- **nasciturus** => podmíněná a omezená právní osobnost = na počaté dítě se hledí jako již na narozené, **pokud to vyhovuje jeho zájmům** (nutno vždy zkoumat např. nemůže se narodit již obtěžkáno dluhy)

SMRT

- právní osobnosti člověk pozbývá svou smrtí (relevantní je mozková smrt)
- **důkaz smrti** (§ 26)
 - smrt konstatuje lékař zákonem stanoveným způsobem => smrt se prokazuje **veřejnou listinou po prohlédnutí těla mrtvého** (tj. úmrtním listem)
 - **prohlášení za mrtvého v případě „jisté smrti“**
 - nelze-li tělo prohlédnout, prohlásí **soud** člověka za mrtvého i bez návrhu, pokud byl člověk obětí takové události, že se jeho smrt **vzhledem k okolnostem jeví jako jistá** + soud v rozhodnutí určí den, který platí za den smrti
 - např: při letecké havárii se letadlo zřítí do moře; prokáže-li se, že letadlem cestovala určitá osoba, přichází v úvahu důkaz smrti
 - je přípustný protidůkaz, že člověk zemřel dříve nebo později nebo že nezemřel vůbec
- **domněnka smrti** (§ 71 an.)
 - dochází k prohlášení za mrtvého člověka, u něhož není smrt jistá, je jen vysoce pravděpodobná
 - na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel
 - dva případy:
 - člověk, který nebyl prohlášen za nezvěstného, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel
 - např. účastník turistického zájezdu po afrických státech byl unesen teroristy a od únosu o něm není žádná zpráva; pak může být prohlášen za mrtvého, navrhne-li to soudu např. jeho manželka
 - člověk, který byl prohlášen za nezvěstného, a z okolností vyplývají vážné pochybnosti, zda je ještě živ, ačkoliv jeho smrt není nepochybná
 - je třeba, aby uplynula lhůta stanovená v zákoně
 - **7 let** od konce roku, v němž se objevila zpráva, z níž lze usuzovat, že je ještě na živu – u člověka, který nebyl prohlášen za nezvěstného, ale není o něm známo, kde se zdržuje ani nepodal o sobě zprávu
 - **5 let** od konce roku, v němž došlo k prohlášení za nezvěstného – u člověka, který byl prohlášen za nezvěstného

- **3 roky** od konce roku, v němž se o něm objevila poslední zpráva – u člověka, který se stal nezvěstný v důsledku události, při níž byl v ohrožení života větší počet osob
- ty, kdo se stali nezvěstnými jako nezletilí – lze prohlásit za mrtvé až po uplynutí **25 let od jejich narození**
- prohlášením manžela za mrtvého **zaniká manželství** dnem, který se pokládá za den jeho smrti; totéž platí o registrovaném partnerství
- prohlášení za mrtvého, nevylučuje důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu
- zjistí-li se, že je člověk naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží; **manželství nebo registrované partnerství se však neobnovuje**
- **domněnka současné smrti**
 - závisí-li právní následek na skutečnosti, že určitý člověk přežil jiného člověka, a není-li jisto, který z nich zemřel jako první, má se za to, že všichni zemřeli současně
- **domněnka místa úmrtí**
 - není-li známo, kde člověk zemřel, má se za to, že se tak stalo tam, kde bylo nalezeno jeho tělo
 - za místo, kde zemřel člověk prohlášený za mrtvého, platí to, kde naposledy pobýval živý

NEZVĚSTNOST

- soud může prohlásit za nezvěstného **svéprávného** člověka, který **opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje** (kumulativní podmínky)
 - např. člověk uteče do zahraničí, aby se vyhnul trestnímu stíhání, nebo se mu stane nehoda na zahraniční dovolené (nenajde se tělo), člověk může být unesen
- důraz kladen na ochranu práv třetích osob, které jsou v určitém právním spojení s nezvěstným
- procesní úprava je obsažena v ZŘS (§ 50-53); jde o nesporné řízení
- **návrh může podat osoba, která na tom má právní zájem** – zejména manžela, spoluvlastník, zaměstnavatel, korporace, v níž je nezvěstný členem
- důsledek prohlášení nezvěstnosti => při posuzování jednání, k nimž je **jinak potřebné udělení souhlasu, přivolení, odevzdání hlasu** nebo jiného konání osoby prohlášené za nezvěstnou, **se k této potřebnosti nepřihlíží**; to však neplatí, jedná-li se o záležitost jeho osobního stavu
 - např. k určitému jednání je potřeba souhlasu manžela, a když je manžel nepřítomen nemůže manželka s majetkem disponovat, proto může požádat o prohlášení za nezvěstného a k nutnosti jeho souhlasu se nebude přihlížet

6. ČLOVĚK – SVÉPRÁVNOST, PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PŘI NARUŠENÍ SCHOPNOSTI ZLETILÉHO PRÁVNĚ JEDNAT.

SVÉPRÁVNOST (dříve způsobilost k právním úkonům) – § 15 odst. 2

- = **způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)**
 - umožňuje mu aktivně se podílet na právním životě
- svéprávnosti nikdo nemůže vzdát ani z části (může ji však omezit soud)
- v plném rozsahu ji člověk nabývá **zletilostí** (zletilost se nabývá dovršením 18 let – § 30)
- před dosažením zletilosti se plně svéprávnosti nabývá:
 - **uzavřením manželství** (po 16. roce věku) – svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné
 - **přiznáním svéprávnosti**

NEZLETILÍ

- koncepce **částečné svéprávnosti nezletilých**
- nezletilí nabývají svéprávnosti postupně, a to v rozsahu, jaký odpovídá jejich rozumové a volní vyspělosti
 - nezletilého nelze omezit ve svéprávnosti soudem => péče o ně je věcí rodičovské odpovědnosti bez zřetele, zda je to dítě „záračné“, nebo zda je těžce postiženo Downovým syndromem
- vyvratitelnou právní domněnkou se **chrání právní jistota a dobrá víra třetích osob**, které s nezletilým právně jednají
 - má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku (objektivní hledisko)
 - je možný důkaz, že nezletilý je v konkrétním případě vyspělejší, než odpovídá obvyklosti (subjektivní individuální hledisko)
- právní jednání nezletilého, k němuž nemá způsobilost, je **absolutně neplatné** (rozpor se zákonem a zjevné narušení veřejného pořádku)
- zvláště se řeší **případy zásahů do integrity nezletilého** (§ 95)
 - nezletilý může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle (jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo závažné následky)
 - odporuje-li vážně 14 letý zákroku, kterým má být zasaženo do integrity => nelze zákrok provést bez souhlasu soudu
- **případy, v nichž je nezletilý, který není plně svéprávný, schopen jednat sám**
 - má-li souhlas zákonného zástupce
 - provozování obchodního závodu se souhlasem zákonného zástupce a přivolením soudu

Souhlas zákonného zástupce (§ 32)

- vychází se z toho, že rodiče svého potomka znají nejlépe a dovedou posoudit, k čemu je způsobilý
 - zákonný zástupce uděluje **souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení nějakého účelu** (komplex jednání)
- **náročnost a rozsah** jednání nezletilého **nesmí vybočovat z mezí zvyklostí soukromého života**
- souhlas může být dán i dodatečně (zhojení), nebo následně omezen i vzat zpět
- zákonný zástupce nemůže dát souhlas tehdy, je-li potřeba přivolení soudu (§ 36)
- příklad => matka přivede do obchodu s elektronikou dvanáctiletého syna, dá mu svoji platební kartu a řekne: „Ať si koupí, co chce,“ a odejde ke kadeřníkově => syn si vybere mobilní telefon za 25 000 Kč a zaplatí jej => není možné namítat neplatnost smlouvy z toho důvodu, že nezletilý neměl souhlas ke koupi určité věci nebo že chyběl souhlas otce

Souhlas zákonného zástupce k provozování obchodního závodu (§ 33)

- zákonný zástupce uděluje **souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti** => nezletilý je způsobilý k jednáním, jež jsou s touto činností spojena

- vzhledem k závažnosti tohoto opatření pro nezletilé se k platnosti souhlasu vyžaduje **přivolení soudu** => to nahrazuje podmínku určitého věku, pokud je stanovena pro výkon určité výdělečné činnosti
- souhlas může zákonný zástupce **odvolat jen s přivolením soudu**

NEZLETILÍ A PRACOVNÍ PRÁVO

- závislá **práce nezletilých mladších než 15 let** nebo **nezletilých, kteří neukončili povinnou školní docházku, je zakázána**
 - tito nezletilí mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených jiným právním předpisem (zákon o zaměstnanosti)
- nezletilý, který **dovršil 15 let**, se může zavázat k výkonu závislé práce (=> zákoník práce)

PŘÍZNÁNÍ SVÉPRÁVNOSTI (též prominutí let)

- podmínky
 - nezletilý je starší 16 let
 - nezletilý podá návrh
 - nezletilý osvědčí schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti
 - souhlas zákonného zástupce
- příklad.: sedmnáctiletý má už rok vlastní zaměstnání, nastěhoval se do vlastního bytu, na rodičích není hmotně závislý
- **vážné důvody v zájmu nezletilého** => výjimečné případy (lze prolomit vymezené podmínky – v praxi zejména nesouhlas zákonného zástupce, ale i věk)
 - může jít třeba o dítě, které má oba rodiče alkoholiky, jež se o něj příliš nestarají, nedávají mu žádné peníze
 - mohlo by jít o případy týraných dětí či oběti domácího násilí

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PŘI NARUŠENÍ SCHOPNOSTI ZLETILÉHO PRÁVNĚ JEDNAT

- **přehled podpůrných opatření od nejslabšího po nejsilnější**
 - nápomoc při rozhodování
 - zastoupení členem domácnosti
 - omezení svéprávnosti

Předběžné prohlášení (§ 38 an.)

- umožňuje člověku **v očekávání vlastní nezpůsobilosti** projevít závazně svoji vůli, aby jeho **záležitosti byly spravovány určitým způsobem**, nebo aby se **určitá osoba stala jeho opatrovníkem**
 - využití – zejména když u sebe člověk pozoruje postupné rozvíjení duševní poruchy např. Alzheimerovu chorobu
 - soud je prohlášením vázán, omezí se jen na přezkum, zda je osoba způsobilá být opatrovníkem, zda nehrozí konflikt zájmů
- stanoveny **přísné formální požadavky** => forma veřejné listiny, nebo forma soukromá, ale s datem a podpisy dvou svědků
 - je-li prohlášení nebo jeho odvolání neplatné např. pro nedostatek formy, soud vezme takové prohlášení v úvahu, nelze-li pochybovat o vůli toho, kdo je učinil

Nápomoc při rozhodování (§ 45 an.)

- člověk trpí **duševní poruchou, která mu činí obtíže při rozhodování** => není omezen ve svéprávnosti, nepotřebuje opatrovníka
- uzavře **smlouvu s podpůrcem** (či více podpůrci)
 - podpůrce se zavazuje podporovanému, že bude **s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních**, že mu **zajistí potřebné údaje a sdělení** a že mu **bude nápomocen radami**
 - podpůrce není zástupce (opatrovník), nenahrazuje vůli podporovaného
 - podpůrce postupuje při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutími podporovaného
 - pokud podporovaný právně jedná v písemné formě, může podpůrce připojit svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl

- k účinnosti smlouvy je třeba **schválení soudem**
 - soud smlouvu neschválí, odporují-li zájmy podpůrce zájmům podporovaného
- podpůrce má i **právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného**

Zastoupení členem domácnosti (§ 49 an.)

- zletilá osoba nemá jiného zástupce a nemůže z důvodu duševní poruchy samostatně jednat
 - zastoupit ji může potomek, předek, sourozenec, manžel, partner nebo osoba, která se zastoupeným žila nejméně tři roky ve společné domácnosti
 - využití – nezletilý, který trpí duševní poruchou, nabude zletilosti a jeho dosavadní zákonný zástupce (matka, otec), mu oznámí, že ho bude nadále zastupovat jako člen domácnosti
- ke vzniku zastoupení je **nutné schválení soudu** => před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor zastoupeného
- **zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného**
 - obvyklost zde není objektivní kategorií, ale vychází z dosavadního způsobu života zastoupeného
 - s peněžními prostředky na účtu zastoupeného může nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce
- zástupce není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky
- zastoupení **zaniká**
 - zástupce se zastoupení vzdá
 - zastoupený odmítne, aby ho zástupce dále zastupoval
 - soud jmenuje zastoupenému opatrovníka

Omezení svéprávnosti (§ 55 an.)

- zletilý člověk **trpí duševní poruchou, která není jen přechodná a z toho důvodu není schopen právně jednat** (§ 57 odst. 1) => soud ho může omezit ve svéprávnosti a jmenovat mu opatrovníka
 - není třeba, aby se jednalo o nevyléčitelnou poruchu
- **obecné podmínky pro omezení svéprávnosti** (§ 55)
 - omezení je v zájmu člověka
 - soud musí člověka zhlédnout (a vyvinout potřebné úsilí, aby zjistil jeho názor)
 - člověku hrozí závažná újma
 - případ nelze řešit mírnějším prostředkem
- soud vždy musí vzít v úvahu rozsah a stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti
- **soudní rozhodnutí**
 - soud musí uvést **v jakém rozsahu** je dotčena způsobilost člověka právně jednat
 - soud v rozhodnutí jmenuje opatrovníka => přihlédne k přání opatrovance, jeho potřebě, podnětům blízkých osob (sledují-li jeho prospěch)
 - rozhodnutí o omezení svéprávnosti se nedotýká schopnosti dotčené osoby rozhodovat o sobě v mimoprávních otázkách => např. volba oblečení nebo místa pobytu, svobodný pohyb atp.
 - pokud se **změní okolnosti**, soud své rozhodnutí bezodkladně **změní nebo zruší** (i bez návrhu)
- svéprávnost lze omezit **jen dočasně** – nejdéle na dobu 3 let
 - pokud jde o omezení v souvislosti s určitou záležitostí (např. koupě domu) je možné omezit pouze na dobu nutnou pro její vyřízení
- člověk omezený ve svéprávnosti může vždy samostatně právně jednat **v běžných záležitostech týkajících se každodenního života** (§ 64)
 - nelze se dovolávat neplatnosti koupě běžných potravin, lístků do kina atd.
 - musí se však bránit sebepoškozování – tudíž každodenní koupě 100 rohlíků už není § 64 kryta
- soud nemůže omezit způsobilost člověka k protiprávním činům (to se posuzuje vždy ad hoc)
- **soud nemůže člověka zbavit svéprávnosti** => i když fakticky ho může omezit až do té míry, že mu zůstane jen způsobilost k úkonům běžného života
- **opatrovanec jedná samostatně, ačkoli nemohl jednat bez opatrovníka** => ochrana právního styku
 - takové jednání lze prohlásit za neplatné, pouze pokud opatrovanci působí újmu
 - neplatnost lze zhojit i dodatečným schválením opatrovníka, případně schválením jednajícího, poté

- co nabyl svéprávnosti
- platnost právního jednání lze zachovat i tak, že soud upraví rozsah omezení
- **přechodná ustanovení (§ 3032-3033)**
 - osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům přede dnem nabytí účinnosti NOZ nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla přede dnem nabytí účinnosti NOZ omezena, získají svéprávnost nejpozději uplynutím 5 let ode dne nabytí účinnosti NOZ, ledaže soud rozhodne jinak

7. OCHRANA OSOBNOSTI VČETNĚ OCHRANY JMÉNA. DRUHY PŘIROZENÝCH PRÁV ČLOVĚKA. POJEM SOUHLASU. DRUHY ZÁKONNÝCH DOVOLENÍ. NÁROKY NA OCHRANU. BYDLIŠTĚ.

OSOBNOST ČLOVĚKA

= předmět soukromoprávní ochrany (osoba je subjekt)

- osobnost zahrnuje vše, čím se člověk projevuje navenek ve vztahu ke svému okolí, a to jak po stránce fyzické, tak po stránce duchovní a duševní
 - osobnost je ke štěstí zacílený živoucí **duchovní, duševní a tělesný celek** obsahující jedinečné (individuální) já (duchovní jádro), integrující duchovní, duševní a tělesná prožití, stavy a činnosti, a to vědomé i nevědomé, včetně nadání, sklonů, dědičných zátěží a zkušeností či jiných vrozených nebo nabytých vloh za účelem vlastního vývinu
- osobnost tvoří její jednotlivé stránky
 - složky osobnosti (např. tělesná integrita, svoboda, soukromí, čest, důstojnost, jméno apod.), které tvoří součást osobnosti jako takové a jsou s její existencí nerozlučně spjaty
 - projevy osobní povahy (např. písemná vyjádření a písemnosti osobní povahy jako deník, rodinný archiv, soukromý hovor, podpis, dále pak vizuální projevy, jako je podoba a vzhled člověka, jeho zvukové projevy)
- člověk po celou dobu svého života se svou osobností a absolutním subjektivním osobnostním právem přirozeně a neodlučitelně spjat
- stát člověku jeho osobnost nedává a nedává mu ani právo na ni, ale pouze ji chrání a stanoví způsob jejího výkonu a uplatňování v soukromém styku

PŘIROZENÁ PRÁVA ČLOVĚKA

- = vrozená práva
 - vyplývají z objektivních přirozených světových zákonitostí a z přirozené lidské důstojnosti
 - existují nezávisle na vůli zákonodárce
 - člověk má vrozená, **již samotným rozumem a citem poznatelná** přirozená práva (§ 19)
 - např. přirozená práva osobnostní (právo žít), jiná práva přirozené povahy
 - přirozenými osobnostními právy nejsou práva, která člověk nabývá teprve v průběhu života
- **povaha přirozených práv**
 - mají absolutní povahu (působí ze zákona a vůči všem), zanikají smrtí (nepřecházejí na dědice)
 - **nezadatelnost** (jsou vrozená lidským bytostem, člověk je nemůže ztratit), **nevzdatelnost** (nelze se jich vzdát), **nezcizitelnost** (nelze je převést na jiné osoby), **neomezitelnost** v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku
 - mají absolutní povahu
- zákon stanoví
 - **meze** uplatňování přirozených práv člověka (např. svolením k zásahu)
 - způsob jejich **ochrany** (soudně vymahatelné nároky)
- **přehled přirozených práv člověka dle NOZ**
 - právo na život
 - právo brát se o štěstí (žít podle svých představ)
 - právo ke jménu
 - právo na důstojnost
 - právo na uznání právní osobnosti (subjektivitu)
 - právo na zdraví vč. duševní a tělesné integrity
 - právo k tělu
 - právo žít v příznivém životní prostředí
 - právo na vážnost
 - právo na čest
 - právo k podobě
 - právo na soukromí
 - práva dítěte
 - práva rodičů

- právo k projevům osobní povahy
- jiná práva lidství (např. právo na rodičovství, právo k výtvorům)

OCHRANA OSOBNOSTI A NÁROKY ZE ZÁSAHU DO OSOBNOSTI ČLOVĚKA

- **ústavní základ ochrany osobnosti tvoří Listina** (zejména čl. 6 až 10), dalšími důležitými prameny jsou **mezinárodní smlouvy** (Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod, Listina základních práv EU)
 - judikatura => každá lidská osobnost duchovně **pramení mimo sféru právního řádu**, který ji pouze uznává jako právně významnou (nemajetkovou) hodnotu (statek) a chrání ji svými vlastními zákonnými prostředky
- **chráněna je celá osobnost člověka** => NOZ demonstrativně jmenuje některé chráněné osobnostní statky (v současné době jsou vnímány jako prioritní)
 - život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy
- vedle občanskoprávní ochrany osobnosti existují i **další způsoby ochrany**
 - pracovněprávní (zákoník práce)
 - správně-právní (tiskový zákon, zákon o rozhlasovém a televizním vysílání, zákon o ochraně osobních údajů)
 - trestněprávní (část druhá, hlava II, díl 2 TZ – TČ proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství)
- **nároky na ochranu**
 - **nárok zápůrčí**
 - domoci se zákazu jednání, která v dané době ohrožují osobnost žalobce nebo do ni zasahují, tj. domoci se nečinnosti neoprávněně jednajících osoby
 - **nárok odstraňovací**
 - odstranit následky, které neoprávněně zásah do absolutního osobnostního práva přivodil
 - **nárok na náhradu nemajetkové újmy, nárok na náhradu škody**
 - upraveno v rámci závazků z deliktů
 - **nárok na vydání bezdůvodného obohacení**
- **aktivní věcná legitimace**
 - dotčený člověk (oběť)
 - PO (§ 83) – při souvislosti zásahu s činností dotčeného v této osobě (např. spolek, vysoká škola s akademickou obcí)
 - jménem živého dotčeného a s jeho souhlasem nebo bez souhlasu dotčeného – v jeho nepřítomnosti, při neschopnosti úsudku
 - vlastním jménem po smrti dotčeného
 - zastávce – kterákoli osoba blízká po smrti dotčeného

OCHRANA JMÉNA (§ 77 an.)

- jménem je – **osobní jméno a příjmení, rodné příjmení, další jména**
 - příjmení manželů (§ 660), osobní jméno a příjmení dítěte (§ 860), příjmení osvojence (§ 835, 842)
 - X veřejné právo jmen => veřejnoprávní povinnost užívat v úředním styku jméno a příjmení podle matričního dokladu
- každý má **právo užívat své jméno, právo na ochranu a úctu** ke jménu (X posměch)
- **užívá-li někdo jiné jméno než své vlastní** (ať jméno cizí či smyšlené) **nese následky z omylů a újmy**, které tímto jednáním vzniknou
- **ochrana jména**
 - před situací, kdy někdo zpochybňuje něčí právo na jeho jméno
 - před neoprávněným zásahem do práva na jméno (např. neoprávněné užití jména, zkomolení jména)
- **aktivní legitimace**
 - dotčený člověk
 - nemůže-li dotčená osoba uplatnit právo na ochranu jména sama (např. je nepřítomná, nezvěstná, nesvéprávná), může ochranu uplatnit manžel, potomek, předek nebo partner
- **ochrana rodiny**

- jde-li o neoprávněný **zásah do příjmení** nebo je-li pro to jiný důvod spočívající v **důležitém zájmu na ochraně rodiny, může se práva na ochranu osoby domáhat manžel nebo jiná blízká osoba** (a to navzdory tomu, že do jejich práva ke jménu přímo zasaženo nebylo)
- **použití jména v názvu PO**
 - předpokladem je zvláštní vztah PO k člověku (=> zakladatel, společník)
 - právo na souhlas

Pseudonym – člověk může pro určitý obor své činnosti nebo i pro soukromý styk přijmout pseudonym

- právní **jednání pod pseudonymem nepůsobí jeho neplatnost**, je-li zřejmé, kdo jednal, a nemůže-li druhá strana mít pochybnost o osobě jednajícího
- **vejde-li pseudonym ve známost, požívá stejné ochrany jako jméno**
 - záměrně se mluví o známosti pseudonymu, nikoli o jeho obecné známosti, protože pro právní následek musí být rozhodující posouzení konkrétní situace, nikoli paušálně zvolené kritérium

OMEZENÍ OSOBNOSTNÍCH PRÁV

=> **dobrovolné (odvolatelným souhlasem) nebo zákonné (zákonné licence, omezení dovolená zákonem)**

Souhlas (svolení)

- jednostranné právní jednání, zásadně neformální (s výjimkami – např. zásah do integrity osobnosti – § 93 a násl.)
 - právo udělovat svolení (např. svolení se zachycením podobizny kresbou nebo fotografií)
 - udělení svolení jiné osobě představuje řádný způsob výkonu absolutního osobnostního práva
 - nevzniká závazek, svolení je **odvolatelné**
 - zásadně bez vzniku nepříznivých následků pro odvolávající osobu (ale – § 87 odst. 2)
 - souhlas může být dán na dobu určitou i neurčitou, podmíněně (např. podmíněně zaplacením odměny)
 - udělení svolení se zásahem do osobnosti je vyloučeno, zakazuje-li to zákon (případ některých svolení se zásahem do integrity osoby)
- **okolnost vylučující protiprávnosti činu** (např. zásahu do soukromí nebo zdraví)
 - kdo dal souhlas, nemůže se proti zásahu bránit
- **příklady svolení**
 - **právo k podobě**
 - svolení k zachycení ztotožňujícímu zachycení podoby (kresbou, fotografií, filmem apod.)
 - svolení k rozšiřování zachycené podoby (reklamním letákem, na obálce knihy apod.)
 - nevratitelná domněnka svolení k rozmnožování a rozšiřování zachycené podoby obvyklým způsobem a při rozumném předpokladu souhlasu vzhledem k okolnostem
 - **právo na soukromí**
 - svolení k narušení soukromých prostor (např. obydlí, hotelového pokoje)
 - svolení ke sledování soukromého života
 - svolení k pořizování záznamů o soukromém životě
 - svolení k využívání záznamů třetí osoby o soukromém životě (např. v televizním vysílání)
 - svolení k šíření záznamů o soukromém životě nebo u soukromých písemností osobní povahy (deník, ale i SMS)

Zákonné licence (zákonná dovolení)

- **zákonná dovolení u podobizen a záznamů (zvukových i obrazových)**
 - výkon či ochrana práv nebo oprávněných zájmů jiných osob (např. před domácím násilím)
 - děje-li se tak za účelem jeho uplatnění či obrany některou z přípustných forem soudního, správního či jiného úředního řízení
 - úřední účel na základě zákona
 - ospravedlněno veřejným zájmem na veřejném pořádku v úředních věcech
 - veřejné vystoupení ve věcech veřejného zájmu (např. na zasedání obecního zastupitelstva)
 - vědecký či umělecký účel (např. obrazový záznam zákroku k lékařskému výzkumu)
 - zpravodajský účel (např. i internetem)
- ani při využití zákonné licence **nesmí dojít k použití nepřiměřeným způsobem proti oprávněným zájmům člověka**

JEDNOTLIVÉ STRÁNKY OSOBNOSTI ČLOVĚKA – PODROBNĚJI

Podoba

- podoba člověka zahrnuje vše, jak se člověk vzhledově vyjevuje okolí navenek
 - i jakékoli jiné zobrazení těla člověka, např. za pomoci dostupných technických prostředků (např. rentgenovými, ultrazvukovými či jinými prostředky apod.)
- **zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka** (tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost) **je možné jen s jeho svolením**
- **rozšiřovat podobu člověka je možné jen s jeho svolením**
 - kdo svolí k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že zobrazení bude šířeno, platí, že svoluje i k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat

Soukromí

- vícevýznamový pojem
 - v nejširším slova smyslu = možnost svobodného rozhodnutí člověka o vlastním sebeurčení (místě) ve společnosti
- představuje přirozenou hodnotu lidské osobnosti ve smyslu jeho intimní sféry, ať již ohraničené prostorově nebo obsahově, do které nesmí nikdo jiný bezdůvodně vstupovat či zasahovat, a která zahrnuje především
 - obydlí člověka či jiné soukromé prostory,
 - soukromou sféru člověka v rámci veřejných prostor,
 - osobní informace o člověku,
 - osobní, sociální a ekonomické vztahy člověka včetně rodinného života
- **nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod**
 - zejména nelze bez svolení člověka **narušit jeho „soukromé prostory“** (pojem širší než pojem „obydlí“ – v souladu s judikaturou ESLP i místo, kde vykonává svou obvyklou profesi)
 - dále **nelze sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam**, využívat takové či jiné záznamy třetí osobou nebo takové záznamy šířit
 - stejně se chrání i soukromé **písemnosti osobní povahy**

Duševní a tělesná integrita

- **člověk je nedotknutelný**
 - ochrana tělesné a duševní integrity se vztahuje především ke zdravotním aspektům života člověka
 - úzce souvisí s přirozenými právy na život a zdraví
- **pietní ochrana lidského těla**
 - lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka
 - naložit s lidským tělem po smrti člověka je možno pouze důstojným způsobem
 - blíže upravuje zák. č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví
 - právo na vydání ostatků (např. zpopelněné zbytky lidského těla) => zvláštní právo osobnostního charakteru pozůstalých osob
 - nejsou-li lidské ostatky uloženy na veřejném pohřebišti, má na jejich vydání právo: osoba mrtvým výslovně určená → manžel → dítě → rodič (nastupují postupně – není-li taková osoba nebo pokud převzetí odmítla); pokud není žádná z výše uvedených osob nebo pokud všechny odmítnou, má povinnost převzít ostatky **dědic zemřelého** (subsidiární povinnost dědice převzít ostatky)
- **zásah do integrity (tělesné i dušení)**
 - **úprava v NOZ je lex generalis** – přednost má např. zák. o zdravotní péči
 - NOZ se uplatní u neregulovaných činností jako např. tetování, piercing,...
 - **nutný souhlas (svolení) člověka** (výjimky stanoví zákon)
 - souhlas musí být **informovaný** = být činěn s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích (ten, kdo provádí zákrok, musí srozumitelně vysvětlit povahu zákroku)
 - souhlas následuje **po vysvětlení** => je řádně podáno, lze-li rozumně předpokládat, že druhá strana pochopila způsob a účel zákroku včetně očekávaných následků i možných nebezpečí pro své zdraví, jakož i to, zda přichází v úvahu případně i jiný postup
 - zpravidla je souhlas bezformální (výjimka – např. má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví)

- souhlas lze vždy odvolat v jakékoli formě
- **kdy není souhlasu třeba?**
 - je-li život člověka v náhlém a patrném nebezpečí a nelze-li souhlas ve stavu nouze získat ani v jiné než stanovené formě, lze okamžitě zakročit, pokud to je ve prospěch zdraví dotčené osoby nezbytné
- **nepřihlíží se k souhlasu se způsobením závažné újmy**
 - výjimka => je-li zásah podle všech okolností nutný v zájmu života nebo zdraví dotčeného
- **ochrana neplně svéprávných**
 - zákonný zástupce může udělit souhlas k zásahu do integrity zastoupeného, je-li to k přímému prospěchu osoby, která není schopna dát souhlas sama
 - odporuje-li zákroku nezletilý starší 14 let nebo ne plně svéprávný člověk => nutný souhlas soudu
 - vysvětlení se podává i tomu, kdo má být zákroku podroben, je-li schopen úsudku, způsobem přiměřeným schopnosti dotčeného vysvětlení pochopit
 - nezletilý, který není plně svéprávný, může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle také sám, je-li to přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku a jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo závažné následky
 - při zákroku i při udělení souhlasu se vezme zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasaženo

BYDLIŠTĚ

- základní je svoboda žít podle svého => právo mít nebo nemít bydliště (např. kočovat)
- místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít tam trvale s výhradou změny okolností (§ 80 odst. 1)
- pravidla pro ochranu třetích osob
 - fikce bydliště člověka, který bydliště nemá => stanoveno na ochranu třetích osob před újmou
 - místo, kde člověk žije (např. v obytném vozu, v lese pod stanem, na ostrově v Tichomoří)
 - podpůrné místo, kde má člověk majetek, případně, kde měl bydliště naposledy
 - právo třetí osoby dovolat se skutečného bydliště na místo člověkem uváděného
- význam bydliště => např. dispozitivní místo splnění dluhu (§ 1955 odst. 1)
- od bydliště nutno odlišovat veřejnoprávní evidenci trvalého pobytu!

8. PRÁVNICKÁ OSOBA – POJEM, ZNAKY, TYPOLOGIE. KORPORACE A FUNDACE – POJEM, ZNAKY, ROZDÍLY. DRUHY CIVILNÍCH A OBCHODNÍCH KORPORACÍ. ZÁSADY SPOLKOVÉHO PRÁVA, NADAČNÍHO PRÁVA A PRÁVA ÚSTAVŮ.

POJEM

- právnická osoba (PO) je **umělý organizační útvar** vytvořený člověkem a sloužící jeho zájmům (nemá základ ve společenské realitě) => vždy je vytvořen k dosahování určitého účelu
 - v NOZ se uplatňuje **teorie fikce** (§ 20 odst. 1) vs. teorie reality
- **pojmové znaky PO**
 - => popisují nejdůležitější stránky právního konceptu právnické osoby
 - **role státu (resp. práva) při vzniku PO**
 - postavení právnické osoby se přiznává pouze takovému organizačnímu útvaru, který za PO uzná zákon
 - **právní osobnost**
 - je omezena na práva a povinnosti, „které se slučují s její právní povahou“ (např. nemá přirozená práva a ochrana její „osobnosti“ je omezena na ochranu názvu, pověsti a soukromí – § 135)
 - PO má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku
 - PO však nemá svéprávnost => vždy za ni jedná zástupce
 - **účel**
 - odůvodňuje existenci PO (bez něj nemá smysl PO zakládat)
 - účel může sledovat soukromý nebo veřejný zájem (§ 144 odst. 1)
 - účel není to samé, co předmět činnosti => konkrétní oblast života, v níž bude právnická osoba působit (např. hostinská činnost, nákup a prodej, poradenství v oblasti software)
 - NOZ stanovuje zakázané účely (§ 145) – např. podpora násilí (obecně – co je v rozporu s veřejným pořádkem)
 - novinka – veřejná prospěšnost – PO vlastní činností přispívá k dosahování obecného blaha
 - **způsobilost k zavinění (deliktní způsobilost)**
 - právnickou osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný její zástupce vůči třetí osobě (§ 167) => PO je způsobilá k zavinění
 - s účinností od 1. 1. 2012, na základě z. č. 418/2011 Sb., je za své jednání též trestně odpovědná
 - **organizační struktura PO a systém jejího fungování**
 - mechanismus tvorby vůle PO
 - každá PO musí mít např. statutární orgán, bez kterého by nemohla právně komunikovat s vnějším světem
 - např. společnost dle NOZ statutární orgán nemá => není PO
 - **majetková samostatnost**
 - majetek PO je oddělen od majetku jiných osob
- **výjimečné postavení má stát** => jeho povahu právnické osoby zákon pouze deklaruje, nemůže ji konstituovat
 - stát totiž nejprve jako sociální realita vznikl a teprve poté sám začal tvořit právní řád, nikoli naopak
 - stát je při právním jednání omezen legislativou, kterou sám vytvořil
 - v důsledku toho má jeho uznání za PO podobu právní fikce („považuje se za“)

IDENTIFIKAČNÍ ZNAKY

- => ty, které umožňují specifikovat zcela konkrétní PO a odlišit ji jako samostatný subjekt od jiných osob
- **název (jméno)**
 - jménem PO je její název (§ 132), je-li PO podnikatelem, pak obchodní firma (§ 423)
- **sídlo**
 - musí být určeno již při založení PO (povinná náležitost zakladatelského právního jednání – § 123)
- **předmět činnosti**
 - musí být určen již při založení PO (povinná náležitost zakladatelského právního jednání – § 123)

- konkrétní oblast života, v níž bude PO působit (např. hostinská činnost, nákup a prodej)
- určení předmětu činnosti je stanovení, jakým způsobem (jakými aktivitami) bude dosahováno konkrétního účelu
- **příslušnost PO k určitému právnímu řádu**

TYPOLOGIE

- **třídění z hlediska právního důvodu vzniku**
 - PO soukromého práva => jsou zakládány právním jednáním a vztahují se na ně předpisy soukromého práva
 - PO veřejného práva => jsou zřizovány zákonem nebo správním rozhodnutím, podřízeny jsou veřejnoprávním předpisům
 - do jejich činnosti spadá přímý či nepřímý výkon veřejné správy
 - pravidla NOZ se na ně použijí jen tehdy, slučuje-li se to s jejich povahou
- **třídění z hlediska substrátu**
 - korporace => společenství osob (FO či PO) za účelem konání určité společné činnosti, základem je osobní substrát (členi)
 - fundace => majetek vyčleněný k určitému účelu, základem je věcný substrát, nejsou zde členi
- **třídění z hlediska nakládání se ziskem**
 - ziskové => vytvářejí zisk hlavně za účelem jeho rozdělení mezi své členy nebo k jeho použití pro sebe, např. obchodní společnosti
 - neziskové => nesledují vytváření zisku jako svůj prioritní účel a vytvoří-li jej, používají jeho rozhodující část k obecně prospěšným účelům

Kritéria třídění lze kombinovat:

- korporace soukromého práva – spolek, církev, akciová společnost,...
- korporace veřejného práva – např. obec, kraj, Česká advokátní komora, Univerzita Palackého...
- fundace soukromého práva – nadace, nadační fond
- fundace veřejného práva – Státní fond životního prostředí, Státní fond dopravní infrastruktury,...

Občanský zákoník upravuje – korporace soukromého práva (spolky), fundace soukromého práva (nadace, nadační fondy) a ústav (je řazen mezi fundace, ale jde o hybrid).

KORPORACE A FUNDACE – POJEM, ZNAKY, ROZDÍLY

Korporace => společenství osob za účelem konání určité společné činnosti, základem je osobní substrát (členi)

- účelem korporace je sdružit se za společnou aktivitou, lépe a trvale dosahovat společných cílů a také oddělit majetek vlastní a majetek korporace
- nejvyšší orgán korporace může bez větších omezení změnit původní směřování korporace (to u fundací nejde)

Fundace => majetek vyčleněný k určitému účelu, základem je věcný substrát, nejsou zde členi

- účelem fundací je dát možnost účelově shromážděnému majetku být rozmnožován a použit na prospěšný účel => existuje zájem, aby její majetek zůstal zachován bez ohledu na personální změny
- rozdíl oproti korporacím
 - majetkové oddělení zakladatele od nadace (na rozdíl od např. vlastnictví podílů či akcií na korporaci)
 - neexistence vlastníků nadace
 - nemožností osob či orgánu rozhodovat o „sebezrušení“ či podstatné změně původního rozhodnutí zakladatele nadace o jejím založení, směřování, účelu atp., nestanovil-li tak zákon či sám zakladatel a nejde-li tak o pouhou realizaci jeho vůle

DRUHY CIVILNÍCH A OBCHODNÍCH KORPORACÍ

- druhy civilních korporací
 - spolek, církev, náboženská společnost, odborová organizace, politické strany a politická hnutí, společenství vlastníků jednotek, honební společenstva, speciální nebo smíšené obchodní komory

k hospodářskému styku se zahraničím, dobrovolné svazky obcí, právnické osoby ke spolupráci krajů s územními samosprávnými celky jiných států

- druhy obchodních korporací
 - veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, družstvo
 - upraveny v zákoně č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
- evropské obchodní korporace
 - evropská společnost, evropské hospodářské zájmové sdružení, evropská družstevní společnost

ZÁSADY SPOLKOVÉHO PRÁVA

- ústavní rovina => **právo svobodně se sdružovat** (čl. 20 odst. 1, čl. 27 odst. 1 Listiny)
- v NOZ jde o úpravu obecného typu, subsidiárně použitelnou pro jiné korporace
- **pojmové znaky**
 - osobní substrát (§ 214)
 - k založení spolku je třeba alespoň tři osob, členství je v zásadě nepřevoditelné
 - členové spolku neručí za jeho dluhy
 - členská práva jsou chráněna
 - dobrovolnost a otevřenost členství, které není založeno na majetkové účasti (§ 215)
 - stanovy mohou určit zcela konkrétní a svým způsobem selektivní požadavky na členství ve spolku
 - oddělenost od státu
 - existence členské základny s hlasovacím právem a spolkové samosprávy
 - účel činnosti je jiný než dosahování zisku (§ 217)
 - vedle hlavní činnosti však spolek může vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku
- **založení a vznik spolku**
 - spolek je založen tím, že se zakladatelé shodnou na obsahu stanov (§ 218); spolek lze založit i usnesením ustavující schůze tvořícího se spolku (§ 222)
 - spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku (§ 226)
- **orgány spolku**
 - statutární orgán a nejvyšší orgán, případně kontrolní komise, rozhodčí komise a další orgány určené ve stanovách
 - nejvyšší orgán spolku (zpravidla členská schůze) => rozhoduje o zaměření činnosti spolku, rozhoduje o změně stanov, schvaluje výsledek hospodaření,...
- existují spolky od velmi jednoduchých (zájmové – zahrádkáři, chovatelé), po velmi složité (spolkové svazy – Junák)
- výslovně se umožňuje založení **pobočného spolku** jako organizační jednotky spolku
 - pobočný spolek je právnickou osobou, jejíž osobnost je odvozena od spolku hlavního
 - majetková základna pobočného spolku je i nadále oddělena od spolku hlavního

ZÁSADY NADAČNÍHO PRÁVA

- ústavní rovina => **nadační svoboda** jako výraz autonomie vůle (čl. 2 odst. 3 Listiny)
- NOZ upravuje **nadace a nadační fondy**, přičemž regulace nadačních fondů je liberálnější:
 - smyslem existence nadačního fondu je, aby za užití svého majetku realizoval nadační účel, přičemž jeho majetek nemusí mít (na rozdíl od nadace) ani trvalý charakter, ani výnosovou povahu
 - nadační fond na rozdíl od nadace nevytváří povinně nadační jistinu ani nadační kapitál, jehož výše by se zapisovala do nadačního rejstříku
 - nadační fond též může bez větších omezení podnikat (nadace je v tomto omezenější)
- **základní znaky právní regulace nadací**
 - účelové vyčlenění majetku (majetkové zajištění účelu, „vstup“)
 - účelem vázaná činnost poskytování nadačních příspěvků, („výstup“)

- trvalost
- užitečnost
- vkladová povinnost zakladatele
- nezcizitelná a nespoteřitelná nadační jistina (nadační kapitál)
- zvýšení nebo snížení nadačního kapitálu bez majetkové účasti (podílu) zakladatele
- bez členství (bez osobní účasti členů)
- ochrana hlavní činnosti (užitečnosti) před újmou z vedlejší činnosti
- průhlednost (výroční zprávy) – omezená anonymita dárců a příjemců
- soudní zrušitelnost
- **založení a vznik**
 - nadace se zakládá nadační listinou, kterou může být zakládací listina nebo pořízení pro případ smrti
 - nadace vzniká zápisem do nadačního rejstříku
- **soukromé vs. veřejně prospěšné nadace**
 - soukromá nadace => založena k soukromým účelům, např. k podpoře samotného zakladatele či určitého okruhu zejména jemu blízkých osob, které bývají jednotlivě či úzce specifikovány a které mají často určitý blízký vztah k zakladateli
 - veřejně prospěšná nadace => slouží k podpoře obecného blaha či jiných obdobných společností uznávaných činností, jako např. k charitativní činnosti, ochraně dětí, kulturního dědictví či životního prostředí

ZÁSADY PRÁVA ÚSTAVŮ

- **ústav** => zvláštní právnická osoba, která není založena na principu demokratickém, nýbrž hierarchickém
 - do popředí vystupují vztahy mezi ústavem a uživateli jeho služeb – **destinatáři**
 - vykonává činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky
 - ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za předem stanovených podmínek
 - dříve tuto roli plnily **obecně prospěšné společnosti** (dříve založené přetrvávají doposud)
- **základní znaky regulace**
 - užitečnost (užitečná účelovost)
 - veřejné služby včetně výroby (rovnoprávnost příjemců), např. sociální služby
 - soudní zrušitelnost při dlouhodobém nenaplňování účelu
 - ochrana hlavní činnosti (užitečnosti) před újmou z vedlejší činnosti
 - vkladová povinnost zakladatele
 - základní kapitál
 - neexistence nadační jistiny a nadačního kapitálu (X nadace)
 - neexistence majetkové účasti (podílu) zakladatele X eventuální podíl na likvidačním zůstatku
 - omezenost nakládání se ziskem (nerozdělitelnost zisku zakladateli ani třetím osobám)
 - průhlednost, viz výroční zprávy a ověřování auditorem
 - neexistence samosprávy (hierarchické řízení monokratem – ředitelem)
 - neexistence členstva (X korporace)

9. VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY PRÁVNICKÝCH A FYZICKÝCH OSOB. DRUHY REJSTŘÍKOVÝCH ORGÁNŮ.

Obecně

- **veřejný rejstřík** = evidují se zákonem stanovené údaje o osobách (oproti tomu ve veřejných seznamech se evidují údaje o věcech)
 - veřejný rejstřík je informační systém veřejné správy a je veden v elektronické podobě
 - ne vše, o čem jiné zákony stanoví jako o rejstřících, jsou veřejné rejstříky – např. rejstřík veřejných výzkumných institucí
- **základ právní úpravy** => v § 120 a § 121 se zavádí jednotná regulace veřejných rejstříků, aniž by je NOZ dále specifikoval
- ostatní je přenecháno zvláštnímu zákonu => **zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob**
 - obsahuje hmotněprávní i procesní pravidla
 - upravuje základní principy, návrh na zápis, typy rejstříků a skutečnosti do nich zapisované, sbírku listin, řízení ve věcech veřejných rejstříků, jakož i zápisy do rejstříků prováděné notářem
- zákon nezavádí obecný veřejný rejstřík, kde by se vše zapisovalo do jednoho rejstříku, ale **dílčí rejstříky, které jsou sice vedeny systémově jednotně, ale věcně se odlišují**:
 - spolkový rejstřík
 - zejména spolky a pobočné spolky, odborové organizace, organizace zaměstnavatelů
 - nadační rejstřík
 - nadace a nadační fondy
 - rejstřík ústavů
 - rejstřík společenství vlastníků jednotek
 - obchodní rejstřík
 - obchodní společnosti a družstva podle zákona o obchodních korporacích
 - evropská společnost, evropské hospodářské zájmové sdružení, evropská družstevní společnost
 - fyzická osoba – podnikatel mající bydliště v ČR – ne obligatorně, jen na vlastní žádost
 - fyzická osoba – podnikatel, která je uvedena v § 43 VeřRej, podnikají na území České republiky a požádají o zápis, a další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu tento nebo jiný zákon
 - rejstřík obecně prospěšných společností

Základní principy fungování veřejných rejstříků

- **princip formální publicity**
 - veřejný rejstřík je přístupný každému, každý má právo do něho nahlížet a pořizovat si kopie a výpisy
 - rejstříkový soud vydává **úředně ověřené opisy** zápisu nebo listin uložených ve sbírce listin
 - základní informace lze získat též v internetové aplikaci (elektronický opis)
- **princip materiální publicity** (§ 8 VeřRej)
 - údaje zapsané v rejstříku jsou právně relevantní vůči třetím osobám i v případě, že neodpovídají skutečnosti (za podmínek stanovených zákonem)
 - **pozitivní stránka materiální publicity**
 - údaje a obsah listin, jejichž zveřejnění zákon ukládá, může osoba, které se zápis týká, namítat vůči třetím osobám **až od okamžiku jejich zveřejnění**, ledaže by prokázala, že třetí osobě byly známy
 - tyto údaje a obsah listin však není možno namítat vůči třetím osobám **do šestnáctého dne po zveřejnění**, jestliže třetí osoby prokážou, že o nich nemohly vědět
 - **příklad:** s.r.o. podá 1. 9. 2015 návrh na výmaz prokury => k výmazu dojde 5. 9. 2015 (a tento den se údaj objeví v aplikaci na internetu) => je zveřejněno, nastávají účinky vůči všem
 - ale vůči osobám, které věděly o odvolání prokury ještě před výmazem osoby prokuristy z rejstříku, je odvolání prokury účinné dnem, kdy se o něm dověděly (důkazní břemeno nese zapsaná osoba)
 - pokud by třetí osoba prokázala, že byla od 1. 9. 2015 do 20. 9. 2015 hospitalizována v nemocnici a nemohla se seznámit se zveřejněním zápisu o výmazu prokury a jednala by

mezitím s bývalým prokuristou => byla by chráněna (ochrana je 16 dnů po zveřejnění, pak už ne)

- **negativní stránka materiální publicity**
 - ten, jehož se zápis týká, nemá právo namítnout, že zápis neodpovídá skutečnosti
 - chrání se osoby, které právně jednají v důvěře v údaje zapsané do veřejného rejstříku => musí být v dobré víře
 - **příklad:** někdo je zapsán jako statutární orgán, i když jím ve skutečnosti není => jeho jednání PO zavazuje

Zapisované údaje

- zákon dává seznam toho, **co se zapisuje do všech rejstříků** (§ 25 VeřRej) => co je u všech subjektů stejné
 - jméno (název) a sídlo
 - předmět činnosti
 - právní forma PO
 - den vzniku a zániku PO
 - u FO (bez ohledu na důvod zápisu) => datum narození, rodné číslo, adresa místa pobytu
 - IČO
 - název statutárního orgánu (neplyne-li ze zákona), počet členů statutárního orgánu, identifikační údaje členů, způsob, jak za právnickou osobu statutární orgán jedná, den vzniku a zániku jeho funkce
 - má-li být zřízen kontrolní orgán => stejné informace jako u statutárního orgánu
 - informace o statusu veřejné prospěšnosti
 - den, k němuž byl zápis proveden
- umožňuje se rovněž zápis dalších důležitých skutečností => nikoliv jen těch, které požadují právní předpisy, ale navrhovatel musí doložit, že na jejich zápisu má právní zájem
- další zapisované údaje jsou rozdílné podle toho, o jaký dílčí rejstřík se jedná
- umožňuje se **utajení informací před veřejností** o členech orgánu a o sídle => musí na tom být veřejný zájem (ochrana zdraví osob, které jsou činné zejména v té části neziskového sektoru, který reaguje na různé projevy násilí nebo nesnášenlivosti, případně na jiné sociálně patologické jevy)
- zápisy jsou **konstitutivní i deklaratorní**

DRUHY REJSTŘÍKOVÝCH ORGÁNŮ

- veřejný rejstřík vede soud => **rejstříkový soud**
- pro každou zapisovanou osobu je ve veřejném rejstříku vedena zvláštní vložka
 - to se týká též odštěpných závodů, závodů zahraničních osob, pobočných spolků
- součástí veřejného rejstříku je sbírka listin
- příslušnost soudu k řízení o návrhu na zápis
 - osoby – krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud osoby, ledaže zákon stanoví jinak
 - pobočného spolku – krajský soud, v jehož obvodu je rejstříkový soud hlavního spolku
 - zahraniční osoby – krajský soud, v jehož obvodu je umístěn závod, odštěpný závod nebo pobočný spolek zahraniční osoby
- přímý zápis do rejstříku může provést i **notář**, pokud
 - zapisované skutečnosti mají podklad v notářském zápisu pro zápis do veřejného rejstříku nebo v notářském zápisu o rozhodnutí orgánu právnické osoby (např. v notářském zápisu sepsaném o rozhodnutí valné hromady společnosti)
 - podkladový notářský zápis obsahuje vyjádření notáře o tom, že obsah právního jednání je v souladu s právními předpisy a se zakladatelským jednáním právnické osoby, popřípadě že byly splněny formalities nebo právní jednání, ke kterým jsou právnická osoba nebo její orgán povinny, nebo
 - pokud byly notáři předloženy všechny listiny, které zákon pro zápis do veřejného rejstříku nebo pro založení do sbírky listin požaduje

10. USTAVENÍ A VZNIK PRÁVNICKÉ OSOBY. NÁZEV. SÍDLO. ÚČEL PRÁVNICKÝCH OSOB.

USTAVENÍ A VZNIK PO

PO se zakládají v zásadě třemi různými způsoby

- systém registrační (legality) – nejčastější
- systém volného zakládání (právní volnosti)
- systém koncesní (povolovací)

Registrační systém

- rozlišujeme dvě fáze – ustavení PO a vznik PO
- **ustavení (§ 122)**
 - PO se ustavuje především **zakladatelským právním jednáním**
 - nutná písemná forma, někdy forma veřejné listiny
 - jednostranné (zakladatelská listina), vícestranné (stanovy či jiná smlouva)
 - zákon pro některé PO stanoví minimální počet zakladatelů
 - zakladatelem může být FO, PO i stát
 - jiný způsob ustavení => zákonem (např. Česká televize, Česká lékařská komora), rozhodnutím orgánu veřejné moci (např. státní příspěvkové organizace) nebo jiným zákonem stanoveným způsobem (např. zřízení nové obce)
 - **založení inter vivos vs. mortis causa**
 - PO může být ustavena buď za trvání života zakladatele (inter vivos), nebo v zákonem stanovených případech i pro případ jeho smrti (mortis causa)
 - mortis causa – např. nadace, nadační fondy, ústavy
 - **nezbytný obsah zakladatelského právního jednání (§ 123)**
 - název, sídlo, předmět činnosti, jaký má statutární orgán a jak se vytváří (nestanoví-li to zákon přímo), kdo jsou první členové statutárního orgánu
 - speciální požadavky na obsah jsou stanoveny pro jednotlivé PO
- **vznik**
 - nejčastěji vzniká zápisem do veřejného rejstříku (zakládá-li se zákonem, pak účinností zákona)
 - rejstříkový soud provede zápis nebo rozhodne o návrhu usnesením, pokud není stanoveno jinak, nejpozději do 5 pracovních dnů ode dne podání návrhu
 - tímto okamžikem získává právní osobnost
 - fikce vzniku spolku => pojistka proti nečinnosti soudu
 - není-li spolek do veřejného rejstříku zapsán do třiceti dnů od podání návrhu na zápis a není-li v této lhůtě ani vydáno rozhodnutí o odmítnutí zápisu, považuje se spolek za zapsaný do veřejného rejstříku třicátým dnem od podání návrhu
 - některé PO vznikají zápisem do jiného než veřejného rejstříku
 - politické strany (rejstřík politických stran), honební sdružení, veřejné výzkumné instituce, školské právnické osoby
- **jednání jménem PO před jejím vznikem (§ 127)**
 - většinou jde o zakladatele – potřebuje např. uzavřít pracovní smlouvy, uzavřít nájemní smlouvu, aby PO mohla vyvíjet činnost hned od počátku
 - kdo takto jedná, je z tohoto jednání oprávněn a zavázán sám
 - PO může účinky těchto jednání pro sebe do tří měsíců od svého vzniku převzít => v takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku
- po vzniku PO se nelze domáhat určení, že nevznikla, a nelze z toho důvodu zrušit její zápis do veřejného rejstříku
 - pokud však PO nespĺňuje zákonem stanovené požadavky, soud ji po jejím vzniku prohlásí za neplatnou, a to ze zákonem stanovených důvodů

System volného zakládání

- utvářejí se tak odborové organizace a organizace zaměstnavatelů
- vznikají již dnem následujícím po dni, v němž bylo doručeno příslušnému orgánu veřejné moci (rejstříkovému soudu) oznámení o jejich založení (§ 3025 odst. 2) => evidenční princip
- zápis do spolkového rejstříku má deklaratorní význam

System koncesní

- vznikají sice primárně na základě projevu vůle zakladatelů, ale je též nezbytné přivolení k jejich vzniku
- např. komoditní burzy v režimu zákona č. 229/1992 Sb., kde je nutné přivolení Ministerstva průmyslu a obchodu ČR nebo Ministerstva zemědělství ČR, v závislosti na dané komoditě

NÁZEV

- identifikační znak PO, zapisuje se do veřejného rejstříku
- jménem PO je její **název** (§ 132), je-li PO podnikat zapsaný do obchodního rejstříku, pak **obchodní firma** (§ 423)
- musí být určen již **při založení** PO (povinná náležitost zakladatelského právního jednání – § 123)
- PO může mít jen jeden název, ale v průběhu existence PO může být změněn
- **nesmí být klamavý a zaměnitelný**
- upraveny podmínky, za kterých může název právnické osoby **obsahovat jméno člověka**
 - objektivní podmínka => existence zvláštního vztahu mezi člověkem a právnickou osobou (např. společník, člen orgánu)
 - subjektivní podmínka => souhlas příslušné osoby
- název může obsahovat některý **příznačný prvek názvu jiné PO**, je-li pro to důvod v jejich vzájemném vztahu; je nutný souhlas
 - např. při koncernu
- zástupci PO jsou povinni jednat za PO pod jejím názvem
- název je chráněn (§ 135) => PO má nárok zdržovací a odstraňovací

SÍDLO

- identifikační znak PO, zapisuje se do veřejného rejstříku
- musí být určeno již při založení PO (povinná náležitost zakladatelského právního jednání – § 123)
- PO může mít jen jedno sídlo, ale v průběhu existence PO může být přemístěno
- nenaruší-li to klid a pořádek v domě, může být sídlo i v bytě
 - sídlo je pouze formálním místem, ze kterého sice PO komunikuje s veřejností, ale svojí činnost může vyvíjet jinde
- NOZ rozlišuje formální (zapsané) a skutečné sídlo, nicméně nikde není definován rozdíl mezi nimi
 - skutečné sídlo => kde je těžiště činnosti právnické osoby, resp. místo (adresa), odkud je právnická osoba řízena (kde zasedají a působí členové statutárního orgánu)
 - každý se může dovolat skutečného sídla právnické osoby => míří se tím na existenci „schránkových“ PO majících své zapsané sídlo v místě, kde se nevyskytuje žádný její zástupce (např. zde má pouze poštovní schránku), přičemž je řízena z jiného (skutečného) sídla
 - proti tomu, kdo se dovolá sídla zapsaného ve veřejném rejstříku, nemůže PO namítat, že má skutečné sídlo v jiném místě

ÚČEL PRÁVNICKÝCH OSOB

- pojmový znak PO
- odůvodňuje existenci PO (bez něj nemá smysl PO zakládat)
- **účel může sledovat soukromý nebo veřejný zájem** (§ 144 odst. 1)
- různé typy PO mohou mít zákonem vymezen účel, k němuž mohou směřovat
 - nejvolněji je nastaven účel spolku => naplňování společného zájmu (hlavním účelem nesmí být výtěžný účel)
 - společenství vlastníků jednotek => účelem je zajišťování správy domu a pozemku
- **účel není to samé, co předmět činnosti** => konkrétní oblast života, v níž bude právnická osoba působit (např. hostinská činnost, nákup a prodej, poradenství v oblasti software)
 - určení předmětu činnosti je stanovení, jakým způsobem (jakými aktivitami) bude dosahováno konkrétního účelu
- NOZ stanovuje **zakázané účely**
 - obecně pro všechny PO (§ 145) – např. podpora násilí (obecně – co je v rozporu s veřejným pořádkem)
 - pro některé typy PO – např. nadaci nelze založit za účelem podpory politických stran a hnutí
- **veřejná prospěšnost**

- faktická otázka, neváže se na formu právnické osoby
- **PO vlastní činností přispívá k dosahování obecného blaha** + další podmínky:
 - na rozhodování PO mají vliv pouze bezúhonné osoby
 - majetek PO nabyta z poctivých zdrojů
 - PO hospodárně využívá své jmění k veřejně prospěšnému účelu
- předpokládá se přijetí zvláštního zákona, který bude řešit zápis statusu veřejné prospěšnosti do veřejného rejstříku

11. ORGÁNY PRÁVNICKÉ OSOBY. JEDNÁNÍ ZA PRÁVNICKOU OSOBU. PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE, ODBORNÁ PÉČE. STŘET ZÁJMŮ.

ORGÁNY PRÁVNICKÉ OSOBY

- NOZ nedefinuje pojem orgán PO
 - můžeme rozlišovat => orgány se člena volenými, jmenovanými či jinak povolanými (zákoník pro ně užívá legislativní zkratku „člen voleného orgánu“) a nejvyšší orgány (členská schůze, valná hromada – to jsou nevolené orgány)
 - orgány PO přijímají stanoveným postupem a v rámci své působnosti nejrůznější rozhodnutí
 - **nejvyšší orgán** – přijímají zásadní rozhodnutí v mezích své působnosti (např. rozhodnutí o přeměně PO)
 - **statutární orgán** – náleží mu veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu PO
 - má působnost vnitřní (rozhodovací) a působnost vnější (jednatelskou)
 - **kontrolní orgán** – rozhoduje o provedení kontroly výkonu působnosti statutárního orgánu apod.
- volený orgán PO může být **individuální nebo kolektivní**
 - má-li volený orgán více členů, neznamená to, že je kolektivní => např. s.r.o. může mít více jednatelů, kteří nebudou tvořit kolektivní orgán (ale mohou, záleží na společenské smlouvě)
 - kolektivní orgán – pouze tehdy, pokud působnost tohoto orgánu náleží více osobám
 - kolektivní orgán rozhoduje ve sboru (rozhoduje většinou hlasů)
 - anebo je působnost členů rozdělena podle určitých oborů => ostatní musejí dohlížet, jak jsou záležitosti PO spravovány)
 - zvláštní pravidla mohou stanovit jiné zákony (např. ZOK pro představenstvo a.s.)
- **základní požadavek na výkon funkce člena voleného orgánu PO**
 - **plná svéprávnost** (platí pro člověka i zástupce PO, je-li tato PO členem orgánu)
 - výjimka z plné svéprávnosti => týká-li se hlavní činnosti PO osob s omezenou svéprávností, pak členem kolektivního orgánu může být taková osoba
 - další požadavky stanoví zákony u jednotlivých PO (např. bezúhonnost ve smyslu zákona o živnostenském podnikání u členů orgánů obchodních korporací)
 - pokud je jako člen orgánu povolán někdo, kdo k tomu není způsobilý => hledí se na jeho povolání do funkce, jako by se nestalo
 - ztratí-li člen orgánu po svém povolání do funkce zákonnou způsobilost být členem orgánu, jeho funkce zaniká
- **postavení člena voleného orgánu**
 - záleží na smlouvě mezi PO a členem orgánu, subsidiárně lze použít pravidla o příkazu (§ 2430 a násl.)
- **úpadce jako člen voleného orgánu**
 - nejedná se o překážku výkonu funkce
 - úpadce se může stát členem orgánu, oznámil-li to předem tomu, kdo jej do funkce povolává (to neplatí, pokud od skončení insolvenčního řízení uplynuly alespoň tři roky)
 - speciální úpravu má ZOK
- **členem voleného orgánu může být i jiná PO** => zmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala (jinak ji zastupuje člen jejího statutárního orgánu)
 - tato osoba bude zapsána v příslušném veřejném rejstříku

JEDNÁNÍ ZA PRÁVNICKOU OSOBU

- za PO jedná její zástupci (princip zastoupení odpovídá fikční teorii PO)
 - každé jednání za PO má charakter zastoupení, nikoliv přímého jednání PO
- **PO může zastupovat**
 - zákonný zástupce
 - **člen statutárního orgánu (§ 162 a 164)** => **obecná působnost jednat za právnickou osobu**
 - zaměstnanec, člen nebo člen jiného orgánu (§ 166) => v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci
 - zástupce podnikající právnické osoby (§ 430)
 - vedoucího odštěpného závodu podle (§ 503 odst. 2)

- likvidátor (§ 193-196)
 - smluvní zástupce
 - zmocněnec (§ 441-449)
 - prokurista (§ 450-456)
 - opatrovník jmenovaný soudem (§ 165 odst. 2 a § 468-488)
- zástupce má povinnost uvést, co ho opravňuje za právnickou osobu jednat
 - povinnost připojit k názvu PO svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení => třetí osoby mají vědět, že jedná za PO, ne sám za sebe (není-li zřejmé, že někdo jedná za jiného, platí, že jedná sám za sebe – § 436 odst. 1)
- **zastoupení členem statutárního orgánu**
 - člen statutárního orgánu může zastupovat PO ve všech záležitostech
 - důraz na způsob jednání zapsaný ve veřejném rejstříku – ochrana dobré víry třetích osob, vnitřní schvalovací procesy jsou věcí PO (jedná-li člen statutárního orgánu způsobem zapsaným ve veřejném rejstříku, nemůže vůči třetí osobě později např. namítat, že nebylo přijato nějaké usnesení nejvyššího orgánu, nebo že byl v jednání rozhodnutím nejvyššího orgánu omezen)
 - náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán
 - neurčí-li zakladatelské právní jednání, jak jeho členové PO zastupují, činí tak každý člen samostatně
 - mají-li jednat členové statutárního orgánu společně => může člen PO zastoupit jako zmocněnec samostatně, jen byl-li zmocněn **k určitému právnímu jednání** (nelze dát generální zmocnění)

STŘET ZÁJMŮ

- mohou za PO jednat osoby, které jsou vůči této PO v určité kolizi zájmů?
 - zákaz (§ 437 odst. 1) => ledaže při smluvním zastoupení zastoupená PO o takovém rozporu v zájmech věděla nebo musela vědět
- jednal-li zástupce, jehož zájem je v rozporu se zájmem zastoupené PO, s třetí osobou a věděla-li tato třetí osoba o této okolnosti nebo musela-li o ní vědět, může se toho zastoupená PO dovolat
- speciální pravidla o jednání v konfliktu zájmů obsahuje ZOK

PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE, ODBORNÁ PÉČE

Péče řádného hospodáře

- obecný standard péče, ale bere se v úvahu okamžitá situace člena orgánu
 - vztahuje se na všechny povolané (volené, jmenované,...) členy orgánu právnické osoby (§ 152 odst. 2) + na další osoby, např. na prokuristu (§ 454)
 - odpovědnost člena orgánu obchodní korporace nelze omezit (§ 53 odst. 2 ZOK)
 - znamená, že výkon vědomé rozhodovací činnosti má být činěn na základě dostatečných informací, konaný v dobré víře ve prospěch společnosti bez preferování vlastních soukromých zájmů, opírající se o racionální základy, po všech stránkách odborný a profesionální
- **tři základní povinnosti**
 - **uplatnění potřebných znalostí**
 - **pečlivost**
 - nepředpokládá se absolutní pojetí pečlivosti
 - pečlivost a znalosti, které lze rozumně očekávat od člena orgánu ve vazbě na stav či povolání podle § 5 (zpřísnit může společenská smlouva)
 - **loajalita** – vyplývá z podstaty zastoupení a správy cizího majetku
 - ctít zájem korporace a jejích společníků (ne věřitelský model, neboť věřitelé jsou chráněni jinými schématy)
 - též musí ctít sociální a environmentální okolnosti své činnosti – do zájmů společnosti je třeba promítat aktuální potřeby lidské společnosti a její zájmy na zdraví lidí, životním prostředí apod. (sociální odpovědnost)
 - zahrnuje i povinnost mlčenlivosti o důvěrných informacích, které člen orgánu v rámci výkonu funkce získal
- člen orgánu, který zjistí (musel zjistit), při náležité péči, **že nebude schopen plnit své povinnosti** => má z nastalé situace včas pro sebe **vyvodit důsledky**
 - zpravidla odstoupit

- převzetí funkce na oko (bílý kůň) je v rozporu s § 159 odst. 1
- ZOK obsahuje doplňující **pravidlo podnikatelského úsudku** (§ 51 ZOK)
 - pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou

Odborná péče

- odborná péče = profesionální znalosti, schopnosti a zkušenosti z konkrétní oblasti
- po voleném členu orgánu PO se obecně nevyžaduje odborná péče => nemusejí být experty v předmětu činnosti PO
- odborná péče ale může být se členem orgánu sjednána, nebo může být vyžadována zvláštním zákonem
- členové orgánů se mohou spolehnout na podklady připravené managementem, zaměstnanci a auditory a prozkoumat by je měli pouze tehdy, když podezřelé okolnosti naznačují opak

12. NEPLATNOST PRÁVNICKÉ OSOBY. ZRUŠENÍ, ZÁNÍK A LIKVIDACE PRÁVNICKÉ OSOBY.

NEPLATNOST PRÁVNICKÉ OSOBY

- po vzniku PO se nelze domáhat určení, že nevznikla, a nelze z toho důvodu zrušit její zápis do veřejného rejstříku
- ale soud ji může prohlásit za neplatnou (i bez návrhu), nastane-li jeden ze zákonných důvodů
- **zakladatelské právní jednání chybí**
 - např. chybí vůle, nebo je neurčité či nesrozumitelné
- **zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby**
 - např. chybí uvedení názvu nebo sídla
- **právní jednání zakladatelů směřuje k zakázanému účelu**
 - např. je založena PO s ozbrojenými složkami (milice)
- **právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba**
 - např. k založení spolku je třeba tří osob – přijde se na to, že byly jen dvě
- před rozhodnutím soud poskytne přiměřenou lhůtu k zjednání nápravy, jedná-li se o závadu, kterou lze odstranit
- dnem, kdy je PO prohlášena za neplatnou, vstupuje do likvidace
- prohlášení PO za neplatnou nemá vliv na práva a povinnosti, jichž nabyla
- v ZOK jsou pro obchodní korporace upraveny ještě další důvody neplatnosti

ZRUŠENÍ A ZÁNÍK PRÁVNICKÉ OSOBY – OBECNĚ

- zrušení a zánik PO = opět dvoufázový proces
- **zrušení PO**
 - právním jednáním, uplynutím doby, rozhodnutím orgánu veřejné moci, dosažením účelu a z dalších důvodů stanovených zákonem
 - rozlišuje se **zrušení bez likvidace a s likvidací**
 - **s likvidací** => vypořádá se majetek zrušené PO (likvidační podstata), vyrovnají se dluhy věřitelům a v souladu se zákonem se naloží s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplyne z likvidace (s likvidačním zůstatkem)
 - **bez likvidace** => buď dochází k nabytí celého jmění právním nástupcem PO (ta zaniká v důsledku přeměny), anebo se dle zákona likvidace nevyžaduje (např. zrušením konkursu proto, že majetek PO je zcela nepostačující)
 - rozlišuje se **dobrovolné a nedobrovolné zrušení**
 - **dobrovolné zrušení** => o svém zrušení rozhodne sama PO, potažmo tak její společníci, členové, zakladatel či zřizovatel
 - **nedobrovolné zrušení** => rozhodnutím orgánu veřejné moci (soudu)
- **zánik PO**
 - PO zapsaná do veřejného rejstříku zaniká dnem výmazu z veřejného rejstříku
 - PO, která nepodléhá zápisu do veřejného rejstříku, zaniká skončením likvidace
 - PO přestává existovat, zanikají její orgány i členství
 - zaniká-li PO v důsledku přeměny, zapisují se do veřejného rejstříku příslušné údaje u nástupnické PO

ZRUŠENÍ PRÁVNICKÉ OSOBY PŘI PŘEMĚNĚ

- zrušuje-li se PO při přeměně, zrušuje se bez likvidace dnem účinnosti přeměny
- přeměnou se rozumí
 - fúze – realizuje se
 - sloučením => dochází k zániku nejméně jedné z PO zúčastněných na přeměně a přechodu práv a povinností této zanikající osoby (či osob) na jinou PO, která v důsledku fúze nezanikla (nástupnická PO)
 - splynutím => dochází k zániku všech původních PO za současného vzniku nové PO (nástupnická PO), na niž přechází práva a povinnosti zanikajících osob
 - rozdělení – realizuje se
 - rozštěpením sloučením => dochází k zániku rozdělované PO za současného přechodu práv či povinností na nejméně dva právní nástupce (PO) existující před realizací přeměny

- rozštěpením se založením nových PO => dochází k zániku rozdělované PO za současného přechodu práv či povinností na nejméně dva právní nástupce (PO) vzniklé v důsledku přeměny
 - odštěpením sloučením => dotčená práva a povinnosti rozdělované osoby přecházejí na dříve existující PO
 - odštěpením se založením nových PO => dotčená práva a povinnosti přechází na osobu vzniklou v důsledku přeměny
- změna právní formy (transformace) – může k ní dojít jen tehdy, povoluje-li to zákon (např. nadace na nadační fond)
- zvláštní právní úpravu obsahuje zákon o přeměnách obchodních společností a družstev
 - navíc v rámci přeměn upravuje – přeshraniční přemístění sídla, převod jmění na společníka
- účinnost přeměny PO zapisované do veřejného rejstříku nastává dnem zápisu do veřejného rejstříku

LIKVIDACE PRÁVNICKÉ OSOBY

- obecná právní úprava + doplňující pravidla v regulaci jednotlivých forem PO
- likvidace následuje poté, co byla PO zrušena (anebo prohlášena soudem za neplatnou)
- po dobu likvidace užívá právnická osoba svůj název s dodatkem „v likvidaci“
- **jedná se o proces sloužící k**
 - **vypořádání majetku zrušené PO** (to se děje jeho zpeněžením)
 - **vyrovnání dluhů věřitelům**
 - **rozdělení čistého majetkového zůstatku**
- **průběh likvidace**
 - po zrušení PO s likvidací nebo po prohlášení PO za neplatnou je do funkce **povolán či jmenován likvidátor**
 - na likvidátora přechází působnost statutárního orgánu PO
 - činnost likvidátora může sledovat jen účel, jaký odpovídá povaze a cíli likvidace
 - likvidátor sestaví ke dni vstupu PO do likvidace zahajovací rozvahu a soupis jmění PO
 - likvidátor oznámí vstup PO do likvidace všem známým věřitelům + zveřejňuje se výzva pro další věřitele
 - likvidátor eviduje přihlašování pohledávek věřitelů do likvidace, vyhodnocuje právní relevanci těchto pohledávek, uspokojuje všechny pohledávky věřitelů (přednostně zaměstnanců)
 - následuje zjištění likvidačního zůstatku
 - likvidátor vyhotoví konečnou zprávu o průběhu likvidace, sestaví účetní závěrku => tyto spolu s návrhem na rozdělení likvidačního zůstatku předloží ke schválení tomu, kdo jej povolal do funkce
 - následuje použití likvidačního zůstatku (záleží na formě PO, na zakladatelském jednání apod.)
 - likvidace končí použitím likvidačního zůstatku, převzetím likvidační podstaty věřiteli nebo jejím odmítnutím
 - likvidátor podá do třiceti dnů od skončení likvidace návrh na výmaz PO z veřejného rejstříku
- zjistí-li se neznámý majetek PO po jejím výmazu z veřejného rejstříku nebo objeví-li se jiný zájem hodný právní ochrany, soud na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, zruší výmaz PO, rozhodne o její likvidaci a jmenuje likvidátora

13. PODNIKÁNÍ. PODNIKATEL. SPOTŘEBITEL. OBCHODNÍ FIRMA. OBCHODNÍ ZÁVOD. POBOČKA OBCHODNÍHO ZÁVODU.

PODNIKATEL

Zákoník obsahuje **tři vymezení podnikatele**

- základní vymezení podle znaků, které musejí být kumulativně naplněny (§ 420 odst. 1)
- fikce podnikatele pro potřeby ochrany spotřebitele (§ 420 odst. 2)
- fikce podnikatele podle formy (§ 421 odst. 1)

Základní vymezení podnikatele (§ 420 odst. 1)

- podnikatelem může být každý, kdo splní určité předpoklady (jde o vlastnost osoby bez ohledu na to, zda se jedná o obchodní korporaci, nadaci nebo člověka)
- existence podnikatele se neváže na veřejnoprávní oprávnění k činnosti, ale na jiné předpoklady
 - ale => **vyvratitelná domněnka že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona** (§ 421 odst. 2)
- **podnikatelem je osoba vzhledem ke své výdělečné činnosti** => ve svém soukromém vztahu však nikoli
 - např. advokát je podnikatelem, když poskytuje advokátní služby; když si však jde koupit televizi do svého bytu, nevystupuje jako podnikatel
- výdělečná činnost (naplňující níže zmíněné znaky), která určité osobě přináší status podnikatele, je **podnikáním**

Podnikatelem je ten, kdo vykonává

- **výdělečnou činnost**
 - hlavní záměr a motiv => svoji činnosti provozuje za úplatu
 - ne každá výdělečná činnost je podnikáním (je při kumulativním splnění dalších předpokladů)
- **samostatně**
 - samostatné rozhodování podle vlastní úvahy o době, místě a organizaci vykonávané činnosti
 - nepodléhá příkazům jiného, není v žádném vztahu podřízenosti
- **na vlastní účet a odpovědnost**
 - jedná sám za sebe – vlastním jménem, nikoliv na odpovědnost jiné osoby (zavazuje sebe, ne třetí osoby)
 - podnikáním není činnost společníka, který jedná jménem společnosti
 - dopustí-li se podnikatel protiprávního činu, nese sám následky s tím spojené
- **živnostenským nebo obdobným způsobem**
 - živnostenské jednání je jednání směřující k výdělku, k obživě
 - o živnost jde i bez toho, aby bylo vydáno příslušené veřejnoprávní povolení
- **se záměrem činit tak soustavně** (ne jednorázově, nahodile)
 - stálý výkon určité činnosti, který trvá určité časové období nebo se tato činnost pravidelně opakuje
 - nemusí jít o činnost nepřetržitou nebo trvalou (soustavná je např. i sezónní činnost – prodej kaprů, provoz vleku, koupaliště)
- **za účelem dosažení zisku**
 - ziskem je jakýkoli ekonomický užitek
 - zisku nemusí být vždy dosaženo, postačí, že ten, kdo činnost vykonává, chce zisku dosáhnout => podnikáním je i ztrátová činnost, byl-li na začátku úmyslu dosáhnout zisku (prvek rizikovosti podnikání)

Vymezení podnikatele pro účely ochrany spotřebitele (a pro účely pravidla o opožděných platbách – § 1963)

- za podnikatele se považují i osoby, které nesplní všechny znaky (např. soustavnost):
 - osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání (např. i stát)
 - osoba, která jedná jménem nebo na účet podnikatele

Vymezení podnikatele podle formy

- je-li osoba zapsána do obchodního rejstříku, je bez dalšího podnikatelem => není třeba zkoumat její činnost
 - není důležité, proč je někdo v obchodním rejstříku zapsán
- účelem je ochrana třetích osob
- fikce podnikatele

Sídlo podnikatele (§ 429)

- platí pro podnikatele – FO i PO
 - sídlem podnikatele může být i byt (§ 136 odst. 1)
- NOZ rozlišuje formální a skutečné sídlo, nicméně nikde není definován rozdíl mezi nimi
 - formální sídlo podnikatele zapsaného do veřejného rejstříku => adresa zapsaná ve veřejném rejstříku
 - formální sídlo FO-podnikatele nezapsaného ve veřejném rejstříku => místo, kde má hlavní obchodní závod, případně kde má bydliště
 - skutečné sídlo => kde je těžiště činnosti podnikatele
 - každý se může dovolat skutečného sídla podnikatele => míří se tím na existenci podnikatelů majících své formální sídlo v místě, kde se nevyskytuje (např. zde má pouze poštovní schránku)
 - proti tomu, kdo se dovolá sídla zapsaného ve veřejném rejstříku, nemůže podnikatel namítat, že má skutečné sídlo v jiném místě

Zastoupení podnikatele – zvláštní typy (§ 430 – 432)

- pravidla navazují na obecnou regulaci zastoupení => jde o zvláštní regulaci pro všechny typy zastoupení
- **1) pověření určité osoby činností => zástupce pro všechna jednání, k nimž při této činnosti obvykle dochází**
 - nemusí být udělována žádná plná moc, zastoupení plyne z podstaty vztahu mezi podnikatelem a pověřencem
 - stačí zařazení na určitou funkci, záleží na vnitřní organizaci činnosti
 - v případě sporu rozhoduje obvyklost jednání ve vztahu k činnosti pověřence
 - **speciální právní úprava pro zaměstnance (§ 166) platí i pro podnikatele**
 - u zaměstnance je rozhodné, jak bývá jeho funkční zařazení obvykle vykládáno veřejností
 - např. vystupuje-li zaměstnanec jako výrobní ředitel, má veřejnost důvod se domnívat, že jedná jeho vedoucí zaměstnanec se zástupčím oprávněním týkajícím se výroby
- **2) zastoupení v provozně**
 - zákonné zastoupení
 - někdo vystupuje v provozně podnikatele, aniž by s ním měl jakýkoli relevantní vztah
 - chrání se dobrá víra třetí osoby
 - jednání podnikatele zavazuje, ledaže třetí osoba měla či mohla rozpoznat, že se o zástupce nejedná
 - např. prodavačka si odběhne a její dcera mezitím vyvolá v zákazníkovi dojem, že je sama zaměstnankyní
- **3) vedoucí odštěpného závodu (§ 503 odst. 2)**
 - zákonný zástupce => zastupuje podnikatele ve všech záležitostech týkajících se odštěpného závodu
- **4) prokura (§ 450 a násl.)**
 - smluvní zastoupení podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku (viz otázka č. 14)
- **překročení zástupčího oprávnění**
 - kdo jedná se zástupcem podnikatele, může se spolehnout na to, že jeho jednání podnikatele zavazuje
 - to neplatí při nedostatku dobré víry třetí osoby (věděla-li nebo musela-li vědět o tom, že zástupce své oprávněné překračuje) => např. když ví, že jedná s prokuristou jen pro určitý závod
- **zákaz konkurence pro zástupce při provozu obchodního závodu**

- zástupce nesmí bez souhlasu podnikatele činit na vlastní nebo cizí účet nic, co spadá do oboru obchodního závodu
- nároky podnikatele při porušení zákazu konkurence
 - zdržovací nárok
 - když zástupce jednal na vlastní účet => právo na převedení účinků jednání nebo náhrada škody (při vědomém poškození podnikatele)
 - když zástupce jednal na cizí účet => právo na postoupení práva na zástupcovu odměnu nebo náhrada škody (při vědomém poškození podnikatele)
- speciální právní úprava v ZOK – řada doplňujících zákazů

OBCHODNÍ FIRMA

- **pojmový znak podnikatele, jeho označení** – jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku (podnikatel musí pod tímto jménem jednat)
 - firma plní identifikační roli
 - možnost předregistrace firmy v obchodním rejstříku pro obchodní korporace
 - podnikatel může mít jen jednu firmu
- **věc (nehmotná)**
 - součást obchodního závodu (majetku podnikatele)
 - firmu lze samostatně převést (dříve platil zákaz)
 - z povahy věci se to netýká firmy člověka, která je tvořena jménem a příjmením
- **zásady firemního práva**
 - **zásada firemní povinnosti**
 - podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku musí mít obchodní firmu, nezáleží na tom, zda si ji „přeje“ mít či nikoli
 - **zásada firemní přístnosti**
 - pro všechny kategorie podnikatelů, na které se vztahuje firemní povinnost, jsou stanovena přesná a poměrně podrobná pravidla pro tvorbu obchodní firmy
 - **zákaz zaměnitelnosti**
 - zaměnitelnost = jiný podnikatel subjektivně, ale na základě objektivních dat vnímá firmu někoho jiného jako zaměnitelnou se svojí firmou
 - firmy musejí být dostatečně odlišitelné
 - jde o zaměnitelnost slovního vyjádření, ne o grafické či jiné vyjádření (to spadá pod ochranu před nekalou soutěží nebo do práva duševního vlastnictví)
 - zaměnitelnost se zkoumá v rámci relevantního trhu
 - **zákaz klamavosti**
 - firma nemusí být pravdivá (jsou připuštěny různé fantazijní nebo abstraktní firmy) => není nutné, aby firma vypovídala o reálné náplni činnosti podnikatele
 - firma ale nesmí u veřejnosti vyvolávat asociace, které nejsou korektní
- **tvorba firmy u člověka**
 - firmou člověka je zpravidla jeho jméno a příjmení
 - změni-li jméno – může ve firmě používat i nadále své dřívější jméno, změnu však uveřejní
 - možné je doplnění různých dodatků či doplňků ke jménu („Jan Krkovička, řezník“), ale i zápis celého odlišného jména (např. pseudonymu)
 - musí však být zřejmé, že nejde o právnickou osobu
- **tvorba firmy u právnické osoby**
 - firma se skládá z kmene a dodatku
 - kmen – platí princip volné tvorby (fantazijní, abstraktní)
 - dodatek – obligatorně stanoven zákonem (a.s., s.r.o.,...)
 - pro užití jména člověka ve firmě PO platí § 133 (jako pro každý jiný název PO)
 - objektivní podmínka => existence zvláštního vztahu mezi člověkem a PO (např. společník, člen orgánu)
 - subjektivní podmínka => souhlas příslušné osoby
- **koncernové propojení firem** (ale platí to i pro ovládání a ovlivnění)
 - existuje-li podnikatelské seskupení => je dán předpoklad pro možné propojení firem
 - obchodní firmy mohou obsahovat shodné prvky, ale veřejnost musí být schopna stále rozlišit jednotlivé subjekty (např. prostřednictvím dodatků)

- **ochrana obchodní firmy** – nárok zdržovací, odstraňovací, náhrada škody i nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení
- **pravidla pro užití firmy jiného**
 - platí pro jakýkoli případ nabytí firmy (převodem i přechodem)
 - nabyvatel má právo firmu předchůdce používat, pokud k tomu má souhlas (souhlas může být dán v jakékoli podobě)
 - souhlas je možné odvolat (nutný závažný důvod – např. změna převažující povahy podnikání nástupce)
 - nabyvatel firmy musí zabezpečit užití firmy s údajem o jeho právním nástupnictví (dodatkem, doplňkem v kmenu => ochrana proti klamavosti a zaměnitelnosti)
 - přeměna obchodní korporace => firmu přebírá vždy ten právní nástupce, který s tím souhlasí

OBCHODNÍ ZÁVOD

- terminologické i věcné nahrazení pojmu podnik
- **věc hromadná** (organizovaný soubor jmění – zahrnuje nejen aktiva, ale i pasiva)
 - zákoník nevymezuje jednotlivosti – součástí závodu mohou být hmotné i nehmotné věci (know-how, klientela, obchodní tajemství,...) => obsah se během podnikání mění
- základem je **subjektivní pojetí** => vymezení a organizace závodu je ponechána v rukou podnikatele (na jeho vůli)
 - podnikatel sám vymezuje, jaké závody zřizuje, co k nim patří
- ochrana třetích osob skrze **objektivní pojetí** => vyvratitelná domněnka, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu
- podnikatel může mít více závodů (a pro každý závod prokuristu – § 450 odst. 2)
- **obchodní tajemství** (§ 504)
 - nehmotná věc
 - kumulativní předpoklady pro posouzení určitého majetku jako obchodního tajemství
 - skutečnosti, které souvisejí se závodem,
 - jsou konkurenčně významné,
 - jsou určitelné, ocenitelné,
 - v příslušných obchodních kruzích nejsou běžně dostupné a
 - podnikatel ve vlastním zájmu zajišťuje odpovídajícím způsobem jejich utajení

POBOČKA OBCHODNÍHO ZÁVODU

- pobočkou je část závodu, která kumulativně splňuje dva předpoklady:
 - vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost
 - podnikatel rozhodl, že se jedná o pobočku
- pobočka (nebo jiná organizační složka) zapsaná v obchodním rejstříku = odštěpný závod
 - vedoucí odštěpného závodu = zástupce podnikatele

SPOTŘEBITEL (§ 419)

- párový pojem k pojmu podnikatel (spotřebitel se vymezuje vůči podnikateli, jinak nemá vymezení smysl)
- **člověk**, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná
 - ostatní osoby nejsou v souladu s judikaturou ESD spotřebiteli => ocitnou-li se v postavení slabší strany, náleží jim ochrana dle obecných ustanovení NOZ nikoli dle zvláštních ustanovení ochrany spotřebitele
- vymezení má **význam pro soukromoprávní ochranu spotřebitele** (závazky ze smluv uzavřených se spotřebiteli)
 - z hlediska správního práva zůstávají nedotčena ustanovení zákona o ochraně spotřebitele

14. ZASTOUPENÍ – SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ, PROKURA.

OBECNĚ K ZASTOUPENÍ

- zastoupení = zvláštní vztah dvou osob (zástupce a zastoupeného), v důsledku kterého **má zástupce právní možnost jednat na účet zastoupeného**
 - „na účet zastoupeného“ = právní a hospodářské účinky jednání zástupce dopadají do sféry zastoupeného
 - zástupce sám právně jedná, činí vlastní projev vůle **X** posel – právně nejedná, jen sděluje vůli jiného
 - zastoupení se dotýká právního jednání, ne jednání faktického
- **zastoupení přímé vs. zastoupení nepřímé**
 - přímé = zástupce jedná jménem a na účet zastoupeného
 - píše-li se v NOZ o zastoupení, má na mysli zastoupení přímé, není-li výslovně stanoveno jinak
 - nepřímé = zástupce jedná na účet zastoupeného, ale svým jménem => právní následky nastávají u zástupce, ale ten má povinnost převést užitek jednání na zastoupeného
- **členění typů zastoupení dle právního důvodu, na němž je založeno**
 - **smluvní zastoupení (dobrovolné)**
 - vzniká na základě dohody o zastoupení (jejím základem je často příkazní smlouva, ale nejedná se o totéž)
 - **zákonné zastoupení (nedobrovolné)**
 - vzniká především ze zákona
 - v několika případech vzniká rozhodnutím orgánu veřejné moci – poručenství, pěstounství, předpěstounská péče, svěření dítěte do péče jiné osoby
 - **opatrovnictví (nedobrovolné)**
 - vzniká na základě rozhodnutí soudu
- **členění typů zastoupení podle počtu zástupců**
 - jeden zástupce
 - více zástupců
 - individuální zastoupení = mohou vystupovat samostatně (NOZ obsahuje vyvratitelnou domněnku individuálního zastoupení – § 439)
 - kolektivní zastoupení = je třeba, aby jednali společně

VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ PLATNÁ PRO VŠECHNY TYPY ZASTOUPENÍ

- **princip zjevnosti** = každému musí být zřejmé, s kým právně jedná (§ 436 odst. 1)
 - např. má-li být druhou smluvní stranou někdo jiný, než s kým právně osoba jedná, je třeba, aby jí byla tato skutečnost při uzavření smlouvy zřejmá
 - => není-li zřejmé, že někdo jedná za jiného, platí, že jedná svým jménem
- **zákaz kolize zájmů** = zájmy zástupce a zastoupeného nesmí být v rozporu (§ 437)
 - chrání se zájem zastoupeného
 - vyvratitelná domněnka existence rozporu zájmů
 - pokud zástupce jedná za obě strany – buď je druhou stranou sám zástupce, nebo osoba, kterou zástupce rovněž zastupuje ve stejné záležitosti
 - řešení kolize
 - u smluvního zastoupení – kolize nemá vliv, pokud o ní zastoupený věděl nebo musel vědět (a přesto zástupce neodvolal)
 - u zákonného zastoupení a opatrovnictví – soud jmenuje kolizního opatrovníka (§ 460)
 - následky kolize = relativní neplatnost, pokud třetí osoba věděla nebo musela o kolizi vědět
- **princip osobního jednání zástupce** (§ 438)
 - zástupce je zpravidla vybírán pro osobní vlastnosti a schopnosti (pomocníci nejsou vyloučeni)
 - v některých případech může zástupce použít substituta => zástupce zmocní další osobu (podzastoupení)
 - je-li to ujednáno
 - vyžaduje-li to nutná potřeba (např. hrozí nebezpečí z prodlení, jednání vyžaduje zvláštní znalosti)
 - stanoví-li to zvláštní předpis (např. zákon o advokacii)
 - zástupce odpovídá za řádný výběr substituta

- právní následky jednání substituta nastávají přímo u zmocnitele
- substitut už nemůže pověřit dalšího substituta (zákon o advokacii to ale umožňuje)
- **ochrana před překročením zástupčího oprávnění (§ 440)**
 - překračuje-li zástupce své zástupčí oprávnění, není z takového právního jednání zastoupený zavázán
 - ochrana dobré víry třetích osob => zástupce je zavázán sám (alternativně – náhrada škody)
 - stejný následek => jednání bez zástupčího oprávnění (falsus procurator)
 - možnost dodatečného schválení (ratihabice)
 - zastoupený musí právní jednání schválit bez zbytečného odkladu
 - u smluvního zastoupení má nečinnost zástupce automaticky význam schválení (§ 446)

SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ

- dobrovolné zastoupení
- **vzniká uzavřením dohody o zastoupení** mezi zmocnitelem a zmocněncem (§ 441)
 - dohodou se zmocněnci uděluje právní možnost k jednání za zmocnitele jeho jménem s právními účinky přímo pro zmocnitele (forma není předepsána)
 - v některých případech postačuje jednostranné jednání zmocnitele, vyžaduje-li to ochrana dobré víry třetí osoby (§ 444)
 - zmocněncem může být FO i PO
 - při zmocnění PO náleží výkon zástupčího oprávnění do působnosti jejího statutárního orgánu (ten může k výkonu oprávnění určit jinou osobu) – statutární orgán ani tato jiná osoba nejsou substituty
- od dohody o zastoupení se odlišuje **plná moc (vnější plná moc)** – jednostranné jednání
 - osvědčení existujícího zastoupení (průkaz vůči třetím osobám o tom, že bylo zřízeno zástupčí oprávnění)
 - nutnost zvláštní formy ve 2 případech
 - zastoupení se týká právního jednání, které není přesně konkretizováno – písemná forma
 - zastoupení se týká právního jednání, pro které se vyžaduje zvláštní forma
- **typy smluvního zastoupení dle rozsahu zástupčího oprávnění**
 - všeobecné (generální) zástupčí oprávnění
 - zvláštní (speciální) zástupčí oprávnění
 - prokura opravňuje k zastupování i ve věcech, ve kterých se požaduje zvláštní plná moc
- **typy smluvního zastoupení podle volnosti zástupce jednat**
 - neomezené zástupčí oprávnění – zástupce jedná podle svého nejlepšího vědomí a svědomí
 - omezené zástupčí oprávnění – zástupci jsou uloženy meze, ve kterých má jednat, a způsob, jak si má počínat
 - toto omezení je patrné z plné moci a je účinné vůči třetím osobám
 - **X vnitřní pokyny**
 - nejsou obsaženy v plné moci
 - zmocněnec může právně více, než co s ohledem na svůj závazek vůči zmocniteli smí
 - vůči třetím osobám nemají význam
 - jedná-li zmocněnec v rozporu s vnitřními pokyny = zneužití zástupčího oprávnění (náhrada škody)
- **zánik zmocnění (§ 448)**
 - vykonání právního jednání, na které je zastoupení omezeno
 - odvolání zmocnitelem
 - zmocnitel se nemůže vzdát práva odvolat zmocnění – ale je přípustné omezit odvolatelnost sjednanými důvody
 - má-li zmocnitel zvlášť závažný důvod, může zmocnění odvolat vždy
 - zmocněnec je chráněn, dokud se nedozví o odvolání => jeho jednání má účinky, jako by zmocnění ještě trvalo
 - výpověď zmocněncem
 - zmocněnec učiní vše, co nesnese odkladu, aby zmocnitel neutrpěl újmu => jeho jednání má účinky, jako by zmocnění ještě trvalo
 - smrt (zánik) zmocněnce nebo zmocnitele
 - zmocnění zanikne, ledaže bylo ujednáno něco jiného

- při smrti zmocněnce zmocněnec učiní vše, co nesnese odkladu, aby právní nástupce zmocnitele neutrpěl újmu => jeho jednání má účinky, jako by zmocnění ještě trvalo
- **ochrana zmocněnce, který neví o zániku zmocnění jeho odvoláním**
- **ochrana třetích osob** (jsou-li v dobré víře a jejich mylnou představu zavinil zmocnitel)
 - třetí osoba jedná v mylném přesvědčení, že jedná se zástupcem jiného a tuto situaci vyvolal domněle zastoupený (např. ví o jednání domnělého zástupce a toleruje je)
 - jednání domnělého zmocněnce má stejné právní následky, jako kdyby zástupčí oprávnění existovalo
 - zmocnitel oznámil třetí osobě, že určitou osobu zmocnil -> zmocnění zaniklo -> zmocnitel to třetí osobě nedal vědět
 - následek = zmocnění působí i nadále
- **překročení zástupčího oprávnění**
 - zastoupeného zavazuje jednání zástupce, který překročil své zástupčí oprávnění, jen tehdy, pokud je bez zbytečného odkladu schválil
 - nečinnost zastoupeného = nevyvratitelná domněnka schválení

PROKURA (§ 450-456)

- **zvláštní typ smluvního zastoupení** – prokuru může udělit pouze podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku fyzické osobě (=> prokurista)
 - v dohodě musí být výslovně uvedeno, že jde o prokuru
 - PO nemůže být prokuristou
- prokura se zapisuje **do obchodního rejstříku** (deklaratorní zápis)
- **rozsah prokury** => všechny právní jednání, k nimž dochází při provozu obchodního závodu (a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc), s výjimkou
 - zahrnuje nejen hmotněprávní zastupování ale i procesní v případě civilního soudního řízení
 - **zcizit nebo zatížit nemovitou věc** je prokurista oprávněn jen tehdy, je-li to výslovně v prokuře uvedeno
 - omezení prokury vnitřními pokyny nemá účinky vůči třetím osobám, i když bylo zveřejněno
- **pobočková prokura** – prokura se může vázat jen na některý ze závodů nebo poboček podnikatele
- prokurista vykonává funkci osobně
 - může udělit další zmocnění
 - nesmí ale přenést prokuru na někoho jiného, ani udělit další prokuru
 - povinnost vykonávat prokuru s péčí řádného hospodáře
 - prokurista se podepisuje tak, že k firmě podnikatele připojí svůj podpis a údaj označující prokuru
- **více prokuristů** – každý z nich zastupuje podnikatele samostatně, ledaže je určeno něco jiného
- **zánik prokury**
 - obecnými způsoby zániku smluvního zastoupení
 - ale smrtí podnikatele prokura nezaniká, ledaže bylo ujednáno jinak
 - navíc zaniká – převodem nebo pachtěm obchodního závodu nebo pobočky, pro které byla udělena

15. ZASTOUPENÍ – ZÁKONNÉ ZASTOUPENÍ, OPATROVNICTVÍ.

OBECNĚ

- v obou případech jde o přímé zastoupení
- zákonné zastoupení i opatrovnictví sleduje **ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv** (§ 457)
 - vyjádřením této zásady je např. modifikace běhu promlčecí lhůty – u osob, které musí mít zákonného zástupce nebo opatrovníka (§ 645)
 - zákonné zastoupení a opatrovnictví je v zásadě **bezplatné** (§ 462)
 - má-li však povinnost spravovat jmění, lze za správu přiznat odměnu (výši určuje soud)
 - náklady jdou k tíži jmění zastoupeného
- **zákoný zástupce a opatrovník** jsou oprávněni ke všem právním jednáním včetně ochrany osobnostních práv zastoupeného, není-li stanoveno jinak
 - **výluky ze zástupčího oprávnění** (§ 458) – zákoný zástupce ani opatrovník nemohou právně jednat za zastoupeného v záležitostech týkajících se:
 - vzniku a zániku manželství,
 - výkonu rodičovských povinností a práv,
 - pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání
- zákoný zástupce nebo opatrovník nesmí odejmout zastoupenému **věc zvláštní obliby** (§ 459)
 - např. fotografie, živé zvíře, hračka
 - důvody pro odnětí => ochrana života a zdraví zastoupeného; u neplně svéprávného nezletilého – i jiný závažný důvod (např. ohrožení mravního vývoje)
- **střet zájmů** => soud jmenuje kolizního opatrovníka (§ 460)
 - o střet zájmů jde nejen tehdy, je-li rozpor zjištěn, ale i v případech, kdy střet zájmů pouze hrozí => stačí jen pravděpodobnost kolize zájmů
- spravuje-li zákoný zástupce nebo opatrovník jmění zastoupeného => náleží mu **běžná správa** (§ 461)
 - běžná správa = situace každodenního života – vyznačují se pravidelností, opakováním, případně nikoli významnou hodnotou
 - např. pravidelné platby – placení pojistného, daní; přijímání výtěžku z majetku (nájemné, úroky, dividendy)
 - nejedná-li se o běžnou záležitost => musí být schválení soudem (např. převod nemovité věci či cenných papírů, uzavření dědické dohody, odmítnutí dědictví)

ZÁKONNÉ ZASTOUPENÍ

- vzniká především ze zákona
- v několika případech vzniká rozhodnutím orgánu veřejné moci
 - poručenství, pěstounství, předpěstounská péče, svěřeni dítěte do péče jiné osoby
- zákonné zastoupení vyžaduje zákon u **nezletilých** (§ 31), kteří mají právní osobnost od narození, ale **nejsou dosud plně svéprávní**
 - zákonné zastoupení je v první řadě součástí rodičovské odpovědnosti => rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé (§ 892 odst. 1)
 - teprve v případě, kdy rodiče nejsou schopni nebo ochotni řádně vykonávat povinnost vyplývající z rodičovské odpovědnosti, přichází v úvahu zastoupení jinými osobami

OPATROVNICTVÍ

- vzniká na základě **rozhodnutí soudu**
 - soud současně určuje rozsah opatrovníkových práv a povinností (§ 463) => většinou pozitivním výčtem (měl by se krýt s negativním výčtem toho, co nesmí sám činit opatrovanec)
 - osobě lze jmenovat jen **jediného opatrovníka** (§ 464)
 - výjimkou je případ jmenování zvláštního opatrovníka pro správu jmění opatrovance
 - před soudem však vždy jedná obecný opatrovník (i když se záležitost týká spravovaného jmění)
 - neplní-li opatrovník své povinnosti, soud ho odvolá
- opatrovnictví je založeno na **dobrovolnosti**
 - nikdo nemůže být nucen proti své vůli vykonávat funkci opatrovníka (soud opatrovníka odvolá, když o to požádá)

- **X výkon funkce veřejného opatrovníka** (§ 468, 471 odst. 3)
 - vzniká ex lege, této funkce se nelze zprostit
 - obec, na jejímž území má opatrovanec bydliště, případně PO zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu (*stále ještě není přijat zákon o veřejném opatrovnictví*)
 - výkon přenesené působnosti

Opatrovnictví člověka (§ 465 an.)

- **účel opatrovnictví člověka** => ochrana jeho zájmů, nebo to vyžaduje veřejný zájem
- případy, v nichž soud jmenuje člověku opatrovníka – demonstrativní výčet:
 - **omezení svéprávnosti člověka (§ 62)**
 - *k důvodům omezení svéprávnosti – viz otázka č. 6*
 - **není-li známo, kde člověk pobývá**
 - nestačí neznámý pobyt po omezenou dobu
 - víme, kdo to je, ale nevíme, kde je
 - **je-li člověk neznámý**
 - v souvislosti s právním jednáním, kterého se má účastnit
 - musí jít o člověka, který není identifikovatelný (víme, že existuje, ale nevíme, kdo to je)
 - **působí-li zdravotní stav člověku obtíže při správě jmění nebo hájení práv**
 - člověk není omezen na svéprávnosti, ale potřebuje vyřídit nějakou záležitost – důchod, sociální péči,... => přitom není schopen sám podat návrh (soud jedná ex offo)
 - v některých případech může sám člověk zažádat, aby mu byl jmenován opatrovník (§ 469) => např. tělesné postižení, člověk je nepohyblivý, ale duševně zcela v pořádku
- **povinnosti soudu při jmenování opatrovníka (§ 471)**
 - musí člověka zhlédnout (nebrání-li tomu nepřekonatelná překážka) – týká se jen opatrovnictví při omezení svéprávnosti
 - musí člověka vyslechnout, zjistit jeho stanovisko
 - jak vybrat opatrovníka?
 - primárně si volí ten, o jehož opatrovnictví se jedná (např. v předběžném prohlášení)
 - jinak vybírá z příbuzných nebo jiných blízkých osob (osvědčí-li taková osoba dlouhodobý a vážný zájem o opatrovance)
 - posledním řešením je osoba, která splňuje podmínky, aby se stala opatrovníkem, nebo veřejného opatrovníka
- **povinnosti opatrovníka (§ 466, 467)**
 - projevat o opatrovance **skutečný zájem** – jak? – např.:
 - udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení
 - dbát o opatrovanceův zdravotní stav
 - starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy
 - **vysvětlit opatrovanci srozumitelně povahu a následky svých rozhodnutí**
 - srozumitelnost => z pohledu opatrovance (způsobem odpovídajícím jeho duševním schopnostem)
 - opatrovník si má zjistit dopředu názor opatrovance na zamýšlené rozhodnutí
 - **naplňovat opatrovancova právní prohlášení** (např. předběžné prohlášení dle § 38), **dbát jeho názorů (přesvědčení, vyznání)**
- **zánik opatrovnictví**
 - opatrovnictví zaniká, **pominou-li důvody jeho trvání**
 - např. není už třeba omezení ve svéprávnosti, ale postačuje mírnější opatření
 - smrtí opatrovníka nebo jeho odvoláním opatrovnictví nezaniká => dokud není jmenován nový opatrovník, přechází opatrovnictví na veřejného opatrovníka

Opatrovnická rada (§ 472 an.)

- **účel** => přinést větší zapojení osob blízkých opatrovanci v rozhodování o některých otázkách jeho života a s tím i předpokládané odbřemenění soudů
 - posílení ochrany zájmů opatrovance prostřednictvím orgánu, který vykonává určitá oprávnění jinak svěřená opatrovníku
 - dozor nad výkonem funkce opatrovníka, který by jinak výhradně příslušel soudu
- **ustavení opatrovnické rady**
 - až po jmenování opatrovníka

- žádost může podat opatrovanec nebo kdokoli z jeho osob blízkých
- opatrovník svolá do 30 dnů **ustavující schůzi**
 - účastnit se může opatrovanec, osoby blízké a přátelé => každý má 1 hlas
 - usnášeníschopnost – musí se sejít aspoň 5 lidí
 - opatrovnická rada se volí většinou hlasů (a to na dobu neurčitou)
- **členství v opatrovnické radě**
 - má alespoň 3 členy (usnášeníschopná je, když se sejdou alespoň 3 => tedy když jsou 3, musí se sejít všichni); rozhoduje se většinou
 - opatrovník nemůže být členem
 - členství na bázi dobrovolnosti (každý může odstoupit), plné svéprávnosti, musí vykazovat dlouhodobý a vážný zájem o opatrovance
- **činnost opatrovnické rady**
 - zasedá nejméně jednou za rok
 - projednává zprávu opatrovníka o jeho činnosti
 - vyjadřuje se k soupisu jmění opatrovance a k vyúčtování jeho správy
 - **vyslovuje souhlas** s určitými úkony opatrovníka (např. změna bydliště opatrovance, zásah do integrity opatrovance, nabytí nebo zcizení majetku v hodnotě převyšující částku odpovídající stonásobku životního minima)
 - opatrovnická rada může podmínit další rozhodnutí opatrovníka svým souhlasem
 - opatrovník se může obrátit na soud, aby zrušil rozhodnutí opatrovnické rady

Opatrovnictví právnické osoby (§ 486)

- **důvody**
 - potřebuje-li to, aby mohly být spravovány její záležitosti
 - potřebuje-li to, aby mohla být hájena její práva
 - při konfliktu zájmů (§ 165 odst. 2)
 - nelze použít u obchodních korporací, splní-li statutární orgán oznamovací povinnosti o konfliktu zájmů (§ 54 až 58 ZOK)
- **ultima ratio** opatření => nelze automaticky aplikovat vždy, když nemá PO obsazen statutární orgán (např. může jednat pomocí zaměstnanců, prokuristy apod.)
- **cíl** => opatrovník musí s odbornou péčí usilovat o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu PO
- soud je vázán zakladatelským právním jednáním
 - určuje-li, že má být jako opatrovník jmenována určitá osoba, musí ji soud jmenovat (pokud je způsobilá a souhlasí)
- **opatrovník**
 - musí splňovat podmínky pro způsobilost být členem statutárního orgánu
 - má působnost statutárního orgánu
 - pro práva a povinnosti opatrovníka platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech člena statutárního orgánu

16. VĚC V PRÁVNÍM SMYSLU – POJEM, ROZDĚLENÍ, SOUČÁST A PŘÍSLUŠENSTVÍ. JINÉ PŘEDMĚTY SOUKROMÝCH PRÁV.

POJEM

- právní definice věci není definicí reálnou (ne všechno, co je věcí v reálném světě, se uznává za věc v právním smyslu)
- význam pro právo – věc je předmětem (objektem) právních vztahů, základem věcných práv
- NOZ zvolil široké vymezení věci (§ 489)
 - **vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí**
 - hmotné i nehmotné předměty včetně majetkových práv
 - ale – použití řady pravidel o věcných právech je pro některé druhy věcí vyloučeno (§ 979)
- **definiční znaky věci**
 - **odlišnost od osoby a živého zvířete**
 - je-li něco subjektem, nemůže to být objektem
 - živ zvíře není věc
 - **užitečnost**
 - jde o to, zda je určitý předmět objektivně vnímán jako užitečný
 - myslí se zejména hospodářská užitečnost (ale i estetická, vzdělávací apod.)
 - **ovladatelnost**
 - možnost dostat daný předmět do sféry lidského vlivu a ovládnout jej
 - v objektivním smyslu => nemusí být v silách každého ji ovládnout (např. auto, které se stalo neovladatelné pro řidiče v důsledku poruchy, nepřestává být věcí v právním smyslu)
 - např. možnost využití větrné energie (vítr – neovládám, ale větrná elektrárna = ovladatelná energie => energie se stává věcí)
 - **samostatná existence ve vnějším světě**
 - nejde jen o součást jiného předmětu

Hodnota a cena věci

- hodnota věci vyjadřuje význam věci pro člověka => hodnotou věci je její cena (směnná hodnota věci vyjádřená v penězích)
- **cena obvyklá** – stanoví se objektivně
 - odraz zprůměrovaných dohodnutých cen za věci srovnatelného druhu, vlastností, stáří apod., jak se utvářejí v určité lokalitě a za určitých časově proměnlivých podmínkách
- **cena mimořádná** – rozhodující je subjektivní prvek
 - je dána buď zvláštním poměrem k věci, nebo zvláštní oblibou vyvolanou náhodnými vlastnostmi věci

Plody a užítky (§ 491)

- **plod** = pravidelný hospodářský výtěžek věci (vydáváním plodů nesmí být věc zničena)
 - **přirozené plody** = které věc poskytuje ze své přirozené povahy (mláďata zvířat, ovoce ze stromu,...)
 - **civilní plody** = které věc poskytuje v důsledku právního poměru (nájemné, úroky,...)
- **užitek** = něco, co není plodem (maso z domácího zvířete, dřevo ze stromu,...)
 - **POZOR** – NOZ ztotožňuje pojem užitek a civilní plod

Veřejný statek (§ 490)

- **věc určená k obecnému užívání** (věc movitá i nemovitá)
 - podstatný je chtěný účel užívání, nikoli faktický stav
 - je jedno, kdo je vlastníkem (např. soukromník vlastní les)
 - např. veřejné silnice, náměstí, ulice, chodníky, parky
- **věc se stane veřejným statkem na základě zákona, případně jednostranným či vícestranným právním jednáním**

Majetek a jmění (§ 495)

- **majetek** = souhrn všech věcí (vše, co osobě patří, tvoří její majetek)

- **jmění** = souhrn majetku a pasiv (např. pozůstalost)

ROZDĚLENÍ VĚCÍ

- **hmotné vs. nehmotné** (§ 496)
 - **hmotná věc** = ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu
 - lze se jí dotknout, smysly vnímatelná
 - pravidla o hmotných věcech se použijí též na ovladatelné přírodní síly (energie je věcí a zákon tím odstraňuje pochybnosti o její povaze)
 - **nehmotná věc** = práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty
 - majetková práva (osobní práva nejsou věci) – např. pohledávky, služebnosti, právo stavby, předkupní právo,...
 - ochranná známka, zaknihovaný cenný papír, investiční nástroje, know-how, klientela, obchodní tajemství, obchodní podíl
 - mohou být movité i nemovité
- **nemovité vs. movité** (§ 498)
 - význam dělení => regulace nabývání věcných práv (konsensuální vs. intabulační princip), požadavky na formu právního jednání, rozdílné vydržecí doby, práva k nemovitým věcem zpravidla podléhají veřejné evidenci
 - **nemovitá věc**
 - pozemek (část zemského povrchu)
 - podzemní stavba se samostatným účelovým určením (např. metro, atomový kryt, vinný sklípek)
 - věcné právo k nemovité věci (např. právo stavby, zástavní právo k pozemku)
 - jednotka v rámci bytového spoluvlastnictví (§ 1158)
 - samostatná věc nepřenositelná bez porušení podstaty (např. stavby dálnic, silnic a místních komunikací; v rámci NOZ pak inženýrské sítě a dočasné stavby, jsou-li nepřenositelné)
 - přechodně nemovitá věc = stavby, které byly nemovitými věcmi dle předchozího OZ a doposud nejsou spojeny s pozemkem (§ 3055 odst. 1)
 - **movitá věc**
 - vše, co není věcí nemovitou
 - lze ji přemísťovat z místa na místo, aniž by byla narušena její podstata
- **zastupitelné vs. nezastupitelné** (§ 499)
 - **zastupitelná věc** = movitá věc, která může být nahrazena jinou věcí téhož druhu
 - relevantní jsou objektivní vlastnosti věci (druh, kvalita, popř. množství)
 - např. peníze, potraviny, suroviny, krmivo, topivo,...
 - zastupitelné jsou mnohdy i věci určené individuálně (např. určitý automobil lze zastoupit jiným automobilem)
 - neplést s druhově určenou věcí (= věc určená dle druhových znaků, např. podle počtu, váhy, míry) – používá se při vymezení předmětu závazku v obligačním právu (tam, kde nezáleží na individuálních vlastnostech)
 - **nezastupitelná věc**
 - pro své specifické vlastnosti nemůže být nahrazena jinou věcí
 - např. unikáty, kniha s osobním věnováním autora
 - nemovité věci jsou vždy nezastupitelné
 - neplést s individuálně určenou věcí (= věc určená dle specifických znaků) – jde o pojem obligačního práva – vymezení předmětu závazku (např. podepsaný originál obrazu, pozemek určený parcelním číslem a katastrálním územím, bankovka označená sériovým číslem)
- **zůživatelné vs. nezůživatelné** (§ 500)
 - **zůživatelná věc** = movitá věc, jejíž běžné použití spočívá v jejím spotřebování, zpracování nebo zcizení
 - potraviny, nápoje, energie
 - dřevěné desky, písek
 - peníze
 - **nezůživatelná věc**
 - nemovité věci jsou vždy nezůživatelné
 - i nezůživatelná věc se opotřebovává, ale to není to samé, co spotřebování

- **hromadná věc (§ 501)**
 - názory na povahu hromadné věci jsou různé (např. Těgl – nelze ji považovat za věc, jde o jiný objekt práv a povinností)
 - **definiční znaky** hromadné věci
 - množina dvou či více samostatných věcí
 - všechny věci vlastnický patří jedné osobě
 - všechny věci jsou považovány za jeden předmět = mezi složkami věci hromadné musí existovat hospodářská souvztažnost (musí tvořit hospodářský celek a mít určitou hospodářskou funkci => např. svazky komentáře – každý svazek je jednotlivá věc, ale ve svém souhrnu je zvláštní věcí a jako celek má určitou hospodářskou hodnotu, je ale možné nakládat i s jednotlivými částmi)
 - společné označení
 - např. knihovna, jídelní servis, sbírka známek, pár rukavic, skladové zásoby
 - obchodní závod – viz otázka č. 13
- **věc ničí (věc bez pána)**
 - může jí být pouze věc movitá
 - věc, která nikomu nepatří, si každý může přivlastnit, nebrání-li tomu zákon nebo právo jiného na přivlastnění věci (§ 1045 odst. 1)
- **věc budoucí**
 - věc dosud neexistující => má vzniknout v budoucnu
 - věcná práva mohou vznikat pouze k existující věci
 - zdánlivou výjimkou je zástavní právo k budoucí věci (§ 1310 odst. 2) => je třeba rozlišovat mezi zřízením zástavního práva (uzavření smlouvy) a vznikem zástavního práva (daná věc musí existovat)
- **res extra commercium**
 - věc vyloučená z právního obchodu (např. ložiska vyhrazených nerostů dle horního zákona)

SOUČÁST VĚCI

- **součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí (§ 505)**
- **pojmové znaky součásti věci**
 - **to, co k věci podle její povahy náleží**
 - povaha věci je dána zejména její funkcí, jejím účelem
 - součást musí být s věcí alespoň volně spojena (nemusí jít o fyzické spojené) a nějakým způsobem sloužit funkci dané věci
 - čím intenzivnější funkční provázanost, tím méně pevné spojení se vyžaduje (např. sluchátko bezdrátového telefonního přístroje)
 - **neoddělitelnost bez znehodnocení věci**
 - nejen neoddělitelnost fyzická, ale i funkční (např. automobil – autobaterie je neoddělitelná, autorádio je oddělitelné – není třeba k plnění funkce automobilu, proto není součástí – ale může být, když bude plnit i funkci části palubní desky)
 - znehodnocení = podstatná funkční újma, podstatné snížení ceny věci, nebo nutnost vynaložení podstatných nákladů k oddělení součásti
 - **trvalost spojení**
 - dočasné odloučení součásti od věci nemá za následek ztrátu její povahy jako součásti (např. vyjmutí motoru při opravě automobilu)
 - někteří vyjadřují o tomto pojmovém znaku pochybnosti

Součást pozemku (*superficies solo cedit*)

- **součástí pozemku je prostor nad povrchem**
 - výlučná oprávnění vlastníka pozemku se vztahují i k prostoru nad povrchem (neznamená to ale, že by byl vlastníkem nějakého vzduchového sloupce)
 - omezení – objektivní možností vlastníka racionálně využívat tento prostor, veřejnoprávní předpisy (např. letectví)
- **součástí pozemku je prostor pod povrchem**

- pozemek je trojrozměrným prostorem – povrch a prostor pod ním je jednou věcí
- modifikace některými zvláštními předpisy – horní zákon, vodní zákon,...
- **součástí pozemku jsou stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení**
 - stavba postavená na pozemku je součástí jen tehdy, jsou-li zároveň splněna obecná kritéria § 505 (nemožnost oddělit věc od pozemku bez jeho znehodnocení)
 - jiná zařízení – např. lavička zabetonovaná v pozemku, prolézačka na dětském hřišti, sloup veřejného osvětlení,...
 - výjimka – **dočasná stavba** (superedifikát)
 - z určitých vnějších (objektivních) okolností je zjistitelný chybějící úmysl stavebníka ponechat stavbu na pozemku trvale
 - vyplývá to např. z provedení stavby, ze způsobu jejího užívání
 - např. pouťové boudy, letní divadelní scéna, jeviště pro koncert, pavilon pro několikaměsíční veletrh
 - pozor – nesměšovat s dočasnou stavbou podle stavebního zákona, to je zcela něco jiného
 - výjimka – **inženýrské sítě** (§ 509)
- **součástí pozemku je i to, co je v něm zapuštěno, případně upevněno ve zdech**
 - sběrná kategorie – např. věšák na prádlo, nádrž na zachycování dešťové vody
- **součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé (§ 507)**

Výhrada, že stroj není součástí nemovité věci (§ 508)

- výhrada odděleného vlastnictví ke stroji, který je sice s věcí pevně spojený, ale náleží jinému vlastníkovi
- zabrání se, aby se stal součástí (přestože jsou naplněny podmínky dle § 505)
- využití – např. při prodeji stroje s výhradou vlastnického práva
- výhrada se zapisuje do katastru nemovitostí

PŘÍSLUŠENSTVÍ VĚCI (§ 510)

- vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo s věcí hlavní v rámci jejich hospodářského určení (trezor a klíč, auto a nářadí, TV a ovladač, auto a technický průkaz)
- **pojmové znaky příslušenství**
 - **existence alespoň dvou věcí**
 - příslušenství může mít věc hmotná i nehmotná (např. pohledávka - § 513)
 - příslušenství může být tvořeno i věcí určenou podle druhu (např. výrobní materiál je příslušenstvím továrny)
 - jedna věc může mít více příslušenství
 - vedlejší věc nemusí být pevně spojena s hlavní věcí
 - **objektivní prvek – závislost obou (všech) věcí**
 - převážným účelem vedlejší věci je, aby se jí trvale užívalo společně s hlavní věcí v rámci jejich hospodářského určení
 - závislost obou věcí by měla být objektivně zjevná (posuzujeme bez ohledu na vůli vlastníka)
 - v pochybnostech – rozhodují zvyklosti
 - **subjektivní prvek – vůle vlastníka**
 - subjektivní prvek je sice výrazně potlačen, ale => trvalé odloučení příslušenství od hlavní věci má za následek ztrátu povahy příslušenství (k odloučení dochází z vůle vlastníka)
 - **trvalost vztahu**
 - příslušenství se trvale užívá s věcí hlavní
 - předá-li se příslušenství na čas do opravy nebo přechodně od užívání jinému, neztrácí charakter příslušenství
- **platí vyvratitelná právní domněnka => právní jednání a práva a povinnosti týkající se hlavní věci se týkají i jejího příslušenství**
 - např. kupní smlouva, jejímž předmětem je automobil => kupující kupuje též veškeré příslušenství automobilu, aniž by o tom muselo být ve smlouvě cokoli ujednáno
- **příslušenství pohledávky (§ 513)**
 - úroky, úroky z prodlení, náklady spojené s jejím uplatněním
 - smluvní pokuta **NENÍ** příslušenstvím pohledávky

JINÉ PŘEDMĚTY SOUKROMÝCH PRÁV

- **předměty práva osobnostního**
 - lidská osobnost (život, zdraví, soukromí,...)
 - lidské tělo a jeho části (§ 493)
 - lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věcmi
 - nakládání s určitými oddělenými částmi těla (§ 112) – např. vlasy, části těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují = fikce, že takové části těla jsou pro účely právních dispozic věcmi movitými
 - nakládání s ostatními částmi těla se řídí transplantačním zákonem (je lex specialis)
 - lidský projev osobní povahy (hovor, deník, podpis)
- **předměty práva osobnostního a práva majetkového**
 - lidský výtvar – např. umělecké nebo vědecké dílo, umělecký výkon či vynález
- **živé zvíře (§ 494)**
 - zvíře má zvláštní význam a hodnotu jako smysly nadaný živý tvor
 - od člověka se liší tím, že člověk je nadán nejen smysly, ale i rozumem
 - ustanovení o věcech se užijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje povaze zvířete (jako živého tvora)
 - lze prodat krávu, ale nelze zřídit zástavní právo na psovi (pes lpí na svém pánovi, byl by předán zástavnímu věřiteli jako osobě cizí a vystaven stresu)
 - druhy zvířat
 - domácí – druh žije s člověkem bezvýjimečně, anebo z převážné části (kočka, holub)
 - divoká – náleží k nedomestikovanému druhu, tj. celý druh žije zcela nebo převážně ve volné přírodě (křeček, sokol), byť jeho jednotlivé kusy jsou člověkem chovány v zajetí (mohou být zajatá i zkrocená – stále patří mezi divoká)
 - chovaná zvířata – domácí i divoká (zajatá i zkrocená) – mají vlastníka (zájmový chov nebo zvířata hospodářská)

17. CENNÉ PAPIRY – POJEM, DRUHY, DISPOZICE. SMĚNKA – POJEM, ÚČEL, SUBJEKTY.

POJEM

- cenný papír = listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést (§ 514)
 - **všechny cenné papíry jsou jen listinné**, jedná se o hmotnou věc movitou
 - z jakého materiálu má být listina vyrobena a jak má přesně vypadat, není zákonem řešeno
 - => jakékoliv vyhotovení na papírovém a jemu obdobném substrátu, které umožňuje trvalé uchování zapsaného písemného vyjádření a převoditelnost tradicí
 - NOZ vychází ze širší definice cenného papíru => **vymezení kryje cenné papíry dokonalé i nedokonalé**
- **emitent cenného papíru**
 - označení subjektu, který vydává cenný papír (může jím být FO i PO)
 - vyhotovuje cenný papír a předává jej jeho prvnímu nabyvateli (např. výstavce směnky, akciová společnost zvyšující základní kapitál úpisem nových akcií)
- **znaky cenných papírů**
 - **spojení soukromého subjektivního práva s listinou**
 - právo je inkorporováno do listiny, je odděleno od subjektu a vtěleno do hmotného substrátu
 - listina je tímto způsobem cenná = listina je cenná právními následky, které s ní spojuje právní řád
 - dlužník nemá možnost, jak svou povinnost odpovídající právu vtělenému do listiny modifikovat či upravit
 - jaké právo může být inkorporováno? => nejčastěji pohledávka na peněžité plnění, ale může se v podstatě jednat o jakékoli majetkové právo
 - **nutnost předložení listiny při uplatnění tohoto práva a při jeho převodu**
 - předložení listiny dlužníkovi je nutným, ale současně též plně dostačujícím předpokladem výkonu práva
 - dlužník, který v dobré víře plní osobě, jež prezentovala listinu, zbavuje se své povinnosti, a to zásadně dokonce i v případě, když tato osoba nebyla poctivým vlastníkem listiny
- **ekonomické funkce cenného papíru**
 - **distribuční funkce** => napomoci a usnadnit rychlý a bezpečný převod peněžních prostředků a jiných statků tam, kde je jich v daném okamžiku nejvíce zapotřebí z hlediska rozvoje podnikatelské činnosti
 - **mobilizační funkce** => majetek, který jednotliví vlastníci nemohou využít k vlastnímu podnikání, je pomocí cenných papírů převeden k těm, kteří mají potřebné subjektivní vlastnosti k realizaci podnikatelské činnosti, ale chybí jim nezbytný majetek
 - **úvěrová funkce** => umožňují investice i malých částek širším vrstvám obyvatelstva, a takto sdružené prostředky se užijí k úvěrování podnikání (obzvláště viditelné na cenných papírech vydávaných hromadně, např. na dluhopisech)
 - **platební funkce** => dlužník je úvěrován věřitelem pomocí poukázky k výběru příslušné peněžní částky, typicky u peněžního ústavu, místo toho, aby bylo zaplaceno v hotovosti (např. šeky)
 - **funkce usnadnění převodu hmotných předmětů** => typická pro cenné papíry, u kterých předmětem plnění není zaplacení peněžní částky, ale odevzdání určitého zboží
- **právní funkce cenného papíru**
 - **funkce průkazní** => cenný papír je důkazem existence příslušného subjektivního práva či povinnosti a důkazem o nároku osoby, která předložila cenný papír vůči jeho výstavci
 - **funkce legitimační** => oprávněný majitel cenného papíru se jeho předložením prokazuje při výkonu svých práv; bez předložení cenného papíru nemusí povinný plnit, a kdyby plnil, v zásadě to nevede k zániku jeho povinností vyplývajících z cenného papíru
 - **funkce zvýšení mobilnosti** => přechod cenného papíru na jiného oprávněného znamená také přechod příslušného subjektivního práva spojeného s cenným papírem; to znamená, že na tomto přechodu není dlužník účasten, což velmi usnadňuje a urychluje mobilnost majetkových práv, zejména proti běžným soukromoprávním převodům práva (to neplatí pouze pro převody cenných papírů na jméno)
 - **funkce liberační** => usnadňuje dlužníkovi plnění, protože pokud je cenný papír předložen, nemusí povinný zkoumat, zda plní osobě skutečně oprávněné

- **zaknihovaný cenný papír není cenný papír!** (§ 525)
 - jedná se o nehmotnou movitou věc
 - „náhražka“ **cenného papíru** => cenný papír je nahrazen zápisem do příslušné evidence a nelze jej převést jinak než změnou zápisu v této evidenci (podrobnosti stanoví zákon o podnikání na kapitálovém trhu)
 - zaknihovaný cenný papír **vydán okamžikem zápisu na příslušný účet vedený v centrální evidenci cenných papírů**
 - centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů vede **centrální depozitář** (akciová společnost) a osoby oprávněné vést evidenci navazující na centrální evidenci cenných papírů vedenou centrálním depozitářem
 - evidence se vede na majetkových účtech – **účet vlastníka** nebo **účet zákazníků**
 - **účet vlastníka** = jsou zde uvedeni přímo vlastníci příslušného zaknihovaného cenného papíru
 - **účet zákazníka** = vlastníci (investoři) nedrží své zaknihované cenné papíry přímo, ale prostřednictvím investičních prostředníků (banky, obchodníci s cennými papíry)
 - prostředníci otevírají majetkový účet u centrálního depozitáře a centrální depozitář na něm eviduje zaknihované cenné papíry ukládané těmito prostředníky
 - majetkový účet vedený centrálním depozitářem je veden na jméno prostředníka
 - z údajů na účtu zákazníka musí být viditelné, že osoba, pro kterou je účet veden, není konečným vlastníkem zaknihovaného cenného papíru
 - ustanovení o cenných papírech se použijí i na zaknihované cenné papíry, ledaže to vylučuje jejich povaha nebo právní předpis
 - cenný papír lze **přeměnit** na zaknihovaný cenný papír (a naopak)

DRUHY

Dělení dle různých znaků

- **dokonalý cenný papír (skriptura)** = CP, které skutečně představují inkorporaci, tj. zvěcnění určitého práva
 - převod práva vyžaduje nakládání s listinou (právo z papíru následuje právo k papíru)
 - jde o **užší pojetí cenného papíru** => o cenný papír jde pouze tehdy, jestliže je převod práva spjatého s listinou prováděn zvláštními způsoby, které nejsou obvyklé v tradičním občanském právu – buď prostým předáním (tradicí listiny, společně s listinou přejde i právo s ní spojené), nebo předáním spojeným s tzv. indosací listiny (na listinu je učiněno písemné prohlášení o převodu práva z jedné osoby na druhou)
 - v tomto pojetí nejsou cennými papíry takové listiny, u kterých se převod práva s nimi spojeného může uskutečnit pouze jedním z běžných soukromoprávních institutů (např. cesí či děděním, a vlastní předání listiny je pouze druhotné)
 - v tomto pojetí jsou cennými papíry jen papíry ve formě na doručitele a papíry znějící na řad
 - § 1103 odst. 1, 2 => vlastnické právo k cennému papíru na doručitele a na řad se převádí smlouvou k okamžiku jeho předání, resp. rubopisem a smlouvou k okamžiku jeho předání
 - **cenné papíry znějící na jméno = nedokonalé cenné papíry**
 - § 1103 odst. 3 => vlastnické právo k cennému papíru na jméno se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti (nabyvatel se sice stane účinností smlouvy vlastníkem, ale bude-li chtít svoje právo vykonat, bude k tomu potřebovat listinu => pokud mu ji převodce nevydá, může žalovat na její vydání)
 - někteří autoři dovozují, že cenné papíry na jméno nejsou cenné papíry (protože k jejich převodu není potřeba tradice – předání listiny), že tedy NOZ vymezení cenných papírů v NOZ zahrnuje jen dokonalé cenné papíry
 - **dělení dle závislosti či nezávislosti na kauze (důvodu povinnosti z cenného papíru)**
 - cenné papíry **kauzální** – uvádí se v nich kauza (akcie, dluhopisy)
 - cenné papíry **abstraktní** (směnky, šeky)
 - jsou nezávislé na kauze a dlužník je (pravidelně) povinen plnit podle znění cenného papíru (nemůže se odvolávat na právní jednání, které bylo důvodem povinnosti vyplývající z cenného papíru, protože to není ve znění cenného papíru písemně vyjádřeno)
 - **dělení dle formy**

- obsahuje určení osoby, jíž náleží práva z cenného papíru, tedy vlastníka cenného papíru, a dále zejména způsob, jakým může být cenný papír převáděn mezi různými subjekty
- **cenný papír na doručitele** (au porteur papíry)
 - osoba oprávněného z cenného papíru není uvedena přímo v textu listiny
 - oprávněným je držitel listiny a převod cenného papíru nastává předáním listiny nabyvateli
 - § 1103 odst. 1: „*Vlastnické právo k cennému papíru na doručitele se převádí smlouvou k okamžiku jeho předání.*“
 - tomu, kdo cenný papír povinnému předloží, je povinný povinen plnit
 - jen na doručitele lze vydat kupóny a opční listy
- **cenný papír na řad** (ordre papíry)
 - osoba oprávněná z cenného papíru v jeho textu přímo označena, a to buď jako ten, na jehož jméno byla listina vydána, nebo ten, jemuž svědčí nepřetržitá řada indosamentů (rubopisů)
 - **rubopis** = písemné prohlášení bývalého oprávněného obsažené na rubu cenného papíru, popřípadě pokud je rub již zaplněn, tak na jeho přívěsku, kterým cenný papír převádí na nového oprávněného
 - **zákonný ordre papír** = cenný papír, který je vystaven na jméno bez výslovného uvedení doložky „na řad“ a přesto je převoditelný rubopisem (zatímní listy, akcie na jméno, dluhopisy na jméno, směnky, šeky na jméno, podílové listy na jméno a skladištní listy na jméno a kmenové listy podle ZOK)
- **cenný papír na jméno** (rektapapíry)
 - osoba oprávněného je v nich přímo uvedena
 - převod není vyloučen, lze jej však uskutečnit pouze podle obecných soukromoprávních pravidel => smlouvou o postoupení pohledávky
- **zastupitelné cenné papíry**
 - cenné papíry téhož druhu vydané týmž emitentem v téže formě, z nichž vznikají stejná práva (§ 516)
 - podpis emitenta na zastupitelném cenném papíru může být nahrazen jeho otiskem, pokud jsou na listině současně použity ochranné prvky proti jejímu padělání nebo pozměnění
 - rozlišování na zastupitelné a nezastupitelné cenné papíry má zvláštní význam z hlediska obchodovatelnosti cenných papírů a dále z hlediska obsahu některých smluv týkajících se cenných papírů
 - např. smlouvu o zápůjčce cenných papírů nebo smlouvu o hromadné úschově lze zjednat pouze pro zastupitelné cenné papíry
- **imobilizovaný cenný papír** (§ 2413)
 - cenný papír, který byl předán do hromadné úschovy (pozor není to zaknihovaný cenný papír, stále existuje jako listina)
- **deklaratorní vs. konstitutivní cenné papíry**
 - **deklaratorní cenný papír** = listina, ve které je zachycen určitý písemný projev, kterým se přenáší soukromé majetkové právo do listiny
 - **konstitutivní cenný papír** = listina, ve které je zachycen určitý písemný projev, kterým se vytváří soukromé majetkové právo
- jelikož zaknihované cenné papíry již nejsou cennými papíry, **nerozlišují se cenné papíry dle podoby!**

Druhy cenných papírů upravené zákonem

- **kupón** (§ 523) => cenný papír, který slouží k uplatnění práva na výnos z jiného cenného papíru
- **hromadná listina** (§ 524) => cenný papír, kterým lze nahradit zastupitelné cenné papíry
- **akcie** (§ 256 an. ZOK) => cenný papír, do něhož se vtělují práva a povinnosti akcionáře vůči akciové společnosti
- **zatímní list** (§ 285 ZOK) => cenný papír nahrazující na přechodnou dobu akcii (do splacení emisního kursu)
- **opční list** (§ 295 an. ZOK) => cenný papír, který opravňuje uplatnit přednostní právo na upisování akcií, jež mají být akciovou společností vydány ke zvýšení základního kapitálu, nebo právo na získání vyměnitelných či prioritních dluhopisů
- **kmenový list** (§ 137 an. ZOK) => cenný papír, který vyjadřuje podíl ve společnosti s ručením omezeným
- **náložní list** (§ 2572 an.) => cenný papír, s nímž je spojeno právo požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s jeho obsahem

- **skladištní list** (§ 2417) => cenný papír, se kterým je spojeno právo požadovat vydání skladované věci
- **zemědělský skladištní list** (zákon o zemědělských skladištních listech a zemědělských veřejných skladech) => cenný papír, jenž představuje vlastnické a zástavní právo ke zboží uskladněnému v zemědělských veřejných skladech
- **poukázka** (§ 1939 an.) => opravňuje poukazníka vybrat u poukázaného vlastním jménem plnění a poukázanému se poukázkou přikazuje, aby poukazníkovi plnil na účet poukazatele
- **podílový list** (zákon o investičních společnostech a investičních fondech) => cenný papír, který představuje podíl podílníka na podílovém fondu a se kterým jsou spojena práva podílníka plynoucí z tohoto zákona nebo ze statutu podílového fondu
- **dluhopis** (zákon o dluhopisech) => cenný papír, s nímž je spojeno právo požadovat splacení dlužné částky, tj. jmenovité hodnoty dluhopisu ke dni splatnosti dluhopisu, a placení výnosu z něj k určenému datu nebo k datům, a naopak povinnost osoby, která dluhopis vydala, tato práva uspokojit
- **směnka** (zákon směnečný a šekový) => cenný papír, který obsahuje buď bezpodmínečný příkaz (směnka cizí), či bezpodmínečný příslib (směnka vlastní) zaplatit určitou peněžitou sumu (směnečnou sumu) osobě ve směnce uvedené
- **šek** (zákon směnečný a šekový) => cenný papír obsahující bezpodmínečný příkaz osobě, u níž má výstavce pohledávku, zaplatit určitou peněžitou sumu osobě uvedené v šeku, popřípadě doručiteli šeku
- **neexistuje taxativní výčet cenných papírů**
 - NOZ otevřel cestu k vydávání zákonem či jiným právním předpisem zvláště neupravených druhů cenných papírů
 - => **nepojmenovaný cenný papír**
 - musí odpovídat pojmovému vymezení cenného papíru (mít jeho znaky)
 - listina musí určit alespoň odkazem na emisní podmínky právo, které je s cenným papírem spojeno, a údaj o emitentovi cenného papíru

DISPOZICE

- **převod vlastnického práva k cennému papíru**
 - záleží na formě cenného papíru
 - **cenný papír na doručitele**
 - vlastnické právo k cennému papíru na doručitele se převádí smlouvou k okamžiku jeho předání (§ 1103 odst. 1)
 - **cenný papír na řad**
 - vlastnické právo k cennému papíru na řad se převádí rubopisem a smlouvou k okamžiku jeho předání (§ 1103 odst. 2)
 - **cenný papír na jméno**
 - vlastnické právo k cennému papíru na jméno se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti (§ 1103 odst. 3) => smlouvou o postoupení pohledávky
- **úschova cenného papíru** (§ 2409 – 2414)
 - rozlišuje se samostatná a hromadná úschova
 - hromadná úschova = cenný papír se uschová společně s cennými papíry ostatních uschovatelů odděleně od cenných papírů schovatele
 - společně lze uschovávat jakékoli cenné papíry

SMĚNKA – POJEM

- právní úprava – zákon č. 191/1950 Sb., **zákon směnečný a šekový** (konkrétně čl. I)
 - do našeho práva transponoval Úmluvu o jednotném směnečném zákoně (Ženeva, 1930)
- listinný cenný papír se zákonem předepsaným obsahem, ve kterém jeho výstavce buď sám slibuje, že zaplatí jiné osobě určitou peněžitou částku (vlastní směnka), anebo určité osobě přikazuje platit (cizí směnka)
 - obligační CP (zní na peněžité plnění)
 - konstitutivní CP (emise směnky je předpokladem vzniku směnečných oprávnění)
 - abstraktní CP (v textu listiny není třeba uvádět hospodářský důvod směnky, věřitel nemusí ve sporu prokazovat důvod směnky a je na dlužníkovi, aby se eventuálních nedostatků dovolal)
- vazba na listinu není u směnky absolutní, neboť **směnku lze umožnit**

- směnka může být vystavena **na řad**, nebo **na jméno** (směnka na doručitele je nepřipustná)
 - nemá-li směnka opačnou doložku, je ze zákona cenným papírem na řad
 - směnka na jméno je méně obvyklá – tuto formu zajišťuje tzv. rektadoložka (např. „*nikoli na řad*“)

Druhy smének

- **vlastní směnka**
 - základ – bezpodmínečný slib výstavce listiny, že zaplatí věřiteli určitou peněžitou sumu („*zaplatím*“)
 - v nejjednodušší podobě má dva účastníky – výstavce a věřitele (remitenta)
 - zjednodušeně – určitá varianta dlužnického úpisu
 - náležitosti => obdobné jako u směnky cizí (viz níže)
 - směnečná klauzule, bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžní částku, údaj splatnosti, údaj platebního místa, jméno remitenta, datum a místo vystavení směnky, podpis výstavce
- **cizí směnka** (v praxi někdy označovaná jako trata)
 - základ – výstavce adresuje příkaz směnečníkovi, aby plnil věřiteli („*zaplatte*“)
 - směnečník není zavázán samotným vystavením směnky – k tomu se vyžaduje, aby směnku přijal (akceptoval)
 - pro věřitele výhodnější – dává mu dva dlužníky
 - kdyby směnka nebyla akceptována, má věřitel postih vůči výstavci (ten je nepřímým dlužníkem)
 - výstavce sice může svoji odpovědnost vyloučit zvláštní doložkou („*bez postihu za přijetí*“) => ochrana ale trvá jen do splatnosti, odpovědnosti za případné nezaplacení se totiž zprostit nemůže
 - v nejjednodušší podobě má tři účastníky – výstavce (trasant), směnečníka (trasáta) a věřitele (remitenta)
 - **směnka cizí na vlastní řad výstavce** = výstavce je sám remitentem (výstavce si sám slibuje zaplacení určité částky)
 - **zastřená směnka vlastní** = výstavce a směnečník jsou totožné osoby (výstavce sám sobě přikazuje zaplatit remitentovi)
 - **náležitosti**
 - směnečná klauzule – označení za směnku pojaté do vlastního textu listiny (nadpis nestačí)
 - příkaz zaplatit určitou peněžní sumu – prostý příkaz, bez podmínek, suma musí být udána slovy nebo čísly (slovní údaj má přednost)
 - směnečník („jméno toho, kdo má platit“) – lze doporučit uvedení dalších údajů (sídlo, IČO)
 - splatnost směnky – nemusí být uvedena => pak platí, že je splatná na viděnou (vistasměnka)
 - platební místo (kde má být placeno) – nemusí být uvedeno, lze určit dle údaje u směnečníka
 - remitent
 - den a místo vystavení směnky – musí obsahovat vždy
 - podpis výstavce – vlastnoruční
- **blankosměnka**
 - => listina, která je určena za směnku a je podpisatelem úmyslně vydána v nehotovém stavu s tím, že nabyvateli je zřízeno dohodou tzv. směnečné vyplňovací právo k doplnění zatím chybějících náležitostí
 - není rozhodné, zda jde o podpis potenciálního dlužníka přímého nebo nepřímého
 - listina je účastníky vnímána jako pouhý základ textu budoucí směnky
 - neúplnost listiny je záměrem účastníků (ne z nepozornosti či omylu)
 - vyplňovací právo směnečné => určuje, jakým způsobem a podle jakých kritérií bude v budoucnu doplněn chybějící obsah směnky

SMĚNKA – ÚČEL

- původní funkce směnky – směňovat a bezpečně převádět peněžní prostředky
- dnešní funkce – zejména platební, zajišťovací (někdy i úvěrový a úložní prostředek – např. bankovní depozitní směnky)
- **platební instrument**
 - směnka jako platidlo (plní funkci peněz) – dochází k faktické směně směnky oproti plnění ze smlouvy

- placení prostřednictvím směnky – zaplacení směnky je současně splněním závazku vyplývajícího z kauzálního vztahu (např. kupující má zaplatit kupní cenu, místo toho vystaví směnku)
- **zajišťovací instrument**
 - nejčastější použití
 - k výkonu práv ze zajišťovací směnky má věřitel přistoupit jen tehdy, když není řádně a včas splněn závazek z kauzálního vztahu
 - pokud věřitel směnku převede v rozporu s účelem zajišťovací směnky, ocitá se dlužník v překerní situaci
 - v praxi se proto výstavce chrání rektadoložkou

SMĚNKA – SUBJEKTY

- **výstavce**
 - přímý směnečný dlužník (u směnky vlastní), nepřímý dlužník (u směnky cizí)
- **remitent**
 - první směnečný věřitel
 - další věřitelé se označují již jen jako majitelé směnky
- **směnečník (trasát)**
 - adresát platebního příkazu u směnky cizí
 - není ze směnky zavázán, dokud ji neakceptuje
- **příjemce (akceptant)**
 - směnečník, který přijal směnku
 - přímý dlužník ze směnky cizí
- **směnečný rukojmí (aval)**
 - cíl směnečného rukojemství => zvýšení hodnoty směnky
 - zpravidla osoba, která ještě není směnečně zavázaná
 - rukojmí je zavázán jako ten, za koho se zaručil (ten je označován jako avalát)
- **indosant** (rubopisec, žirant) a **indosatář** (rubopisník, žiratář)
 - převod směnky na řad se realizuje rubopisem (indosamentem)
 - indosamentem převádí indosant směnku na indosatáře
 - indosant je typickým nepřímým (postihovým) dlužníkem => odpovídá za přijetí a zaplacení směnky
 - indosant může zcela vyloučit svoji odpovědnost (doložka „*sine obligo*“)

18. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – POJEM, DRUHY, VÝKLAD, PODMÍNKY, DOLOŽENÍ ČASU.

= základní právní institut, kterým se realizuje autonomie vůle => jeho prostřednictvím se zakládají, mění nebo ruší práva a povinnosti

- NOZ právní jednání nedefinuje
- patří mezi subjektivní právní skutečnosti

POJEM

Pojmové znaky právního jednání

- **projev vůle**
 - navenek vyjádřené chtění subjektu
 - postačuje obecná vůle jednat, jednající nemusí mít vůli jednat s právními následky (§ 551)
 - vůle musí být projevna **navenek objektivně poznatelným způsobem**
 - projev vůle musí být srozumitelný a určitý (§ 553)
 - aktivní jednání (konání), zdržení se nějakého jednání (opomenutí)
 - výslovné jednání vs. konkludentní projev vůle
 - **výslovné jednání**
 - primárním smyslem je učinit nějaké prohlášení, vyjádření ohledně určitého právního jednání
 - nejčastěji slovy či jinými znaky (řadí se sem např. i kývnutí hlavou na znamení souhlasu – někteří to však řadí mezi konkludentní projev vůle)
 - **konkludentní projev vůle**
 - primárním smyslem není projevit vůli právně jednat (např. zaplacení kupní ceny, z něhož se dovodí uzavření kupní smlouvy)
 - „*způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jednající osoba chtěla projevit*“ (§ 546)
 - **mlčení** je relevantní, když
 - strany si ujednaly, že má v určité situaci význam projevu vůle, nebo
 - mlčení jedné strany vyvolá u druhé strany oprávněné přesvědčení, že jde o projev vůle
- **zaměření projevu vůle na vznik, změnu či zánik práv a povinností**
 - jednající chce svým projevem vůle způsobit odpovídající právní následky, projevuje vůli proto, aby takové právní následky vyvolal
 - pokud nechce, není jeho vůle vážná (§ 552)
 - není ale třeba, aby si jednající uvědomoval právní relevanci svého jednání
 - ne => projev vůle, že chci sportovat, najíst se apod.
- **uznání právním řádem**
 - právní řád s takovým projevem vůle spojuje požadované právní následky
- pojmové znaky **jsou předpokladem vzniku** právního jednání
 - jsou-li naplněny pojmové znaky, právní jednání vzniká a stává se existujícím
 - absence => jednání vzbuzuje pouze zdání právního jednání

Jednání, která nejsou právními jednáními

- **zdánlivé právní jednání (*non negotium*)** => vypadá to jako právní jednání, ale není (nejsou splněny pojmové znaky)
 - ke zdánlivému právnímu jednání se nepřihlíží (§ 554)
- sdělení informace (informační úkon) – např. vyznění dlužníka o postoupení pohledávky, vytknutí vady
- společenská služba (absentuje vůle vyvolat právní následky)

Následky právního jednání (§ 545)

- **které jsou v právním jednání vyjádřeny**
 - výslovně, ale i jinak => k jejich zjištění slouží výklad (§ 555 an.)
- **které plynou ze zákona**
 - např. z nevyločených dispozitivních pravidel a kogentních pravidel
 - praktický význam => v případě smlouvy je jejich porušení porušením smluvní povinnosti (§ 2913)
- **které plynou z dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran**

- otevřený prostor pro doplňování smlouvy => když existuje mezera ve smlouvě, pak poctivost a autonomie vůle ospravedlňují její zaplnění na základě toho, co plyne z dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran (hledá se hypotetická vůle stran)

DRUHY PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

- **dle počtu subjektů**
 - jednostranná – např. závěť, veřejný příslib
 - vícestranná – smlouvy, společná právní jednání (např. projev vůle snoubenců vstoupit do manželství), usnesení (není třeba, aby všechny projevy vůle obsahově korespondovaly – většinový princip jeho přijetí)
- **dle právních účinků**
 - zakládají určitá práva – např. obligační jednání zakládající závazek
 - dispoziční úkony – určité právo se jím převádí, zatěžuje, mění, ruší (může ho učinit jen ten, kdo je k tomu oprávněn)
- **adresovaná a neadresovaná**
 - adresované – ke své perfekci vyžaduje dojití jiné osobě (adresátovi) – např. přijetí nabídky, výpověď,...
 - neadresovaná – je perfektní již tím, že bylo projevováno (např. závěť); někdy je třeba, aby se s nimi mohl seznámit určitý okruh adresátů, nemusí však dojít určité osobě (např. veřejná nabídka, veřejný příslib)
- **kauzální a abstraktní**
 - kauza = hospodářský důvod právního jednání (a závazku z něj vzniklého)
 - nemusí být v právním jednání výslovně vyjádřena
 - relevantní je v rovině dokazování kauzy
 - kauzální – věřitel je povinen prokázat důvod závazku
 - abstraktní – věřitel důvod závazku neprokazuje (závazky z cenných papírů), ledaže je stanoveno jinak
- **formální a neformální**
 - zásada neformálnosti – jednat lze v libovolné formě, není-li jednající omezen ujednáním nebo zákonem (§ 559)
- **mezi živými a pro případ smrti**
 - mezi živými (*inter vivos*)
 - pro případ smrti (*mortis causa*) – účinky jsou vázány na smrt člověka – např. poslední pořízení

VÝKLAD PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

= směruje ke zjištění významu právního jednání, každé právní jednání vyžaduje výklad

- od výkladu se odlišuje konverze právního jednání, dodatečné vyjasnění projevu vůle a doplnění smlouvy

Rozhodující je obsah, ne označení (§ 555 odst. 1)

=> východisko => právní jednání se posuzuje podle svého obsahu, ne podle označení

- podstatná jsou konkrétní práva a povinnosti (smlouva „půjčce“ automobilu na týden za úplatou => nájem)
- **simulované právní jednání**
 - činěno jen na oko, předstírané
 - strany si uvědomují, že projevují něco jiného, než co odpovídá jejich skutečné vůli – úmysl oklamat třetí osoby (jednají nepoctivě)
 - chybí vážná vůle => zdánlivé právní jednání (§ 552)
- **disimulované právní jednání**
 - jednání, které je zastřeno jiným jednáním (simulovaným)
 - př.: A slíbí, že neprodá knihu, kterou dostal jako dárek; prodá ji a s kupujícím se dohodne, že naoko to budou prezentovat jako výpůjčku (výpůjčka = simulace, koupě = disimulace)
 - je-li simulované právní jednání odstraněno => disimulované právní jednání je skutečným právním jednáním, pokud splňuje všechny pojmové znaky (§ 555 odst. 2)

Empirický a normativní výklad

- **empirický výklad** (§ 556 odst. 1 věta první) => zjišťujeme skutečnou vůli jednajícího (subjektivní význam)
 - platí u všech neadresovaných právních jednání
 - např. závěť – vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele (§ 1494 odst. 2)
 - k čemu se při empirickém výkladu přihlíží?
 - můžeme vycházet ze všech okolností, ze kterých lze usuzovat na skutečnou vůli jednajícího
 - např. následná interpretace smlouvy provedená jednáním, jiné právní jednání (byť by bylo neplatné)
 - platí i pro adresovaná právní jednání ve srozumění s adresátem
 - vyloží se podle úmyslu, „*byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět*“
- **normativní výklad** (§ 556 odst. 1 věta druhá) => hledáme význam, který se jeví z horizontu adresáta (objektivní význam)
 - platí u adresovaných právních jednání bez srozumění s adresátem
 - typicky, existuje-li spor mezi stranami, jak chápat určité ujednání ve smlouvě
 - k čemu se při normativním výkladu přihlíží?
 - k praxi zavedené mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají (§ 556 odst. 2)
 - používá se pravidlo contra proferentem (§ 557)
 - ve styku s podnikatelem hrají roli tzv. obchodní zvyklosti projevu, mezi podnikateli pak pravé obchodní zvyklosti (§ 558)

PODMÍNKY (§ 548, 549)

- nastoupení účinků právního jednání je **z vůle jednajícího závislé na nějaké vnější okolnosti**
 - vnější okolnost => buď nejistá událost (podmínka), nebo událost, která jistě nastane (doložení času)
- **podmínka = váže následky právního jednání na něco nejistého, co může, ale též nemusí nastat**
 - událost, o které vůbec nevíme, zda a případně kdy nastane
 - událost, o které sice nevíme, zda nastane, avšak pokud nastane, pak víme kdy (např. dožití se určitého věku)
 - **stav nejistoty**
 - může být objektivní i subjektivní
 - podmínka se rozhodne buď tím, že se **splní** (dojde k předvídané události), anebo tím, že se **zmaří** (podmínka se následně stane nemožnou)
 - do té doby existuje stav nejistoty – i během této doby jsou strany vázány poctivostí (nesmí jednat tak, aby neohrozily nebo nezmařily podmíněné právo)
 - např. porušením poctivosti je, pokud A převede věc na C, přestože předtím tuto věc podmíněně převedl na B
- **odkládací podmínka**
 - dočasně suspenduje vznik účinků právního jednání
 - vyvratitelná právní domněnka – v pochybnostech jde o podmínku odkládací (§ 548 odst. 3)
- **rozvazovací podmínka**
 - na splnění této podmínky závisí, zda již nastalé účinky pomínou, nebo budou trvat nadále
 - splněním dochází k odpadnutí právního důvodu ve smyslu bezdůvodného obohacení (§ 2991 odst. 2)
- **nemožná podmínka**
 - od počátku se nemůže splnit
 - následek odkládací nemožné podmínky => celé právní jednání je neplatné
 - následek rozvazovací nemožné podmínky => k podmínce se nepřihlíží, jednání a jeho účinky zůstávají nedotčeny
- **nepřípustné rozhodnutí podmínky**
 - způsobí to osoba, která k tomu není oprávněna + je to k jejímu prospěchu
 - zmařeno splnění podmínky => platí fikce – podmínka byla splněna (§ 549 odst. 2)
 - podmínka nepřípustně splněna => ke splnění podmínky se nepřihlíží (§ 549 odst. 1), nadále je nerozhodnutí a může být opětovně (nyní již přípustně) splněna

DOLOŽENÍ ČASU (§ 550)

- způsobuje omezení účinků právního jednání – buď v určitý okamžik nastanou, nebo pominou
 - na rozdíl od podmínky jde jen o otázku „kdy?“
- účinky jsou vázány na událost, o které víme, že nastane
 - buď víme, kdy přesně – určení termínu konkrétním datem
 - anebo nevíme, kdy přesně – smrt nějakého člověka
- na doložení času se obdobně užití pravidla o podmínkách

19. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – NÁLEŽITOSTI.

= vlastnosti, které musí právní jednání splňovat, abychom je mohli považovat za existující a bezvadné

- **náležitosti, které jsou nezbytné pro vznik (existenci) právního jednání**
 - existence vůle jednatelova
 - náležitost vůle (vážnost)
 - náležitost projevu vůle (srozumitelnost, určitost)
- **náležitosti, které jsou nezbytné pro platnost právního jednání**
 - náležitosti subjektu (způsobilost a schopnost právně jednat)
 - náležitosti projevu (forma)
 - náležitosti vůle (svoboda, absence omylu)
 - náležitosti předmětu (dovolenost, možnost)

NÁLEŽITOSTI NEZBYTNÉ PRO VZNIK (EXISTENCI) PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Existence vůle jednatelova (§ 551)

- musí jít o volní jednání
 - ne – pohyb ve spánku, reflexní pohyb,...
 - ne – užití fyzické síly k vynucení určitého právního jednání (subjekt vede jinému ruku při podpisu, nebo mu hrozí bezprostředně smrtí), vědomé ovlivnění vůle drogami či hypnózou (nejde o případy bezprávné výhrůžky dle § 587)
 - jednatel však nemusí mít vůli jednat s právními následky (a již vůbec ne s těmi právními následky, které právní řád s jeho projevem spojuje)
- většinou je projev vůle dán skutečnou vůli jednatelova, někdy je však založen na normativní vůli (adresované právní jednání bez srozumění s adresátem)

Vážnost vůle (§ 552)

- vůle musí být opravdová, jinak je jednání jen zdánlivé
- vnitřní vůle vs. vůle projevená
 - neadresovaná právní jednání – zjišťujeme skutečnou vůli (vnitřní)
 - adresovaná právní jednání ve srozumění – rozhoduje adresátovi známá skutečná vnitřní vůle jednatelova
 - adresovaná právní jednání bez srozumění – rozhodující je vůle projevená

Srozumitelnost a určitost projevu vůle (§ 553)

- **srozumitelný** = je z něj možné dovodit právně relevantní vůli jednatelova
 - absolutní vs. relativní nesrozumitelnost
 - absolutně nesrozumitelný projev vůle => je nesrozumitelný každému (pak neobstojí ani neadresované jednání)
 - relativně nesrozumitelný projev vůle => někomu je sice srozumitelný, ale je nesrozumitelný pro adresáta, což je rozhodující
- **určitý** = projev vůle směřuje k jednoznačným právním následkům
 - musí být zřejmé, jaká konkrétní práva či povinnosti jakých konkrétních subjektů mají být úkonem dotčena a jakých předmětů se tento projev týká
- **připouští se konvalidace** – strany si dodatečně vyjasní projev vůle – s účinky *ex tunc*
 - na projev vůle se hledí, jako by tu bylo právní jednání od počátku
 - tato možnost nastupuje až ve chvíli, kdy byl neúspěšný výklad právního jednání

NÁLEŽITOSTI NEZBYTNÉ PRO PLATNOST PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Způsobilost a schopnost právně jednat

- **způsobilost právně jednat** má především svéprávná osoba (§ 15 odst. 2)
 - svéprávnou je pouze FO; PO samostatně právně nejednají, jen prostřednictvím zástupců
 - **nezletilý** – rozhoduje jeho subjektivní rozumová a volní vyspělost s tím, že se vyvratitelně předpokládá vyspělost odpovídající jeho věku (§ 31)
 - i nezletilý může být plně svéprávný (emancipace, sňatek)

- existují pravidla, podle nichž se jednání nezletilce stane bezvadné (§ 32 an.)
 - **osoba omezená ve svéprávnosti** – rozsah omezení vyplývá z rozhodnutí soudu
 - existují pravidla, podle nichž může být jednání v pořádku, anebo dojde ke konvalidaci (§ 65)
- **neschopnost právně jednat**
 - subjekt nesmí jednat v duševní poruše, která ho činí neschopným právně jednat (§ 581 druhá věta)
 - je třeba prokázat vždy pro konkrétní právní jednání

Forma projevu

- **zásada svobody formy** (§ 559)
 - nepožaduje-li kvalifikovanou formu zákon, postačuje neformální jednání (ústně, konkludentně)
 - zákon ji vyžaduje např. pro právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, jakož i pro právní jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší (§ 560)
- **typy kvalifikovaných forem**
 - písemná forma prostá
 - písemná forma kvalifikovaná – např. se svědky, s úředně ověřenými podpisy
 - textová podoba (forma) – jsou-li údaje poskytnuty takovým způsobem, že je lze uchovat a opakovaně zobrazovat (§ 1819)
 - forma notářského zápisu („forma veřejné listiny“)
- **rozsah požadavku formy**
 - jaké kusy obsahu právního jednání jsou podrobeny požadavku formy?
 - vymezení smluvních stran
 - ujednání, ze kterých vyplývá, že jde o právní jednání, pro které je stanovena zvláštní forma
 - objektivně podstatné body smlouvy (*essentialia negotii*)
 - vedlejší ujednání, která podstatné kusy obsahu precizují
- **písemná forma (§ 561 an.)**
 - vyžaduje se podpis jednajícího (na důkaz stvrzení konečnosti a vážnosti vůle, identifikace jednajícího, záruka autentičnosti)
 - nejlépe jméno a příjmení, ale postačuje i samotné příjmení, pseudonym, přezdívka
 - možný je elektronický podpis – judikatura požaduje většinou použití zaručeného elektronického podpisu
 - možné **nahrazení podpisu mechanickými prostředky** (razítko, otisk) – tam, kde je to obvyklé
 - obvyklost může být objektivní (obecná, odvětvová) – např. při hromadných úkonech
 - **je možná písemná forma bez podpisu?**
 - někteří tvrdí, že ano (Melzer/Korbel) => jednání učiněno elektronickými nebo jinými prostředky umožňujícími zachycení jeho obsahu a určení jednající osoby (např. e-mail), má-li mít forma jen varující funkci (§ 562 odst. 1)
 - jiní tvrdí, že ne (Hulmák) => i zde je nutný buď elektronický podpis, nebo jeho nahrazení mechanickými prostředky tam, kde je to obvyklé
 - **osoby, které nemohou číst a psát** (§ 563)
 - pokud je schopen seznámit se s obsahem právního jednání (pomůcka, jiná osoba) => přidá podpis, případně znamení (ale to jen před dvěma svědky, jeden z nich přepíše jméno jednajícího)
 - nemůže-li se seznámit s obsahem právního jednání => nutná forma notářského zápisu
- **změna právního jednání učiněného v určité formě** (§ 564)
 - vyžaduje-li formu zákon => lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě
 - vyžaduje-li formu jen ujednání stran => mohou ke změně užít jakoukoli formu, ledaže si i pro tuto změnu ujednají určitou formu

Svoboda vůle

- svoboda vůle nesmí být narušena bezprávnou výhrůžkou (§ 587)
- **bezprávná výhrůžka** (*vis compulsiva*)
 - bezprávné působení na vůli subjektu, které v něm **vzbuzuje důvodný strach** újm, jíž se hrozí
 - hrozba tělesného nebo duševního násilí => musí být natolik citelná, že je skutečně způsobitelná ovlivnit vůli donucovaného subjektu
 - nestačí jen obecný strach nebo tíživá situace

- právní jednání je učiněno na základě vůle jednajícího subjektu, avšak tato vůle byla nepřiměřeným způsobem ovlivněna někým jiným
 - jednající má volbu – podlehnout nebo nepodlehout (hrozí-li mu bezprostředně smrtí, volbu nemá – tam se užije § 551, jde o zdánlivé právní jednání)
- **prvek bezprávnosti** – je vyhrožováno jednáním, které je samo o sobě protiprávní, anebo je protiprávní účel, který je výhrůžkou sledován (např. hrozba podání žaloby na zaplacení pohledávky, pokud nepodvede jinou osobu)

Absence omylu

- **omyl** = něčí subjektivní představa je v rozporu s objektivní skutečností (subjekt si daný rozpor neuvědomuje)
- **druhy omylu**
 - **omyl skutkový** (týká se určité skutečnosti) vs. **omyl právní** (nesprávná představa o právních následcích určitého skutkového stavu)
 - **omyl neomluvitelný** (mýlíci se ho mohl při náležitě pečlivosti vyvarovat) vs. **omyl omluvitelný** (mýlíci se jednal s náležitou pečlivostí, opatrností)
 - **omyl při projevu vůle** (jednající činí projev vůle objektivně s jiným významem, než jaký mu chtěl sám dát) => **tento omyl je při splnění dalších podmínek vždy relevantní**
 - **omyl v projevu** (jednající projeví něco, co projeviti nechtěl – přepíše se, přeřekne se, podepíše jinou listinu)
 - **omyl v obsahu** (jednající sice projeví to, co projeviti chtěl, ale měl nesprávnou představu o významu svého projevu – nesprávně použil odborný termín, slovo v cizím jazyce)
 - **omyl při tvorbě vůle** (omyl ohledně skutečností, které měly vliv na rozhodnutí učinit příslušný projev vůle)
 - **omyl v jednání** (vztahuje se na skutečnosti uvnitř právního jednání) => v zásadě je relevantní
 - **omyl v pohnutce** (týká se skutečností stojících vně právního jednání) => zásadně bez právních následků
- **podstatný omyl (§ 583) => následkem je relativní neplatnost**
 - týká se rozhodující okolnosti a druhá strana je původcem omylu (vyvolala ho, nebo věděla, že ho vyvolal někdo jiný)
 - **hlavní omyl** (omyl ohledně hlavní okolnosti)
 - omyl v druhu právního jednání (*error in negotio*), např. omyl ve smluvním typu => týká se podstatných kusů obsahu právního jednání
 - omyl v totožnosti (identitě) předmětu (*error in corpore*)
 - omyl v podstatné (určující) vlastnosti předmětu právního jednání (např. zlatý prsten není ze zlata)
 - omyl v osobě (*error in persona*)
 - **vedlejší omyl** (omyl ohledně vedlejší okolnosti, kterou strany prohlásily za rozhodující)
 - vlastnosti věci či osob, které nejsou podstatné, ujednání, která přímo nebo nepřímou upravují povinnost plnit
- **nepodstatný omyl (§ 584 odst. 1) => následkem je právo na přiměřenou náhradu vůči původci omylu**
 - omyl ve vedlejší okolnosti, kterou strany neprohlásily za rozhodující
- **omyl vyvolaný lstí (§ 584 odst. 2) => následkem je relativní neplatnost**
 - je právně relevantní, i když se týká jen vedlejší okolnosti nebo dokonce i jen pohnutky
 - např. aktivní sdělení nepravdivých informací

Náležitosti předmětu (dovolenost, možnost)

- právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům a zákonu (§ 547)
 - obsah = práva a povinnosti
 - účel = cíl, ke kterému právní jednání směřuje (tím se zakazuje obcházení zákona)
- plnění musí být od počátku možné (§ 580 odst. 2)
 - objektivní nemožnost (plnění je nemožné jak pro dlužníka tak pro kohokoli jiného)
 - subjektivní nemožnost => je relevantní, pokud plnění spočívá v osobních výkonech (malíř přijde o ruku)
 - faktická nemožnost => přičítá se přírodním zákonům
 - hospodářská nemožnost => dlužníkovo plnění by vedlo k jeho hospodářské zkáze

20. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – NÁSLEDKY VAD.

VÝCHODISKO

- na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574)
 - důležitý pokyn zejména pro výklad právního jednání
- nepomůže-li výklad, existují další nástroje jak vadu odstranit
 - **konvalidace**
 - zhojení vady právního jednání
 - např. konvalidace nedostatku formy (doplněním formy, splněním – viz § 582)
 - **konverze (§ 575)**
 - jde o přeměnu neplatného právního jednání do režimu jiného platného právního jednání
 - => má-li neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, které je platné => platí toto jiné právní jednání, pokud je z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednajících osob
 - konverze jsou způsobilá všechna neplatná právní jednání (ne však zdánlivá)
 - např. konverze okamžitého zrušení pracovního poměru (nejsou-li naplněny předpoklady) na zrušení pracovního poměru ve zkušební době (pokud stále běží)
 - **ratihabice**
 - dodatečné schválení právního jednání
 - např. opatrovník dodatečně schválí jednání opatrovance (§ 65 odst. 2)

OBECNÉ TRÍDĚNÍ SANKCÍ JAKO NÁSLEDKŮ VAD PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Sankce dle právního důvodu (základu)

- sankce, které nastávají („automaticky“) ze zákona => nicotnost (zdánlivost), absolutní neplatnost
- sankce, které může vyvolat pouze subjekt právního jednání => relativní neplatnost, relativní neúčinnost, náhrada škody a odstoupení

Sankce z hlediska věcného působení

=> tj. vlivu na existenci a obsah právního jednání

- sankce, které činí právní jednání neexistujícím (zdánlivým), nebo které způsobují jeho neplatnost
- sankce nemající tento dopad (účinek), neboť se samotného právního jednání netýkají, ale postihují jen subjekt, jenž vadu způsobil (např. náhrada škody)

Sankce z hlediska časového působení

- sankce, které způsobují účinky od samého počátku právního jednání => nicotnost (zdánlivost), absolutní neplatnost a relativní neplatnost
- sankce, které mají účinky až od působnosti sankce

Sankce z hlediska osobního působení

- sankce, které působí vůči všem (všechny kromě relativní neúčinnosti)
- sankce, která působí pouze vůči nedobrověrnému dlužníku (relativní neúčinnost)

NÁSLEDKY VADNÉHO JEDNÁNÍ PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

1) Nicotnost (zdánlivost)

- jednání, které vypadá jako právní jednání, ale nevykazuje pojmové znaky právního jednání
 - chybí vůle jednajících
 - vůle není vážná
 - projev vůle je nesrozumitelný
 - projev vůle je neurčitý
- zákon určitá jednání prohlašuje za zdánlivá, i když jsou pojmové znaky dodrženy
 - např. se nepřihlíží k prohlášení o započtení, které je učiněno s podmínkou nebo doložením času (§ 1983), nebo k ujednáním zkracujícím práva nájemce bytu (§ 2235)
- ke zdánlivému právnímu jednání se nepřihlíží (jako by vůbec nebylo) – § 554

- nemusíme zkoumat, zda je v rozporu se zákonem a je postiženo absolutní nebo relativní neplatností
- jde o plnění bez právního důvodu => bezdůvodné obohacení
- zdánlivé právní jednání nepůsobí vznik povinnosti k náhradě škody (neplatné ano – § 579 odst. 2)
- na zdánlivé právní jednání lze analogicky aplikovat pravidla o částečné neplatnosti (§ 576)

2) Neplatnost – přehled důvodů neplatnosti

- rozpor se zákonem (§ 580 odst. 1)
- rozpor s dobrými mravy (§ 580 odst. 1)
- počáteční nemožnost plnění (§ 580 odst. 2)
- nezpůsobilost nebo neschopnost právně jednat (§ 581)
- rozpor s požadavkem formy právního jednání (§ 582)
- podstatný omyl a omyl vyvolaný lstí (§ 583 odst. 1, § 584 odst. 2)
- absence svobody vůle (§ 587 odst. 1)

Neplatnost pro rozpor se zákonem (§ 580 odst. 1)

- je nutné, aby **smysl a účel zákona**, kterému se zkoumané právní jednání přičítá, neplatnost vyžadoval
- **smysl a účel** zjišťujeme prostřednictvím teleologického výkladu
 - př.: koupě v obchodě v době, kdy veřejné právo přikazuje, aby byl obchod uzavřen => smlouva je platná

Neplatnost pro rozpor s požadavkem formy (§ 582)

- znamená porušení formy stanovené zákonem automaticky neplatnost, nebo je třeba posuzovat **smysl a účel požadavku formy**? => různé názory (Eliáš – automaticky, Melzer – použít test smyslu a účelu, např. když má forma jen důkazní funkci, neplatnost nenastává)
- **konvalidace doplněním formy** => strany dodatečně vadu zhojí (doplní chybějící formu)
 - právní jednání se považuje za platné *ex tunc*
- **konvalidace splněním** => neplatnost nelze namítnout, bylo-li již plněno
 - týká se formy ujednané stranami a formy vyžadované zákonem v závazkové části NOZ

Částečná neplatnost (§ 576)

- důvod neplatnosti se vztahuje jen na část obsahu právního jednání
- **objektivní předpoklad** => požadavek, aby neplatnou část bylo možno oddělit od ostatního obsahu
 - zbylá část musí samostatně obstát
- **subjektivní předpoklad** => řešení je v souladu s vůlí jednajících (chtěl by zbytek i bez neplatné části)
- zvláštní případ částečné neplatnosti => **nezákonné určení množstevního, časového, územního nebo jiného rozsahu** (§ 577)
 - umožnit, aby zakázaná kvantita byla změněna na dovolenou míru => rozhoduje soud

Relativní a absolutní neplatnost

- **relativní neplatnost (§ 586)**
 - zásada, z níž se při stanovení neplatnosti vychází
 - jednání sice bez dalšího vyvolává právní následky, ale jen podmíněně => do doby, než se oprávněná osoba dovolá neplatnosti (pak působí *ex tunc*)
 - námitka neplatnosti => hmotněprávní jednání, které je adresované druhé straně
 - oprávněnou osobou je ta, jejíž zájmy mají být neplatností chráněny
 - právo namítnout neplatnost se promlčuje (lhůta 3 roky)
- **absolutní neplatnost (§ 588)**
 - výjimečná, následkem je, že právní jednání nevyvolá zamýšlené právní účinky, přijaté plnění je bezdůvodným obohacením
 - soud k ní přihlíží *ex offio*, je zasažen veřejný zájem
 - důvody
 - zjevný rozpor s dobrými mravy
 - rozpor se zákonem při současném zjevném narušení veřejného pořádku
 - zahrnuje případy, kdy jedná nezpůsobilý nebo neschopný právně jednat (§ 581)
 - počáteční nemožnost plnění

- zjevnost => ve smyslu očividnosti, zřejmosti

3) Jiná opatření

- náhrada – např. u nepodstatného omylu

4) Relativní neúčinnost

- viz další otázka

21. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ – ODPOROVATELNOST.

ÚČEL A PODSTATA

- dlužník odpovídá věřiteli za splnění dluhu celým svým majetkem => **nesmí s majetkem naložit tak, že věřiteli ztíží či dokonce znemožní exekuční zásah** (případně mimoexekuční uspokojení)
 - účelem odpůrčího práva je tuto specifickou újmu („zkrácení“) napravit a uspokojení věřiteli opět umožnit
 - zákon dává věřiteli právo na uspokojení vůči jiné osobě než dlužníku => vůči tomu, v jehož prospěch ke změně v majetku dlužníka došlo = **odpůrce**
 - př. dlužník prodá pod cenou určitou věc třetí osobě => věřitel bude žalovat tuto třetí osobu – **podá odpůrčí žalobu**
- **odporovatelnost** = vlastnost právního jednání spočívající v tom, že mu věřitelé mohou odporovat (podat proti němu odpor)
 - soud může takové jednání prohlásit za **relativně neúčinné**
 - která právní jednání jsou odporovatelná? => vymezuje NOZ (§ 590 – 591)
- **(subjektivní) odpůrčí právo** = právní postavení věřitele spočívající především v možnosti uspokojit se z toho, co ušlo z dlužníkovy majetku, nebo v právu na peněžitou náhradu
- samotnou úpravu odpůrčího práva obsahuje insolvenční zákon
 - => probíhá-li insolvenční řízení, lze postupovat pouze podle InsZ
- zvláštní případ relativní neúčinnosti stanoví též OSŘ (§ 260h)
 - vůči oprávněnému jsou neúčinná právní jednání týkající se majetku povinného, která povinný učinil poté, co mu bylo doručeno předvolání k prohlášení o majetku

AKTIVNÍ LEGITIMACE (resp. co musí vždy doložit věřitel; předpoklady jeho odpůrčího práva)

- **peněžitá pohledávka**
 - musí existovat v době právního jednání dlužníka (alespoň jako budoucí)
 - musí existovat ještě v době vyhlášení rozsudku
- **pohledávka musí být vykonatelná** (= pro její uspokojení lze bezprostředně vést exekuci)
 - nejpozději v době vydání rozsudku o odpůrčí žalobě
- **právní jednání dlužníka**
 - musí být způsobilé zkrátit věřitele (= musí se týkat majetku dlužníka, na který lze vést exekuci)
 - stejně se posoudí i opomenutí (§ 592) – např. opomenutí dovolat se relativní neplatnosti, opomenutí uplatnit námitku promlčení
- **zkrácení**
 - = zmaření exekučního uspokojení, jeho ztížení, oddálení (majetek dlužníka se stane hůře dostupným)
 - většinou – zmenšení majetku dlužníka (pozbytí věci), zatížení věci (zástavním právem), nenabytí věci (odmítnutí dědictví)
 - věřitel musí dokázat, že je zkrácen (= příčinná souvislost mezi právním jednáním dlužníka a zkrácením)

PASIVNÍ LEGITIMACE (kdo je odpůrcem, vůči komu směřuje odpůrčí žaloba)

- odpůrčí žaloba směřuje proti odpůrci
 - jednal s dlužníkem a měl z právního jednání prospěch (výhodu)
 - měl z dlužníkovy jednání přímo prospěch, aniž s ním jednal
- odpůrčí žalobu lze podat i proti dědici (nebo jinému všeobecnému právnímu nástupci)
 - jiní právní nástupci (singulární) jsou chráněni => odporovat jim lze jen omezeně (§ 594 odst. 2) – např. když nabyl právo bezúplatně

SKUTKOVÉ PODSTATY ODPOROVATELNOSTI (kterým právním jednáním lze odporovat)

Úmyslné zkrácení (§ 590 odst. 1)

- existují **3** skutkové podstaty úmyslného zkrácení
 - společný znak => úmysl dlužníka zkrátit právním jednáním věřitele (tj. jakéhokoli věřitele, ne nějakého konkrétního)

- lhůty se počítají zpětně od podání odpůrčí žaloby
- **odpůrce věděl o možnosti zkrácení věřitele (první skutková podstata)**
 - lhůta 5 let, důkazní břemeno nese věřitel
- **odpůrce sice nevěděl o možnosti zkrácení věřitele, ale musel by o ní vědět, kdyby nebyl hrubě nedbalý (druhá skutková podstata)**
 - lhůta 2 roky, důkazní břemeno nese věřitel
- **odpůrcem je osoba blízká (třetí skutková podstata)**
 - lhůta 2 roky
 - osoba blízká nese důkazní břemeno („podezřelá rodina“) => dokazuje, že o úmyslu dlužníka nevěděla a ani nemusela vědět
 - nejširší uplatnění

Mrhání majetkem (§ 590 odst. 2)

- = dlužník zcizuje svůj majetek a lehkomyšlně nedbá jeho pravé hodnoty
- je tu nápadný nepoměr vzájemných plnění (dokazuje věřitel)
- odporovatelnost je dána, musel-li odpůrce vědět o tom, že smlouva je pro zcizitele nápadně nevýhodná (dokazuje věřitel)
- lhůta 1 rok

Bezúplatná jednání (§ 591)

- zájem toho, kdo má vůči dlužníku pohledávku, za kterou poskytl nebo má poskytnout protiplnění, má přednost před zájmem toho, kdo od dlužníka něco nabyl bez protiplnění
- bezúplatnost dokazuje věřitel (typické je darování nebo zajištění cizího dluhu)
- zavinění či úmysl se nezkontroluje
- výjimky – nelze odporovat těmito bezúplatným jednáním
 - plnění povinnosti uložené zákonem (např. výživné)
 - obvyklé příležitostné dary (např. k narozeninám)
 - věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel
 - plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti (např. odměna za poskytnutí pomoci)
- lhůta 2 roky

VÝHRADA ODPORU (§ 593)

- předpokladem odpůrčího práva věřitele je vykonatelnost jeho pohledávky
 - => než však věřitel získá vykonatelný exekuční titul, může uplynout lhůta k odporu a věřitel tak odpůrčí právo ztratí
- tomu lze zabránit tzv. výhradou odporu **vznesenou proti odpůrci**
- **obsah výhrady** – vyjádření záměru odporovat, označit právní jednání, jemuž se zamýšlí odporovat, označit pohledávku, pro niž tak chce učinit
- výhrada se činí prostřednictvím notáře, exekutora nebo soudu

NÁSLEDKY SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ O ODPŮRČÍ ŽALOBĚ

- soudní rozhodnutí deklarující neúčinnost právního jednání vůči věřiteli s účinky *ex tunc*
 - právní jednání je platné a vůči ostatním i účinné
- věřitel se může **domáhat uspokojení z majetku, který jako prostředek uspokojení věřitel užel**
 - ve výroku soudního rozhodnutí je odpůrčí právo konkretizováno tak, aby se na jeho základě mohl věřitel uspokojit v exekuci
 - na základě tohoto rozhodnutí je věřitel oprávněn vymáhat v rámci exekučního řízení svou pohledávku zpeněžením věci, která byla předmětem neúčinného právního jednání, stejně jako by zůstala ve vlastnictví dlužníka nebýt zkracujícího právního jednání
- **peněžitá náhrada** (§ 595 odst. 1) => věřiteli náleží, není-li dobře možné, aby se uspokojil z toho, co ušlo z dlužníkovy majetku
 - např. dojde k převodu věci na další osobu, nebo je věc ztracena, zničena

22. SMLOUVA – POJEM, UZAVŘENÍ, OBSAH, FORMA, ÚČINKY.

POJEM

- **smlouva = právní jednání minimálně dvou (i více) stran, jejichž vůle směřuje ke zřízení obligace mezi nimi s tím, že obsah smlouvy strany zavazuje (pacta sunt servanda)**
 - dohoda = dvoustranná (či vícestranná) právní jednání, která směřují k jiným následkům (smlouva vs. dohoda – užití záleží na jazykové konvenci)
 - podstatou je konsens smluvních stran (rozhodující pro vznik smlouvy je vůle stran)
 - dosažení dohody stran o obsahu smlouvy nezávisí na objektivní zjistitelnosti obsahu pro třetí osoby, jejich dobrá víra je však chráněna
- **X společenská úsluha = jednající subjekt nemá vůli být právně zavázán (zdvořilost, přátelství, soucit)**
 - Při společenské úsluze není vyjádřen majetkový (hospodářský zájem) => „jedu do Prahy – svezu Tě“ (společenská úsluha) X „jedu do Prahy za důležitým obchodem – svezu Tě“ (právní závazek)
- **druhy smluv**
 - pojmenované vs. nepojmenované
 - abstraktní (absence vyjádření kauzy nebrání platnosti smlouvy) vs. kauzální
 - reálné (smlouva o zápůjčce, o výpůjčce) vs. konsensuální
 - úplatné vs. bezúplatné vs. smíšené
 - synallagmatické (vzájemnost, podmíněnost hlavního plnění) vs. asynallagmatické
 - smlouvy ve prospěch třetích a k tíži třetí osoby
 - smlouvy budoucí
 - smlouvy uzavírané se spotřebitelem a smlouvy uzavírané adhezním způsobem

UZAVŘENÍ SMLOUVY

- **způsob uzavření smlouvy není kogentně stanoven** – strany si mohou určit vlastní způsob uzavření smlouvy
- **obecný způsob uzavření smlouvy = přijetím návrhu na uzavření smlouvy (§ 1731-1745)** – popsán níže
 - v případě, že oferent učiní nabídku, navrhne obsah této smlouvy, je její vznik dokonán vyjádřením souhlasu ze strany obláta
 - smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti
- **zvláštní způsoby uzavírání smlouvy**
 - záleží na smluvních stranách, jaký postup si zvolí – ustanovení o nabídce a o přijetí nabídky se použijí přiměřeně
 - např. trojfázový proces – nabídka => přijetí nabídky => potvrzení přijetí
 - **dražba** (soukromá dražba, aukce)
 - soutěž více osob, které v určitém čase soutěží o nejlepší cenu za určité plnění
 - smlouva je uzavřena přiklepem
 - **X veřejná dražba** (upravena zákonem č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách)
 - **soutěž o nejvhodnější nabídku**
 - nabídce předchází výzva k podávání nabídek, kterou je iniciováno uzavření smlouvy
 - k uzavření smlouvy dochází přijetím nabídky

Návrh = nabídka = oferta

- **náležitosti nabídky**
 - jde o právní jednání směřující k uzavření smlouvy,
 - které obsahuje podstatné náležitosti smlouvy tak, aby smlouva mohla být přijata jednoduchým a nepodmíněným přijetím
 - a z něhož plyne vůle navrhovatele být vázán smlouvou, bude-li nabídka přijata
- **účinnost nabídky**
 - adresovaná nabídka => stává se perfektní, když dojde oblátovi
 - neadresovaná nabídka => stává se perfektní již projevem vůle (např. veřejná nabídka)
- **zánik nabídky**
 - zrušením, odmítnutím, uplynutím času, odvoláním (je-li odvolatelná)
- **odvolatelná vs. neodvolatelná nabídka**
 - platí obecný princip odvolatelnosti nabídky

- nabídka je neodvolatelná, jestliže je to v nabídce výslovně vyjádřeno, dohodnou-li se na tom strany, plyne-li to z jednání o uzavření smlouvy, z předchozího obchodního styku stran nebo ze zvyklostí
- pozor – i odvolatelnou nabídku nelze odvolat ve lhůtě určené pro její přijetí, ledaže z nabídky vyplývá jinak
- **domněnka veřejné nabídky** – ochrana důvěry osob v určitá sdělení osob, která je činí při své podnikatelské činnosti (např. reklama, která vzbuzuje dojem, že je nabídkou)
- **X veřejný příslib** – nevyžaduje akceptaci (neadresované právní jednání, z něhož však nevyplývá vůle navrhovatele být vázán pro případ přijetí)
- **X výzva k podání nabídek** – např. různé reklamy, vystavení zboží apod. (pokud se neuplatní domněnka veřejné nabídky)

Souhlas s nabídkou = přijetí = akceptace

- přijetím nabídky je **jakékoli včasné jednání obláta, z něhož lze dovodit jeho souhlas s nabídkou**
 - vzniku smlouvy nebrání, pokud se nabídka a její přijetí liší v použitých formulacích
 - při nabídce určené více osobám je smlouva uzavřena, přijmou-li nabídku všechny tyto osoby, pokud z jejího obsahu vyplývá úmysl navrhovatele, aby se stranou smlouvy staly všechny osoby, jimž je nabídka určena
 - přijetí nabídky lze zrušit, dojde-li zrušení navrhovateli nejpozději s přijetím
- **přijetí, které obsahuje dodatky, výhrady, omezení nebo jiné změny** = odmítnutí nabídky = nová nabídka
 - v některých případech ale ani věcný rozdíl v nabídce a přijetí nebrání vzniku smlouvy (§ 1740 odst. 3):
 - oblát přijímá nabídku
 - dodatky nebo odchylky v jeho odpovědi podstatně nemění podmínky nabídky
 - navrhovatel bez zbytečného odkladu takové přijetí neodmítne
 - navrhovatel takové přijetí nabídky s dodatkem nebo odchylkou předem nevyloučil
- **přijetí konkludentním jednáním podle nabídky**
 - musí se jednat o jednání, které nevzbuzuje pochybnosti o tom, co chtěl příjemce projevit
 - např. přijetí plnění
- **pozdní přijetí nabídky**
 - pozdní přijetí obecně nevede ke vzniku smlouvy, ale existují dvě výjimky
 - **přijetí dojde po zániku návrhu** (nezáleží na tom, zda bylo odesláno včas nebo pozdě) => **zhojeno vůlí navrhovatele**
 - navrhovatel bez zbytečného odkladu alespoň ústně vyrozumí osobu, které nabídku učinil, že přijetí považuje za včasné, nebo
 - navrhovatel se začne chovat ve shodě s nabídkou
 - **přijetí je odesláno včas, ale dojde po zániku z důvodu neobvyklých překážek při přepravě**
 - z obsahu písemnosti musí vyplývat, že byla odeslána za takových okolností, že by navrhovateli došla včas, kdyby přeprava probíhala obvyklým způsobem
 - obvyklý způsob přepravy je posuzován ve vztahu k oblátem zvolenému prostředku přepravy
 - smyslem úpravy je řešení neobvyklých okolností při přepravě, které zabránily včasnému dojití přijetí, např. dopravní nehoda poštovního vozu, záplavy

OBSAH SMLOUVY

- **autonomie vůle** = stranám je ponecháno na svobodné vůli rozhodnout se, zda sjednají smlouvu, s kým ji sjednají, v jaké formě a **s jakým obsahem**
 - obsah smlouvy závisí na vůli stran
 - **pojmenované smlouvy** => zákonná ustanovení upravující jednotlivé typy smluv se použijí na smlouvy, jejichž obsah zahrnuje podstatné náležitosti smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv
 - **innominátní smlouvy** => např. smlouva o finančním leasingu
 - **smíšené smlouvy** => mají náležitosti více smluvních typů (NOZ je výslovně neřeší)
 - obsah tvoří práva a povinnosti stran
- **prostředky omezení autonomie vůle**
 - kogentní právní úprava, dobré mravy, strany se mohou omezit svým jednáním

- povinnost poctivého jednání
- povinnost uzavřít smlouvu (např. povinnosti vlastníka pojistit vozidlo, tzv. „povinné ručení“)
- zákaz uzavřít určitou smlouvu (např. zákaz konkurence)
- **obsah smlouvy tvoří přímá ujednání a nepřímá ujednání**
 - přímá ujednání => tvoří vlastní smlouvu
 - nepřímá ujednání => ujednání, která se stávají obsahem smlouvy odkazem = **obchodní podmínky**
 - **obchodní podmínky**
 - ujednání, která jsou používána pro větší počet uzavíraných smluv určitého druhu
 - často dopředu připravené jednou ze smluvních stran
 - motiv použití – snaha sjednotit právní režim smluv uzavíraných jedním subjektem
 - dva kumulativní předpoklady, **aby se staly obsahem smlouvy => odkaz ze smlouvy + seznámení s nimi**
 - příložením ke smlouvě (připojení k nabídce) = zvláštní a nejbezpečnější forma seznámení se s obchodními podmínkami
- **doplnění obsahu smlouvy**
 - má-li být určitá část obsahu smlouvy ujednána dodatečně, je takové doplnění podmínkou účinnosti smlouvy
 - strany si mohou ujednat lhůtu k doplnění
 - není-li smlouva doplněna => nenabude účinnosti
 - doplnění může být přenecháno třetí osobě nebo soudu (opět podmínka účinnosti smlouvy)
 - přichází v úvahu, jestliže již vznikla smlouva (jestliže se strany dohodly alespoň na podstatných náležitostech)

FORMA SMLOUVY

- **obecně – zásada bezformálnosti (písemně, ústně, konkludentně)**
 - dohodnou-li se strany, že pro uzavření smlouvy užijí určitou formu, má se za to, že nechtějí být vázány, nebude-li tato forma dodržena
- **potvrzovací dopis**
 - podnikatel zašle druhému dopis, v němž věrně zachytí obsah smlouvy, kterou dříve uzavřeli jinak než písemně
 - může použít i nepodnikatel vůči podnikateli
 - nečinnost druhé smluvní strany => nastupuje nevyvratitelná domněnka, že byla uzavřena smlouva s obsahem v potvrzujícím dopisu
 - i když vykazuje odchylky od skutečně ujednaného obsahu smlouvy
 - odchylky uvedené v potvrzení ale mohou měnit skutečně ujednaný obsah smlouvy nepodstatným způsobem a musí být takového rázu, že by je rozumný podnikatel ještě schválil

ÚČINKY SMLOUVY

- **smlouva strany zavazuje**
 - lze ji změnit nebo zrušit jen se souhlasem všech stran, anebo z jiných zákonných důvodů
 - vůči jiným osobám smlouva působí jen v případech stanovených v zákoně (např. smlouva ve prospěch třetího, je-li zapsána určitá informace do veřejného seznamu)
- **stanoví-li zákon, že je k účinnosti smlouvy třeba rozhodnutí určitého orgánu, je smlouva účinná tímto rozhodnutím**
 - nebyl-li návrh na rozhodnutí podán do 1 roku od uzavření smlouvy, má se za to, že se smlouva od počátku ruší
- **změna okolností**
 - změna vnějších okolností zásadně postihuje samotné zavázané smluvní strany a **není důvodem pro jakékoliv změny závazku**
 - prolomení závaznosti při naplnění kumulativních podmínek
 - existence podstatné změny okolností, která nastala až po uzavření smlouvy
 - nepředvídatelnost této změny
 - neovlivnitelnost změny
 - nepřevzetí rizika změny na sebe
 - vznik zvlášť hrubého nepoměru v právech a povinnostech
 - příčinná souvislost mezi změnou okolností a vznikem zvlášť hrubého nepoměru

- důsledek => renegotiace smlouvy => zákoník nabádá strany, aby znovu smlouvu otevřely, zohlednily změny, ke kterým došlo, a obnovily rovnováhu
 - pokud to neučiní => návrh na přizpůsobení či zrušení závazku soudem

23. VEŘEJNÁ NABÍDKA, VEŘEJNÁ SOUTĚŽ O NEJVHODNĚJŠÍ NABÍDKU, SMLOUVA VE PROSPĚCH TŘETÍHO, SMLOUVA O SMLOUVĚ BUDOUCÍ, DRAŽBA, SMLOUVA O PLNĚNÍ TŘETÍ OSOBY.

VEŘEJNÁ NABÍDKA

- nabídka **určená neurčitým osobám**
 - okruh příjemců musí být vymezen obecnými znaky
 - další náležitosti musí mít jako každá jiná nabídka
 - veřejnou nabídku **je možné odvolat, dokud nenastanou účinky přijetí**
 - veřejná nabídka je odvolatelná, přestože je určena lhůta k přijetí
 - je stanoven způsob odvolání => musí být uveřejněno stejným způsobem jako nabídka sama
 - smlouva je **uzavřena s tím, kdo včas a v souladu s nabídkou navrhovatelí nejdříve oznámí, že nabídku přijímá**
 - přijetí musí být včasné – není-li stanovena lhůta k přijetí, platí lhůta přiměřená povaze nabídky
 - přijme-li veřejnou nabídku současně několik osob, je smlouva uzavřena s tou, kterou navrhovatel zvolil (smlouva může určit, že třeba i se všemi, kteří přijali)
 - navrhovatel **oznámí příjemci uzavření smlouvy bez zbytečného odkladu po přijetí veřejné nabídky**, ostatním oznámí, že neuspěli
 - následky prodlení s oznámením => **je vázán všemi přijetími**, jejichž původcům výsledek neoznámil (příjemci mohou uzavření smlouvy odmítnout)
- **domněnka veřejné nabídky** (§ 1732)
 - ochrana důvěry osob v určitá sdělení osob, která je činí při své podnikatelské činnosti (např. reklama, která vzbuzuje dojem, že je nabídkou)
- **odlišit od výzvy k podání nabídky** => obrací-li se jedna osoba na osoby jiné, ať už určené jednotlivě či druhově, aby jí učinili nabídku

VEŘEJNÁ SOUTĚŽ O NEJVHODNĚJŠÍ NABÍDKU

- způsob uzavření smlouvy => k uzavření smlouvy dochází **přijetím nabídky**
 - **odlišit vypsání ceny** (§ 2887) – zvláštní způsob veřejného příslibu (příslib ceny za co možná nejlepší výkon)
- nabídce předchází **výzva k podávání nabídek**, kterou je iniciováno uzavření smlouvy
 - **jednostranné neadresované** právní jednání, nutná **písemná forma**
 - vyhledávatel má možnost nabídky posoudit a přijmout nabídku, která mu vyhovuje nejlépe
 - charakteristickým znakem je otevřenost soutěže
 - **náležitosti vyhlášení soutěže**
 - musí obsahovat minimálně představu vyhledávatele o nabídkách, které mají být předkládány (předmět plnění)
 - vyhledávatel by měl blíže určit pravidla uzavření smlouvy (způsob podávání nabídek, lhůty)
- **povinnost uveřejnit podmínky soutěže** (zprístupnit veřejnosti)
 - postačuje uveřejnit způsob, jakým je možné celé podmínky soutěže získat, např. místo, kde je celé znění obsahu podmínek soutěže dostupné
 - po uveřejnění je lze změnit či soutěž zrušit pouze za podmínek vyhrazených v podmínkách soutěže
- **zahrnutí nabídky do soutěže**
 - automaticky – pokud nabídka odpovídá podmínkám soutěže a byla předložena vyhledávateli včas
 - opožděná nabídka – došla po uplynutí lhůty stanovené v podmínkách soutěže
 - nabídku nelze odvolat po uplynutí lhůty určené v podmínkách soutěže pro předkládání nabídek
 - podmínky soutěže mohou určit, že nabídku lze změnit nebo doplnit
 - opravu chyb vzniklých při vyhotovení nabídky lze provést kdykoli, pokud to podmínky soutěže nevylučují
- **výběr z nabídek**
 - vyhledávatel je povinen vybrat nejhodnější nabídku => může si vyhradit v podmínkách právo odmítnout všechny nabídky
 - výběr určité nabídky není vyhledávatel povinen nijak odůvodňovat

- **pozdní přijetí nabídky** – smlouva nevznikne, pokud vybraný navrhovatel bez zbytečného odkladu sdělí vyhlášovateli, že přijetí nabídky odmítá jako opožděné
- po ukončení soutěže – vyznat ostatní, že jejich nabídky odmítá

DRAŽBA

- zvláštní způsob uzavření smlouvy
 - soutěž více osob, které v určitém čase soutěží o nejlepší cenu za určité plnění
 - koná se obvykle ve vyhrazený čas a je omezená časem
- dražba **dobrovolná X nedobrovolná**
 - dobrovolná – z vůle vlastníka či jiné oprávněné osoby (upravena v NOZ jako zvláštní způsob uzavření smlouvy – dražba soukromá, aukce)
 - nedobrovolná – vydání rozhodnutí orgánu veřejné moci o udělení příklepu (zajištění výkonu práva)
- dražba **otevřená X uzavřená**
 - otevřená – jednotliví dražitelé znají výši podání ostatních a mohou na ně reagovat
- dražba **poptávková X nabídková**
 - zda jsou dražitelé dodavateli zboží nebo služby (nabídková) či odběrateli (poptávková)
- **veřejná dražba** – upravena v zák. č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách (od 1. 1. 2025 z. č. 250/2023 Sb.)
 - nejde o dražbu jako způsob uzavření smlouvy

SMLOUVA VE PROSPĚCH TŘETÍHO

- smlouva, kde nemá být plněno smluvní straně, ale třetí osobě (nejde o samostatný smluvní typ)
 - smlouvu uzavírají věřitel (stipulant) a dlužník (promitent), který má plnit třetímu (tertius)
 - některé smluvní typy mají zvláštní úpravu – např. pojistná smlouva (§ 2758 a 2768)
 - **prospěch třetího** = má být třetí osobě plněno nebo třetí osoba dokonce má právo na plnění
 - není to právo na bezúplatné plnění!
- **vztah věřitele a třetí osoby (valutový vztah)**
 - často jde o darování nebo splnění dluhu věřitele vůči třetí osobě
- **vztah věřitele a dlužníka (krycí vztah)**
 - věřitel má právo na to, aby bylo plněno třetí osobě => vůči dlužníkovi se může domáhat pouze uložení povinnosti plnit ve prospěch třetí osoby
- **vztah dlužníka a třetí osoby**
 - třetí osoba
 - může být pouze oprávněna k převzetí plnění (nepravá smlouva ve prospěch třetího), nebo
 - může mít přímé právo na plnění (pravá smlouva ve prospěch třetího) – např. zájezd sjednaný jedním z manželů, kde jsou jako zákazníci označeni i děti a druhý manžel
- **odmítnutí třetí osobou**
 - nastupuje fikce, že zde žádné oprávnění třetí osoby nebylo
 - zásadně bude mít právo na plnění věřitel, jinak následná nemožnost plnění

SMLOUVA O SMLOUVĚ BUDOUCÍ

- smlouva, z níž vyplývá povinnost uzavřít ve stanovené době v budoucnu jinou smlouvu (§ 1785)
 - forma není stanovena
- **náležitosti**
 - formulovat povinnost uzavřít v budoucnu smlouvu (§ 1786)
 - jednostranná, oboustranná
 - strany si mohou sjednat povinnost uzavřít smlouvu i bez výzvy, např. jako povinnost učinit ve stanovené lhůtě návrh smlouvy
 - vymežit obsah budoucí smlouvy
 - buď ujednat veškerý obsah, nebo jinak – vždy však obsah ujednat alespoň obecným způsobem
 - musí být zjevné, co je předmětem plnění
 - když jde o pojmenovaný typ – nemusí obsahovat podstatné náležitosti
 - vymezení obsahu budoucí smlouvy má význam pro vznik budoucích nároků
- smlouva **nemusí obsahovat lhůtu, v níž má být zavázána strana vyzvána** k uzavření smlouvy

- podpůrně platí 1 rok (prekluze) => běží od účinnosti smlouvy, ledaže ujednají jinak
- smlouva **nemusí obsahovat lhůtu, v níž má dojít k uzavření smlouvy**
 - podpůrně platí – bez zbytečného odkladu poté, co byla zavázaná strana vyzvána k plnění
- nesplní-li zavázaná strana povinnost uzavřít smlouvu, může oprávněná strana požadovat, aby obsah budoucí smlouvy **určil soud nebo osoba určená ve smlouvě**
 - žaloba na nahrazení projevu vůle (§ 161 odst. 3 OSŘ)
 - hlediska, která musí soud zvažovat při určení obsahu smlouvy
 - účel budoucí smlouvy
 - návrhy stran – rozdílnost zájmů = dbát o poctivé uspořádání práv a povinností
 - okolnosti, za nichž byla smlouva o budoucí smlouvě uzavřena
 - soulad se zákonem a dobrými mravy (§ 547)
- **změna okolností => povinnost uzavřít budoucí smlouvu zaniká**

SMLOUVA O PLNĚNÍ TŘETÍ OSOBY

- obecně z právního jednání jedné osoby nemůže vzniknout jiné osobě povinnost plnit bez jejího souhlasu
- NOZ upravuje, jakým způsobem vykládat smlouvy k tíži třetího
 - dlužník se zaváže, **že bude plnit třetí osoba** (odpovědnost za dosažení výsledku)
 - když třetí osoba nesplní => dlužník není povinen plnit za ni, nahradí ale újmu, která věřiteli vznikla
- **X** dlužník se zaváže **pouze zajistit plnění třetí osoby** => je povinen se u třetí osoby přimluvit, aby ujednané plnění poskytla

24. ČAS JAKO PRÁVNÍ SKUTEČNOST – LHŮTY, DOBY, PROMLČENÍ, PREKLUZE.

OBECNĚ

- právo chápe čas odlišně, než je tomu v běžném významu
- čas je jednou ze základních právních skutečností, které řadíme mezi právní události (právní skutečnosti nezávislé na lidské vůli)
- **význam času** = působí právní následky buď sám (např. uplynutí doby nájmu), nebo ve spojení s jinou skutečností (např. neuplatnění práva v promlčecí lhůtě)
- **trojí použití času**
 - časový úsek (doba, lhůta)
 - konkrétní časový okamžik (den, hodina) – doba dojití, počátek nebo konec určitého úseku
 - dovršení určitého času (např. dovršení zletilosti)
- **v právu se rozlišuje čas, od kterého určitého následky počínají a čas, kterým následky končí**
 - doložení času
 - je jasné, že určitý den nastane a ví se, kdy to bude (např. uplynutí výpovědní doby)
 - je jasné, že určitý den nastane, ale neví se, kdy (smrt člověka)
 - podmínky
 - není jisté, že určitý den nastane, ale pokud ano, ví se, kdy to bude (dosažení určitého věku)
 - není jasné, ani zda určitý den nastane, ani kdy to bude (např. uzavření manželství)
- **nabytí a pozbytí práva a povinnosti v určitý den (§ 601)**
 - pro vznik práva či povinnosti v určitý den je rozhodující počátek takového dne (např. k nabytí zletilosti dochází již počátkem dne osmnáctých narozenin)
 - pro zánik je relevantní konec dne

LHŮTY A DOBY

- **doba** = časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je třeba za účelem dosažení tohoto následku zvláště právně jednat (např. smlouva uzavřená na dobu určitou)
- **lhůta** = časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany, jiné osoby, soudu či jiného orgánu (promlčecí lhůta – věřitel má možnost uplatnit své právo u soudu k tomu, aby mu bylo právo zachováno)
 - hmotněprávní = k dodržení je třeba, aby ke skutečnosti ohledně níž lhůta běží, došlo nejpozději její poslední den (promlčecí lhůta)
 - procesní = je zachována, je-li poslední dne lhůty učiněn úkon u soudu, nebo podání odevzdáno orgánu, který má povinnost je doručit (lhůta k podání odvolání)
 - s ohledem na to, z čeho lhůty plynou nebo kým jsou stanovené => zákonná (promlčecí lhůta - stanovená zákonem), smluvní (dohodnuta ve smlouvě), soudcovská (stanovená soudem)

Právnícké počítání času

- liší se od přirozeného (matematického) počítání času
 - např. pravidlo, podle něhož středem měsíce je vždy jeho 15. den (§ 606 odst. 1)
 - podstatné je, jaká časová jednotka je použita pro stanovení určité lhůty nebo doby
 - v právu neplatí, že 48 hodin = 2 dny (platí totiž rozdílná pravidla o počítání času určeného podle hodin a dnů)
- **lhůta nebo doba určená podle dnů**
 - počíná běžet dnem, který následuje po skutečnosti rozhodné pro její počátek (např. nabídka na uzavření smlouvy je učiněna dopoledne v pondělí 1. února, k přijetí je dána lhůta 3 dnů => první den lhůty je 2. února, lhůta uplyne na konci čtvrtka, 4. února ve 24:00)
- **lhůta nebo doba určená podle týdnů, měsíců nebo let**
 - konec lhůty připadá na den, který se svým pojmenováním či číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž se lhůta či doba počítá (např. doba nájmu na dva měsíce od 1. března => posledním dnem nájmu je 1. květen)
 - neexistuje-li totožný den => konec případně na poslední den (např. doba 1 měsíce od 31. srpna => posledním dnem je 30. září)
- **lhůta nebo doba určená v kratších úsecích, než jsou dny**
 - počítá se od okamžiku, kdy začne, do okamžiku, kdy skončí
- **zvláštní pravidlo pro konec lhůt (§ 607)**

- má-li poslední den lhůty připadnout na sobotu, neděli či svátek, prodlužuje se lhůta vždy na nejbližší následující pracovní den

PROMLČENÍ

Smysl a podstata promlčení

- následek marného uplynutí času v právu (společně s prekluzí a vydržením)
- **účel** = stimulovat věřitele k rychlému uplatnění jeho práv, předcházet tím důkazní nouzi na straně žalobce, chránit dlužníka, aby nebyl vystaven nebezpečí postihu bez jakéhokoli časového omezení
 - => zajistit právní jistotu stran
- **podstata promlčení** (§ 609)
 - právo se promlčí, nebylo-li vykonáno v promlčecí lhůtě => dlužník může namítnout promlčení a není povinen plnit
- **důsledky promlčení**
 - promlčené právo i nadále trvá a nezaniká (dlužník může plnit)
 - rozdíl od prekluze, tam právo zaniká!
 - splní-li dlužník => nejde o bezdůvodné obohacení
 - dlužníkovi vzniká právo vznést námitku promlčení
 - učiní-li to => zaniká nárok
 - nárok = kvalita či vlastnost subjektivního práva, která umožňuje domoci se právní ochrany realizace subjektivního práva ze strany veřejné moci (jinak řečeno -> složka subjektivního práva, která umožňuje domáhat se práva u soudu)
 - nárok nezaniká samotným promlčením, ale až teprve poté, co je řádně vznesena námitka promlčení!
 - námitka promlčení se vznáší vždy v soudním řízení, nevztahuje se na ni princip koncentrace (lze ji uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí, dokonce i v rámci vykonávacího řízení)
 - dlužník se nemůže předem vzdát práva uplatnit námitku promlčení => ke vzdání se nepřihlíží (§ 610 odst. 1)
 - věřitel může své promlčené právo uplatnit u soudu, ovšem s rizikem námitky promlčení ze strany dlužníka
 - podá-li dlužník námitku, soud žalobu zamítne **X** pokud dlužník z jakéhokoli důvodu námitku nevznese, soud právo věřiteli přizná
 - i kdyby soud zjistil, že se žaloba opírá o promlčené právo, nesmí o tom dlužníka poučit (nepatří to mezi procesní poučení, na které mají strany právo) => soud nepřihlíží k promlčení ex offio (§ 610 odst. 1)

Předmět promlčení – co se promlčuje (§ 611)

- promlčuje se **subjektivní právo věřitele – a to majetkové povahy** (ať již relativní nebo absolutní)
 - osobní práva se zásadně nepromlčují
 - v případě práva na život a důstojnost, jméno, zdraví, vážnost, čest, soukromí nebo obdobného osobního práva se promlčují jen práva na odčinění újmy způsobené na těchto právech (§ 612)
 - **majetkové právo** = jejich předmětem je majetek (práva k věcem – např. zástavní právo, obligační práva – např. právo na zaplacení kupní ceny)
 - judikatura dovozuje, že se promlčuje též právo namítnout neplatnost právního jednání, právo odstoupit od smlouvy apod. (zřejmě jde o majetková práva, ale tato koncepce je sporná)
- **výjimky – co se nepromlčuje**
 - vlastnické právo
 - vlastník může úspěšně žalovat na vydání věci třeba po 20 letech (ale zde působí vydržení, jsou-li splněny podmínky)
 - právo domáhat se rozdělení společné věci
 - právo na zřízení nezbytné cesty
 - právo na vykoupení reálného břemene
 - právo na výživné jako celek (promlčují se však práva na jednotlivá opětuující se plnění)
 - dle judikatury též – právo na vypořádání neoprávněné stavby, právo na určení vlastnické hranice mezi sousedními pozemky, právo vypovědět nájem bytu, právo na vyplnění blankosměnky, právo vznést kompenzační námitku

Promlčecí lhůty, počátek promlčení, běh promlčení

- pro úpravu promlčení jsou rozhodující dva základní faktory => počátek běhu promlčecí lhůty a její délka
- jedná-li se o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, **počne promlčecí lhůta běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé** (§ 619)
 - co je to uplatnění práva? => zpravidla podání žaloby (ale též např. podání vzájemného návrhu) – orgánem veřejné moci je soud, rozhodce, finanční arbitř
 - kdy to je? => pokud se oprávněná osoba **dozvěděla** o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich **dozvědět mohla** => **promlčecí lhůta se subjektivním začátkem**
 - NOZ staví na roveň skutečnou vědomost věřitele a jeho nevědomost způsobenou hrubou nedbalostí (sice nevěděl, ale vědět mohl)
 - rozhodné okolnosti stanoví NOZ pro různé případy (náhrada škody, bezdůvodné obohacení,...)
- existují lhůty obecné a zvláštní
 - **obecná lhůta trvá 3 roky** a použije se všude tam, kde zákon nestanoví jinak
 - je to lhůta se subjektivním začátkem
 - strany si její délku mohou smluvně upravit – sjednat si ji v rozmezí 1-15 let (slabší strana je chráněna – § 630)
 - **zvláštní lhůty** jsou buď kratší (1 rok, 2 roky) nebo delší (10, 15 let)
 - např. majetkové právo se promlčí nejpozději uplynutím 10 let ode dne, kdy dospělo, ledaže zákon stanoví jinak => **lhůta s objektivním začátkem** (počínají běžet bez ohledu na vědomost oprávněného o rozhodujících skutečnostech)
- **shrnutí**
 - obecné lhůty **X** zvláštní lhůty
 - lhůty se subjektivním začátkem **X** lhůty s objektivním začátkem
 - **vztah subjektivní a objektivní lhůty** => právo se začne promlčovat vždy v okamžiku, kdy jsou naplněny podmínky pro započetí běhu kterékoli z promlčecích lhůt a promlčení skončí rovněž uplynutím kterékoli z nich (té, která skončí dříve)
- **příklad se škodou na věci => vzniká právo na náhradu škody**
 - obecná promlčecí lhůta je 3 roky (§ 629 odst. 1)
 - jde o lhůtu se subjektivním začátkem (§ 619)
 - rozhodné okolnosti pro počátek běhu jsou – vědomost o škodě a o osobě povinné k její náhradě (§ 620 odst. 1)
 - zvláštní promlčecí lhůta je 10 let (§ 636 odst. 1) nebo 15 let (pokud byla způsobena úmyslně – § 636 odst. 2)
 - jde o lhůtu s objektivním začátkem („ode dne, kdy škoda vznikla“)
 - jakmile jedna z těchto lhůt uplyne, právo poškozeného na náhradu škody se promlčí
- **běh promlčecí lhůty** => obecným principem je nepřetržitost běhu, ale existují výjimky
 - **stavení promlčecí lhůty**
 - po dobu trvání určité překážky promlčecí lhůta neběží, její běh se zastavuje => odpadne překážka a běh promlčecí lhůty pokračuje dál tam, kde se zastavil (oba časové úseky se sčítají)
 - **nepravé stavení promlčecí lhůty**
 - překážka nastala dříve, než k započetí běhu promlčecí lhůty mohlo dojít (lépe tedy oddálení počátku promlčecí lhůty) => např. u práva věřitele, který musí mít opatrovníka (§ 645)
 - nastane překážka, promlčení ale běží dál, nemůže však skončit dříve, než uplyne určitý časový úsek po odpadnutí překážky => např. zemře dlužník, čeká se na výsledek pozůstalostního řízení (§ 643 odst. 1)
 - **přetržení promlčecí lhůty (nový běh promlčecí lhůty)**
 - v důsledku překážky dochází k započetí běhu nové promlčecí lhůty
 - k původní promlčecí lhůtě (či k její části) se vůbec nepřihlíží
 - v NOZ platí, že při novém běhu promlčecí lhůty je délka této lhůty vždy 10 let
 - **příklad – věřitel podá žalobu v promlčecí lhůtě**
 - primárně dochází ke stavení běhu promlčecí lhůty – pokud řádně pokračuje v zahájeném řízení (§ 648)

- může nastat několik variant, např.
 - žalobce v řízení řádně nepokračuje => např. dojde ke zpětvzetí žaloby => ke stavení promlčecí lhůty nikdy nedošlo, běžela i po dobu vyvolaného řízení
 - je rozhodnuto ve věci samé => žalobce je úspěšný a je mu přiznáno právo => přetržení promlčecí lhůty, začíná běh nové lhůty v délce 10 let (§ 640)

PREKLUZE (§ 654)

- s marným uplynutím prekluzivní lhůty je spojen zánik práva jako takového
 - prekludují především majetková práva, ale i některá práva osobní (např. právo muže na popření otcovství dle § 785)
- výjimečné – pouze v případech stanovených výslovně zákonem
 - nejenom když zákon stanoví „jinak právo zaniká“, lze dovodit i výkladem (např. § 2111 je příkladem prekluzivní lhůty, i když to tam není výslovně uvedeno)
- už s tím právem nelze nakládat (nemohu úspěšně žalovat, nemohu postoupit, dlužník nemůže plnit, kdyby plnil => na straně věřitele bezdůvodné obohacení)
- k prekluzi přihlíží soud ex offio
- prekluzivní lhůty jsou hmotněprávní